STRIPSCHRIFT

ERIK KRIEK-STRIPSCHAPPRIJS 2008
LUUK BODE

NUMMER 395 * €6,70

5 414306 146501 03950

→ REDACTIO

Sinds Marten Toonder in 2005 overleed kan Hans Matla weinig goed doen bij de erven van de peetvader van het Nederlands beeldverhaal. Waar twee vechten hebben vaak twee schuld en dat zal hier ook wel op gaan. Desalniettemin is het eeuwig zonde dat de kennis, praktische ervaringen en hulpmiddelen van Toonder-uitgever Matla en de medewerkers van zijn uitgeverij Panda zo makkelijk terzijde worden geschoven. Dat wordt nog eens duidelijk bij de groots aangekondigde heruitgave van de *Bommel*-verhalen door uitgeverij De Bezige Bij, in samenwerking met de Stichting Het Toonder Auteursrecht (beheerder van de nalatenschap van Toonder) en *NRC Handelsblad*. Natuurlijk is het een uitstekend initiatief om alle *Bommel*-verhalen opnieuw uit te brengen in een betaalbaar jasje. Maar, zoals *De Volkskrant* en *Stripschrift* al signaleerden, waarom grijpt De Bezige Bij hierbij terug op zijn eigen oude herdrukken en niet op de door Toonder geautoriseerde, gecorrigeerde en gedigitaliseerde bewerkingen van Panda? Nu verschijnen er opnieuw *Bommel*-verhalen die niet digitaal opgefrist zijn en vol fouten zitten die Matla en zijn medewerkers met engelengeduld er juist uit hadden gehaald. Tot grote tevredenheid van Toonder. Er valt nog te redetwisten of bepaalde verhalen van *Bommel*, waar Toonder niet meer voor 100 procent achter stond, opnieuw uitgebracht moeten worden. Vanuit striphistorisch oogpunt is herdrukken zeker verdedigbaar, mits zo'n uitgave een bibliografische verantwoording draagt. Maar het totaal negeren van het belangwekkende retoucheerwerk van Matla & Co werpt een smet op de herdruk van De Bezige Bij. Directeur Robbert Ammerlaan hult zich vooralsnog in stilzwijgen. Het zou hem sieren als hij alsnog zijn medewerkers èn de Stichting Het Toonder Auteursrecht opdracht geeft contact te zoeken met uitgeverij Panda voor een innige samenwerking.

→ OMSLAG

De illustratie van Dany op het omslag werd in Nederland nog niet eerder gepubliceerd. Dank aan Rob Harren die de tekening speciaal voor dit extra dikke en feestelijke nummer van *Stripschrift* wist los te weken bij uitgeverij Joker.

INHOUD

2 **ACTUA**

12 **STARS & STRIPS**
Olav Beemer

14 **ROB HARREN**
Arco van Os en Rik Sanders

24 **ERIK KRIEK**
Teus de Kruijf

27 **BITS & PIECES**
Ben Bits

28 **LUUK BODE**
Teus de Kruijf

32 **DANIEL CASANAVE**
Laura de Moor en Rik Sanders

36 **KALIBER**
Tijs Bagchus

41 **DE BOVENTOON**

52 **HEINZ SERVICE SPREAD**

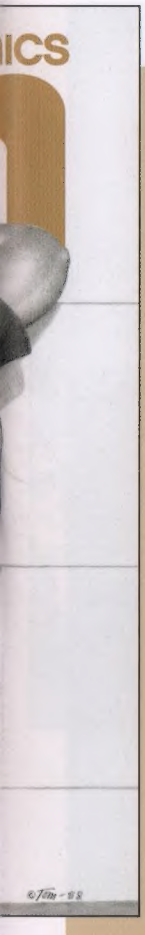

Tom of Finland

Kort geleden verscheen bij uitgeverij Taschen *The complete Kake Comics* (ISBN 978-3-8365-0290-0, 704 pagina's, grotendeels zwart/wit, sk, €19,99). Deze dikke pil bevat alle 26 verhalen die de Finse tekenaar Touko Laaksonen (alias Tom of Finland) voor deze reeks maakte. Het zijn zonder uitzondering pornografische verhalen en afbeeldingen van homoseksuele breedgeschouderde mannen die, gekleed als motoragent, houthakker, cowboy, matroos of bouwvakker, elkaar letterlijk het grootste plezier doen. Uitgeverij Taschen brengt hiermee niet voor het eerst werk van Laaksonen uit. Al in 2005 verscheen een box van vijf delen met dezelfde 26 verhalen.

Touko Laaksonen werd in 1920 geboren in een klein Fins dorpje. Hij werd door zijn ouders veel binnen gehouden waardoor hij zijn fantasie, door de ramend turend, kijkend naar de stoere spelletjes van zijn vrienden, de vrije loop kon laten. Hij bemerkte al vroeg zijn homoseksualiteit maar kon daar in die tijd niet voor uitkomen; gevangenisstraf hing hem boven het hoofd. Toen hij in 1939 naar de kunstacademie ging in Helsinki kwam hij in aanraking met een voor hem spannende omgeving van politiemannen en portiers. Zijn belangstelling voor uniformen was gewekt en werd nog eens versterkt door de inval van het Russische leger, ook in 1939. Ook afbeeldingen van strakke Duitse uniformen en leren laarzen ging hij daarop veelvuldig in zijn nog altijd heimelijke tekeningen verwerken. Na de oorlog vond hij werk als ontwerper voor modecampagnes en werkte hij als pianospeler in nachtclubs. Zijn tekenwerk werd bekender en beter en kreeg nog eens een impuls door Marlon Brando die schitterde als ruige motorbendeleider in *The Wild One* (1953). Laaksonen die angst had te veel te worden geassocieerd met de Duitse Wehrmacht kon zijn uniformenfetisj verleggen naar dit voorbeeld. Eén van zijn vrienden adviseerde hem medio jaren 1950 zijn erotische verhalen op te sturen naar *Physique Pictorial*. Dit was het blad van The Athletic Model Guild, een vernieuwende studio voor homo-erotische fotografie, opgericht door Bob Mizer in Los Angeles in 1945. Mizer was onmiddellijk onder de indruk van Laaksonens werk en maakte hem als snel tot zijn belangrijkste illustrator. Het was ook Mizer die hem de bijnaam Tom of Finland gaf om nog meer fantasieën los te maken bij zijn lezers. Pas in 1968 werd de naam Kake als hoofdpersonage aan de reeks verhalen vastgeplakt. Deze ruige in het leer gekleed motorboy was het type dat je zou mogen verwachten in The Blue Oysterbar of op verjaardagen van Freddy Mercury, die zich ook een periode zo kleedde. Wat opvalt, behalve de expliciete seksscènes, is de vrolijkheid van de personages. Laaksonen wilde hiermee aantonen dat het niet allemaal zo serieus was en dat seks – ook, of juist homoseksuele – vooral leuk moest zijn. De opgenomen 26 verhalen dateren uit de periode 1968-1986. Touko Laaksen overleed in 1991. Nog tijdens zijn leven ontstond de Tom of Finland Foundation die zich vandaag de dag nog steeds inzet voor het beschermen, bewaren en promoten van erotische kunst. TdK

→ FLITSEN

Shellac (of Sh3L14C, zie *www.shellac.be*) is de artiestennaam van Gerrit de Bremme. Deze Belg maakt grappen rond een naargeestig groen beest waarvan inmiddels in eigen beheer de vijfde bloemlezing is verschenen. Zo langzamerhand is een officiële uitgave bij een echte uitgever wel verdiend. Het Belgische magazine *Humo* gaf kortingsbonnen weg waarmee lezers in Vlaanderen goedkoper grafische romans konden bemachtigen. Het merendeel van de albums kwam overigens van Nederlandse uitgevers. De vierdelige serie *De stem van het volk* van Jacques Tardi is ook als een kloeke integrale bundeling te koop. Da's handig, want het eerste deel uit de losse reeks is al een poosje niet meer verkrijgbaar. Op de website van de Stripspeciaalzaak is de uitslag bekend gemaakt van de top 100 aller tijden van stripalbums van Franse auteurs. We bouwen de spanning op: 3. *De jacht* van Enki Bilal en Pierre Christin, 2. *De gezellen van de schemering 3: De laatste zang van de Malaterres* van François Bourgeon en – tataradaa – op 1. *Loopgravenoorlog* van Jacques Tardi. Een andere reeks die goed scoort in die top 100 is de reeks *De kinderen van de wind* van Bourgeon. Volgend jaar september verschijnt eindelijk (25 jaar na het verschijnen van het laatste deel), een nieuw album. Casterman bracht de vijf bekende avonturen van *Jo, Suus en Jokko*, striphelden in de schaduw van Hergé's *Kuifje*, uit in een fraaie bundeling in harde kaft. Een wat kinderlijke strip, maar met de duidelijk herkenbare lijnen van de meester. Ter gelegenheid van het stripfestival van Middelkerke verscheen een luxe editie van *Suske en Wiske: De cirkusbaron* (ja, nog met een k) in een oplage van 500 exemplaren. De Franse animatiestudio Normaal Animation is bezig *Guust Flater* tot een geanimeerde tv-versie te maken die in 2009 op de Franse televisie te zien zal zijn. Wie weet volgt daarna het Nederlandse taalgebied. *De juwiejele van Bianca Castafiore* verschijnt in oktober. En dat is geen spelfout maar een uitgave in het Antwerps dialect van het bekende *Kuifje*-album Bezoek de website *www.eeuwigweekend.nl* eens. Menno Kooistra en Michael Minneboo voeren de hoofdredactie en publiceren met regelmaat over stripgerelateerde onderwerpen op deze site over media, cultuur en welbehagen (!). *Het gele teken*, het waarschijnlijk meest beroemde *Blake en Mortimer*-verhaal wordt verfilmd. Beoogd regisseur Alex de la Iglesia heeft Kenneth Branagh, David Thewlis en John Malkovich gevraagd de rollen van Blake, Mortimer en Olrik te willen vertolken. In september wordt *Alex* zestig jaar. Dat feestje wordt in oktober gevierd met de uitgave van het boekwerkje *Alix, les Couvertures du Journal*. Dat bevat alle omslagen die Jacques Martin tekende voor *Kuifje*. *Het jaar van de olifant* van Willy Linthout doet het ook over de grenzen goed. Na een Spaanse en een Engelse vertaling is er nu ook een Franse in de maak. Voor kinderen van Rotterdamse basisscholen is op speelse wijze inzage te verkrijgen in de geschiedenis van hun stad. Eric Heuvel ontwikkelde daarvoor samen met het gemeentearchief een digitaal stripverhaal dat op *www.historiemeter rotterdam.nl* is na te lezen.

→ SUVAAL

DE STRIPDAGEN KOMEN ER WEER AAN! IK KIJK ER IEDER JAAR WEER NAAR UIT!
DA'S TOCH ELK JAAR HETZELFDE! WEINIG OF GEEN INTERESSANTE NIEUWE UITGAVEN, DEZELFDE STANDS!
DEZELFDE TEKENAARS!
DEZELFDE KOPPEN!
IK WEET 'T, HEERLIJK, HÈ?

DE STRIPWERELD LEEFT, EN HOE! OP DEZE PLAATS GEEFT STRIP-COLUMNIST ERWIN SUVAAL HIEROP ZIJN PERSOONLIJK COMMENTAAR.

ERWIN.SUVAAL@STRIPSCHRIFT.NL

Jon Rohner alias Jann Polynesië

Bij uitgeverij Prestige is een integrale editie verschenen van *Jon Rohner*, een stripreeks van Alfonso Font (ISBN 978-90-89820-06-8, 104 pagina's, kleur, sk, €14,95). Font doet in het voorwoord uit de doeken hoe de stripreeks is ontstaan. Daaruit blijkt dat Rohner eerst Jann Polynesië heette en dat deel 2 van de oorspronkelijke reeks eigenlijk helemaal niet over Jon Rohner gaat...

In 1991 en 1993 verschenen twee delen van Alfonso Fonts *Jon Rohner* bij uitgeverij Arboris. Het eerste deel (*Het bloed van de vulkaan*) bestaat uit drie korte verhalen. Deel 2 (*Het eiland van de stemmen*) is één lang verhaal dat Font baseerde op *The Isle of Voices* van Robert Louis Stevenson en op *The Terrible Solomons* van Jack London. In dat tweede deel, dat dus eerder door Font werd getekend dan deel één, wilde hij een verband aanbrengen tussen de twee verhalen door een ruwe zeeman op te voeren die er niet voor terug deinsde om op wat dubieuze manieren aan zijn geld te komen, maar toch recht door zee kon zijn als hij dat nodig achtte. Font noemde deze figuur Jann Polynesië, als knipoog naar het gebied waar het avontuur zich afspeelt. In de vertaling is deze Jann omgedoopt tot Jon Rohner. Toen Font verder wilde met verhalen over deze zeeman en de situatie wat verlegde in de tijd, vond hij de naam te puberaal klinken voor een personage dat hij inmiddels wat meer realistisch en onder meer dramatische omstandigheden wilde laten acteren. Hij koos toen pas voor de naam Jon Rohner. In de uitgave die kortgeleden bij Prestige verscheen zijn behalve de drie korte verhalen uit deel 1 van Arboris ook vier andere korte afleveringen opgenomen die niet eerder in boekvorm verschenen. TdK

Eerste deel van Duitse studie naar Bildschriftenverlag

Illustrierte Deutsche Comic Geschichte van Siegmar Wansel is een encyclopedische stripcatalogus in delen die op overzichtelijke wijze informatie presenteert over in Duitsland verspreide strips. Het accent ligt momenteel op stripverhalen die in de eerste kwart eeuw sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog verschenen. De reeks is opgebouwd rond de verschillende stripuitgevers die actief waren op de Duitse markt. Na twintig eerdere delen over de uitgevers Walter Lehning, Mondial, Aller, Ehapa en Alfons Semrau is het nu de beurt aan het Bildschriftenverlag (*Band 21: Der Bildschriftenverlag I*, Comiczeit 2007, ISBN 978-3-926022-61-5, 100 pagina's, kleur, hk, ±€40). De door deze uitgeverij gepubliceerde series zullen in de delen 21-23 van de encyclopedie nauwgezet worden beschreven.

Dit eerste deel van het beoogde drieluik opent met een verhelderende uiteenzetting van de geschiedenis en werkwijze van de uitgever in diens achtereenvolgende vestiging in Hamburg, Aken en Alsdorf tussen 1956 en 1974. Daarna wordt, met behulp van kleurenfoto's, per serie aangegeven welke afleveringen er zijn verschenen.

Opvallend daarbij – maar kenmerkend voor de Duitse stripmarkt – is dat het uitsluitend vertalingen betreft; werk van Duitse stripmakers is niet terug te vinden in series als *Astronautenfamilie Robinson*, *Bildermärchen* (waarin ook veel Zweedse *Pelefant*-verhalen verschenen), *Bildschirm Abenteuer*, *Bildschirm Detektiv*, *Bildschirm Klassiker* en *Bonanza*.

Veel van deze verhalen komen uit de stal het Amerikaanse *Classics*

→ GAS & LICHT

DOOR RIK SANDERS

Samsam

In *Samsam*, jeugdtijdschrift over kinderen in ontwikkelingslanden, staat sinds eind jaren 1990 de kinderstrip *Sam & Sam*, bedacht door Willem Ritstier en Rob Phielix. Het is een puzzelstrip ('wie lost het mysterie op?') met het detectiveduo Sam (olifant) en Sam (muis) in de hoofdrol. Phielix gaf na een twintigtal pagina's de tekenpen over aan Carry Brugman. Nog steeds verschijnen de stripmysteries in het blad; vorig jaar verscheen zelfs een albumuitgave (*Zoek de dader met Sam & Sam*; niet te koop, enkel bedoeld voor promotie).

Uitgever van dit gratis wereldtijdschrift is NCDO (Nationale Commissie voor internationale samenwerking en Duurzame Ontwikkeling). Deze organisatie is mede-initiatiefnemer van de fraaie expositie *Picha* over Afrikaanse strips (zie elders in dit nummer) in het Afrika Museum. Ter gelegenheid hiervan is een gratis mini-stripboek uitgebracht voor jeugdige bezoekers: *Sam & Sam en het verdwenen masker*. Maker ervan is Bob Destin (pseodoniem voor Bob Kanza) uit Congo. Van hem is ook werk op de tentoonstelling te zien. Destin voert twee Afrikaanse 'achterneven' van Sam & Sam op die achter een verdwenen heilig masker aangaan.

ICT-bedrijf haalt Ted Benoît binnen

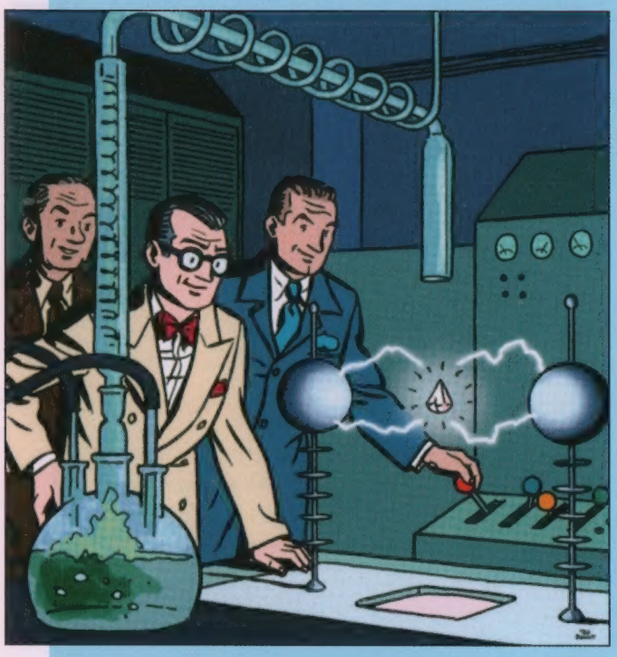

Het Franse automatiseringsbedrijf Capgemini heeft striptekenaar Ted Benoît (*Ray Banana*, *Blake & Mortimer*) ingeschakeld. Zijn illustraties maken deel uit van een wereldwijde advertentiecampagne. Reclamebureau Publicis bedacht de campagne met als leus 'Together – Free Your Energies'.
Een woordvoerster van Capgemini vertelt dat er vooraf naar zo'n vijftig potentiële illustratoren is gekeken. Zij zegt dat de keuze op Benoît viel vanwege zijn unieke stijl ('veel kleurgebruik en details, realistisch maar ook met een dosis humor'), de heldere klare lijn, en zijn vermogen om de ICT-sector te begrijpen en dit te vertalen in tekeningen die zeer toepasselijk zijn voor de activiteiten van Capgemini. In de campagne-uitingen is zijn liefde voor de (nostalgische) vormgeving van het Amerika van de jaren 1930-1950 duidelijk terug te vinden. RS

Illustrated (en *Classics Illustrated Junior*). Dat betekent dat divers materiaal de Nederlandse stripkenner enigszins bekend zal voorkomen; de link met de Nederlandse edities duikt dan ook meerdere malen op in de inleiding. Jammer genoeg is er geen aandacht voor de onlangs overleden Gerard Roord (lees hierover meer in Het Vak op pagina 53), de directeur van de Nederlandse *Illustrated Classics*. Hij zwaaide op verzoek van Classics International rond 1960 ook een aantal jaar de scepter over de op dat moment moeizaam lopende Duitse Classics-uitgaven. KR

→ FLITSEN

➲ In Spanje is een *Kuifje*-seksparodie – *De roze Lotus* – verboden. De erfgenamen van Hergé hadden bij de rechter een verbod geëist. In *De roze lotus* wordt reporter Kuifje afgebeeld als een dertiger die voor een tabloid werkt. Hij probeert zijn midlifecrisis te verwerken door veel seks te hebben. Hond Bobbie en kapitein Haddock zijn dood en professor Zonnebloem zit in een psychiatrische instelling. ➲ Uitgeverij Glénat zorgt voor inflatie en verhoogt de prijzen van al hun stripalbums met 40 cent tot 1 euro. Behalve de manga's! ➲ Uitgeverij Oog & Blik komt na een forse vertraging met een nieuw deel van *Waiting for Food* van Robert Crumb. In deel 4 nog meer restaurantschetsen. Voor de echte fan! ➲ Bij Atlas/Oog & Blik verscheen een selectie van *Peanuts*-strips uit de jaren 1960-1964. Het is het derde deel van de tiendelige *'best of'*-serie. ➲ De najaaruitgaven van De Harmonie bevatten op stripgebied weinig verrassingen: een nieuwe Gummbah, een nieuwe Kamagurka, een nieuwe *Sigmund* en speciale uitgaven van *Sigmund* en *Single*. Meest verrassend is wellicht het kinderboek *Dikke knuffel* van Len Munnik en zijn dochter Marjolein. ➲ Uitgeverij Big Balloon geeft onder het label Lef! voetbalstrips uit. Niet alleen *The Champions* van Gürsel maar ook *Ronaldinho*, de gagstrip van de studio van de Braziliaanse tekenaar Mauricio de Sousa en Atlantic Syndication (onderdeel van Universal Press Syndicate). Het is een krantenstrip met grappen over de jeugd van stervoetballer Ronaldinho, die eerder een tijdje in *Algemeen Dagblad* stond. ➲ Waldo van Gheluwe is een Belg die in eigen beheer de strip *Kish* heeft uitgegeven. Het is een sciencefictionstrip in de sfeer van Hendrik J. Vos. Jammer alleen dat een website-vermelding ontbreekt. Dat is toch onontbeerlijk voor mensen die in deze digitale tijden meer info willen. ➲ Na *Kinderen van Amsterdam*, een historisch jeugdboek van Jan Paul Schutten waarvoor Paul Teng strips leverde, verschijnt bij uitgeverij Nieuw Amsterdam *Kinderen van Nederland*. Opnieuw van de hand van Schutten met bijdragen van Teng. ➲ In de serie *De grappigste avonturen van Donald Duck* (zie de recensie in dit nummer van Stripschrift) verscheen inmiddels ook deel 21 van de hand van Vicar.

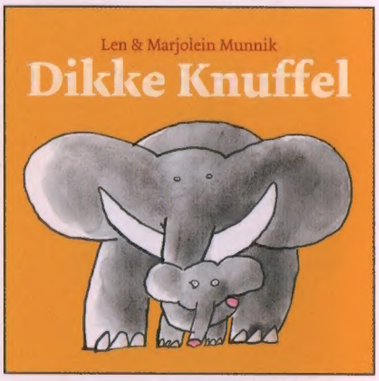

NATUURLIJK PUBLICEREN (STRIP)TEKENAARS AL VAN OUDSHER HUN WERK IN DIVERSE KRANTEN EN TIJDSCHRIFTEN, MAAR SINDS DE VOORPUBLICATIEMOGELIJKHEDEN IN REGULIERE STRIPWEEKBLADEN IN NEDERLAND VERSCHRAALD ZIJN VERSNIPPERT HET AANBOD MEER DAN OOIT. STRIPSCHRIFT BRENGT REGELMATIG LICHT IN DE DUISTERNIS EN MAAKT OVERZICHTELIJK WAAR AL DIE LIEVELINGSAUTEURS HUN GAS EN LICHT VAN BETALEN. TIPS VOOR DEZE RUBRIEK WORDEN ZEER OP PRIJS GESTELD.

OPLOSSING VAN SAM + SAM
Precies! Lemuren zijn nachtdieren. Die zie je overdag dus niet!
Wist jij dat Sam?
Nee, maar het is wel interessant

Len Munnik

Cartoonist/striptekenaar (*Paradiso*, *Dikke knuffel*) Len Munnik is een veelgevraagd illustrator. Vaak voor maatschappelijk verantwoorde projecten of de 'zachte' sectoren, zoals de zorg. In deze laatste categorie past het werk dat hij voor de apothekersgroothandel Metropolis Farma maakt. Posters, plastic draagtassen, affiches, kleurplaten, ansichtkaarten, folders, al dit werk draagt een tekening van Munnik. Menig pillendraaier vraagt het aan en legt het in zijn apotheek.

De kunst van het vertalen van strips

Filter is een tijdschrift dat zich bezighoudt met vertalen. In nummer 2 van 2008 richt het blad zich speciaal op het vertalen van strips. Tegen welke problemen loopt een stripvertaler nu precies aan en welke oplossingen of keuzes staan hem ter beschikking? Het tijdschrift is gevuld met bijdragen van verschillende auteurs die hun ervaringen of studies en analyses op dit front toelichten. Een voorbeeld is het vertalen van het parodiërende literaire taalgebruik van Jacques Tardi met een rijk vocabulaire en een heel scala aan verschillend gebruikte vertel- en spreekstijlen. Of de wijze waarop Gummbahs cartoongrappen in het Engels zijn vertaald. Hoe zorg je ervoor dat het absurdisme ook in een andere taal volledig tot zijn recht komt? Je loopt als vertaler niet alleen aan tegen het gesproken woord in tekstballonnen of de toelichting of tijdswisselingen in bijschriften maar ook tegen teksten op borden, in kranten, schuttingtaal en de veel gebruikte onomatopeeën. Een vallend boek klinkt in Frankrijk heel anders dan in Nederland, zo blijkt. Een ander voorbeeld is de vertaling van Marjane Satrapi's *Persepolis*. Een verkeerde vertaling van één van de vele typen hoofddoeken of sluiers kan de *pointe* uit het verhaal halen. Verder nog een uitleg bij het vertalen van Goscinny's grappen in *Asterix*, en er wordt een poging belicht *Het zingende nijlpaard* uit de reeks *Suske en Wiske* te 'verliteraturen'. Als je romans kunt verstrippen, moet je ook van een strip een roman kunnen maken, was daarbij de insteek. Buitengewoon interessante lectuur voor insiders en gewoon leuk om te lezen voor de liefhebbers. TdK

Meer info: *www.tijdschrift-filter.nl*

Abnormale Bommel

Willem Venerius (1950) duikt in het boek *Heer Bommel en het para-abnormale – Over de magie in de Bommelsaga* (Synthese 2007, ISBN 978-90-6271-040-9, 144 blz, zwart/wit, sk, €15) in de avonturen van *Bommel* en houdt ze tegen het paranormale licht. Venerius combineert zijn liefde voor strips met zijn rijke kennis over onder andere astrologie en de I-Ching. De vergelijking tussen strips en het bovennatuurlijke is hem niet vreemd. Eerder schreef hij voor het astrologietijdschrift *Spica* (waarvan hij tevens redacteur is) artikelen over astrologie in strips. Deze kennis zorgt voor een boeiend betoog die met zorg onderbouwd en uitgewerkt is. In hoeverre is toeval toeval? Wat wist Toonder van magie en esoterie? Venerius' boek reikt handvatten aan om zelf op zoek te gaan naar onderliggende lagen en betekenissen in de verhalen van *Bommel*. LdM

Gratis webcatalogus Catawiki

Voor de Nederlandstalige stripliefhebber is er nu *Catawiki*: een online catalogus die gratis raadpleegbaar is en gebaseerd is op de digitale stripdatabank van de Belgische uitgever/verzamelaar Peter Bonte. Initiatiefnemers René Schoenmakers en Marco Jansen bezitten de rechten van Bonte's gegevensverzameling voor gebruik op het internet. 'Er zitten zo'n 110.000 vermeldingen van stripobjecten in. Peter Bonte heeft in 2004 een verkoopuitgave van zijn database op de markt gebracht. Hij heeft daarna zijn stripdatabank bijgehouden.'

Schoenmakers benadrukt dat *Catawiki* een sociale website is, vergelijkbaar met de online encyclopedie *Wikipedia*. De bedoeling is dat gebruikers de informatie bijhouden en aanvullen. Een beheergroep van een aantal stripexperts beoordeelt aangebrachte wijzigingen en draait die achteraf terug indien zij van mening is dat de veranderingen onjuist zijn.

Stripliefhebbers kunnen op *www.catawiki.nl* een aantal zaken regelen, waaronder het opvragen van informatie over stripalbums, tijdschriften en curiosa (merchandising, zeefdrukken, enzovoorts). Er kan worden gezocht op prijs, serie, uitgever, taal en soort, en er komt een forum voor informatie-uitwisseling en discussie. 'Het voordeel is dat de prijzen niet door één persoon worden vastgesteld, maar door de bezoekers zelf, waarbij er een kwaliteitscontrole is, uitgeoefend door die beheergroep', zegt Schoenmakers. 'Daardoor ontstaan er reëlere, actuele marktprijzen en niet zoals in papieren catalogi prijzen die na verloop van tijd door een veranderende markt te hoog blijken te zijn, zoals bij voorbeeld de *Illustrated Classics* in de stripcatalogus van Hans Matla.'

Op *Catawiki* kunnen bezoekers ook hun eigen stripverzameling in kaart

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL
DICK BOS

BURGEMEESTER BAUMANNLAAN 119a
3043 AJ ROTTERDAM-OVERSCHIE
WWW.STRIPWINKELDICKBOS.NL
TEL: 010-461 31 47 • FAX: 010-461 40 02
POSTMASTER@STRIPWINKELDICKBOS.NL

Animatie-Hulk op dvd

Muziek en filmdistributeur PIAS (Play It Again Sam) brengt dit jaar verschillende animatiehelden van Marvel op dvd. In juli verscheen *The Incredible Hulk*, een televisiereeks uit 1996. De dvd bevat zes afleveringen van ruim 20 minuten. De verhalen zijn klassiek van opzet waarin dokter Robert Bruce Banner iedere aflevering wel een keer of twee van kleur wisselt als hij zijn zelfbeheersing verliest. De niet aflatende generaal Ross zit hem, gesteund door een imposant militair apparaat geleid door Thunderbolt, constant op de hielen. Verliefde dochter Betty is even vasthoudend om Banner te genezen van zijn overdosis gammastraling. Tussentijds zijn er nog gastoptredens van The Ghost Rider en de Sasquatch, de vermeende wildeman of Bigfoot, waarvan het bestaan nog nooit honderd procent bewezen is. Aardig is dat de Hulk in deze serie zelfs een beetje kan communiceren en korte zinnetjes zegt. Deze worden ingesproken door Lou Ferrigno die de krachtpatser in de televisieserie speelde. Gelukkig komt hij echter meestal niet verder dan *'Hulk Smash'* of *'Hulk Bash'*. Andere superheldenseries die PIAS op dvd gaat uitbrengen zijn *X-men*, *Fantastic Four*, *Spiderman* (uit 1967) en een oudere *Hulk*-reeks uit 1966. TdK

brengen. Zij moeten zich dan eerst registreren door een profiel aan te maken. Vervolgens kunnen zij in de stripdatabank zoeken naar de uitgaven die tot hun verzameling behoren en die via de functie 'toevoegen' in hun eigen database opnemen. Albums of boekgegevens die ontbreken, kunnen worden toegevoegd, met eventueel een scan van het omslag en een pagina uit het binnenwerk. Deze persoonlijke databank kan worden afgeschermd of openbaar worden gemaakt voor andere bezoekers. Wie een eigen profiel aanmaakt kan daarbij ook een webshop op de site beginnen.
Schoenmakers verzekert dat de beveiliging van het systeem en de backup goed geregeld zijn. 'De *Catawiki*-toepassing draait op een geavanceerd datahotel in Groningen, waar ook Google zijn toepassingen draait. Gebruikers kunnen eveneens een eigen backup maken en die in een bestandsformaat, zoals Excel, op hun pc neerzetten. En natuurlijk kunnen er overzichten worden afgedrukt.' RS

→ WEBFLITSEN

➲ 17 JUL In alle ophef over het satirische Obama-omslag van *The New Yorker* valt de naam van de maker nauwelijks. Het is de Amerikaan Barry Blitt.

➲ 18 JUL Uitgeverij L heeft een belangrijke slag geslagen op de stripmarkt. Recent zijn de uitgeefrechten van een belangrijk deel van het werk van Christophe 'Scotch' Arleston binnengehaald. Dit betekent dat vanaf oktober onder de overkoepelende titel *De werelden van Arleston* in de komende jaren tientallen titels gaan verschijnen.

➲ 25 JUL Voor het tiende achtereenvolgende jaar schenkt de redactie van het Vlaamse stripinformatietijdschrift *Brabant Strip Magazine* de leden van de vereniging Brabant Strip bij het zomernummer een gratis stripalbum. Het jubileumcadeau bestaat dit jaar uit *De wereldreis van Flip en Flop* naar scenario van Blanca Gijselen en met tekeningen van Leo Debudt.

➲ 25 JUL Eerdere berichtgeving over de presentatie van de nieuwe *Bommel*-boeken bij uitgeverij De Bezige Bij deed Hans Matla van uitgeverij Panda in de pen klimmen. Parbleu! Er klopt iets niet!

➲ 01 AUG De najaarsaanbieding van uitgeverij Standaard kent veel bekende (strip)gezichten. Toch worden er ook twee nieuwe reeksen aan het fonds toegevoegd: *Vigilantes* en *Betty & Dodge*.

➲ 08 AUG In Polen is een stripreeks van twintig delen gewijd aan Olympische helden uit het land. Aanleiding zijn natuurlijk de Olympische Spelen van 2008 die vandaag in Peking zijn geopend.

➲ 29 AUG Uitgeverij Sanoma bracht vorige week vrijdag het eerste nummer uit van het tweewekelijkse blad *Donald Duck Junior*. Het blad is speciaal gemaakt om de allerjongste en beginnende lezers te bereiken. Wij vroegen woordvoerster Sanne Bisschops naar het hoe en waarom.

➲ 03 SEP De Stripboekgeschenkdagen 2008 lopen van 18 september tot 4 oktober. *Suske en Wiske: De energieke guiten* wordt in die periode meegegeven aan klanten die in deelnemende strip- of boekhandels minimaal €12,12 aan strips besteden of twee stripboeken kopen.

➲ 12 SEP De niet-officiële Franstalige *Kuifje*-website *www.objectiftintin.com*, die op 15 september uit de lucht zou gaan vanwege mot met Moulinsart, blijft online.

➲ 12 SEP Dagblad *De Morgen* houdt een inmiddels goede Vlaamse traditie in stand. Vanaf zaterdag 13 september is met een bon uit de krant en een bijbetaling iedere week een deel van een stripserie verkrijgbaar. Dit keer gaat het om de twaalf eerste delen van bekende reeksen.

IN HET KORT STAAT HIER EEN AANTAL ONLINE-NIEUWS-BERICHTEN UIT DE AFGELOPEN PERIODE. WILT U DE VOLLEDIGE VERSIE NALEZEN, SURF DAN SNEL NAAR WWW.STRIPSCHRIFT.NL

ADVERTENTIE

SUPERSTRIP SPECIAALZAAK

EPPO.NL

Kleine Berg 33 • 5611 JS Eindhoven • tel. 040 - 244 18 82 • fax 040 - 243 58 73 • www.eppo.nl

DE STRIPDAGEN 2008

Teus de Kruijf

Nog maar een paar nachtjes slapen en dan barst Nederlands grootste stripfeest weer los. De veertigste editie van De Stripdagen vindt op zaterdag 27 en zondag 28 september voor de vierde keer plaats in Euretco Expo Center in Houten. Het thema van deze editie is '150 jaar strip in Nederland – Vrienden voor het leven'. Want het is dit jaar precies 150 jaar geleden dat in Nederland het eerste stripboek verscheen, *Reizen en avonturen van mijnheer Prikkebeen*. Op deze pagina's in vogelvlucht een overzicht van het programma. Meer – mogelijk actuelere – informatie is te vinden op www.stripdagen.nl, de festivalwebsite van Het Stripschap.

Meet & Greet Erik Kriek

FOTO GAARMANS - WWW.GAARMANS.NL

Het Schaptheater

Het programma in Het Schaptheater is divers en wordt gepresenteerd door Jos van Waterschoot. Op zaterdag en zondag worden de trailers van de nieuwste stripverfilmingen getoond onder de bekende naam *Striphelden op het witte doek*. Ook op beide dagen wordt de film *Kuifje en het Gulden Vlies* uit 1961 vertoond. *Meet & Greet*s zijn er op zaterdag met Stripschapprijswinnaar Erik Kriek en op zondag met Han Peekel en met de *Bob Evers*-auteurs Hans van Oudenaarden en Frank Jonker. Op zaterdag zal Hans Schiffers een Cryptopicto Quiz presenteren terwijl het op zondag Michiel Veenstra is die de Grote Asterix Stripquiz presenteert.
Verder is er met regelmaat muziek te beluisteren. De zaterdag wordt afgesloten met het uitreiken van de Stripschapprijzen (Stripschapprijs aan Erik Kriek, P. Hans Frankfurtherprijs aan Pim Oosterheert van Museum De Bommelzolder, en vijf Albumjaarprijzen) en de Bulletje en Boonestaak Schaal aan Jaap Kramer en aan de kersverse inmiddels tachtigjarige Stripstift-auteur Bob van den Born. De zondag eindigt met een striptekenaarsforum.

Cartoonschetsen Annie Wijers

Wereldoorlog II en Asterix

Op beide middagen staan symposia op het programma. Zaterdag is dat er een over de Tweede Wereldoorlog. Onder leiding van dagvoorzitter Rik Sanders zullen vier sprekers toelichtingen geven op een specifiek thema en bestaat ook de mogelijkheid voor het publiek om in de discussie betrokken te worden. Kees Ribbens (historicus en verbonden aan het NIOD in Amsterdam) geeft aan de hand van enkele voorbeelden de Tweede Wereldoorlog in strips weer. Eric Heuvel (tekenaar van de oorlogsstrips *De ontdekking*, *De zoektocht*, *De schuilhoek* en *Frontstad Rotterdam*) beantwoordt onder meer de vraag hoe zijn aanpak is bij het maken van een strip over de oorlog. Pascal Lefèvre (docent Hogeschool Sint-Lukas Brussel en auteur van verschillende strippublicaties) geeft een analyse van de strip *Zipang*, een mangastrip over de oorlog in de Stille Oceaan. Tot slot zal Esther Captain (historica) een verhandeling geven naar aanleiding van de cartoonschetsen van Annie Wijers die jarenlang schetsboeken bijhield onder andere tijdens haar verblijf in Japanse vrouwenkampen op Jakarta gedurende de Tweede Wereldoorlog.
Asterix is op zondag onderwerp van discussie. Dan is René van Royen (historicus en auteur van onder andere *Asterix en de waarheid*) dagvoorzitter. Frits van der Heide (vertaler) geeft een lezing over het vertalersvak. Hoe kom je in hemelsnaam op de naam Ozewiezewozewiezewallakristallix? René van Royen zelf vertelt welk wetenschappelijk belang er kleeft aan de *Asterix*-strips. Jeroen Thijssen (journalist en columnist) tenslotte bekijkt de strip met een culinaire inslag.

Animatie Mac & Roe

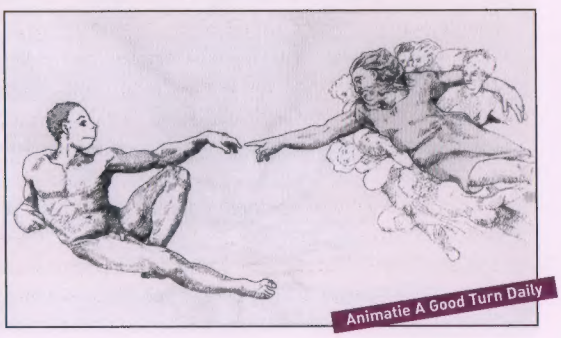

Animatie A Good Turn Daily

Stripmakerszalen en foyers

De organisatie heeft dit jaar voor het eerst de verschillende zalen en hallen naar bekende striptekenaars vernoemd. Zo kun je dit jaar de stripboekenbeurs in de Marten Toonder Zaal en de Hans G. Kresse Zaal vinden, het filmprogramma in de Alfred Mazure Zaal, zijn er exposities in onder andere de Fred Julsing Foyer, draagt de VIP-bar de naam Don Lawrence Pub en kun je een hapje eten in het Jean Dulieu Restaurant of even ontspannend loungen in de Henk Albers Foyer.
Om compleet te zijn: er is ook nog een Wim Meuldijk Plein, een P. Hans Frankfurther Zaal, een Frans Piët Foyer, een Pieter Kuhn Zaal en een Peter de Smet Zaal.

Expo Big Buck Bunny

Exposities

De makers van de korte Nederlandse animatiefilm *Big Buck Bunny* laten door middel van storyboards zien hoe die film is gemaakt. Ook kun je kijken naar een video over de film. In dezelfde periode als De Stripdagen vindt in Utrecht het Nederlands Film Festival plaats. Voor wie nog een gaatje kan vinden: op zondagmiddag is daar een speciale animatiemiddag. De filmposterexpositie van filmmaker Ruud den Drijver is tijdens De Stripdagen te bekijken. Vijftien Nederlandse en Vlaamse tekenaars laten in de tentoonstelling *Wat zeur je nou?! Discriminatie gestript* hun humoristische visie zien op discriminatie op grond van huidskleur, handicap, geloof, geslacht, leeftijd en seksuele voorkeur. Vanwege het veertigjarige jubileum van Het Stripschap wordt in de Hans P. Frankfurther Zaal een bijzondere expositie over de geschiedenis van Het Stripschap getoond. Verder heeft Hans Matla een expo over *Mijnheer Prikkebeen* samengesteld, is er een expositie in relatie tot het thema

van deze editie 'Vrienden voor het leven' met een overzicht van veel bekende stripvrienden en tekenen Wilma de Bock en Karel van der Eijk in de Hans G. Kresse Zaal live een stripverhaal onder de naam *A Never Ending Story*.

Wat zeur je nou?! Discriminatie gestript

En verder

Groot Klein Suske en Wiske Springkasteel

Is er natuurlijk een stripboeken en een verzamelaarsbeurs, wordt er een striptas verstrekt aan de leden van Het Stripschap, zijn er op beide dagen stripveilingen, worden er vele nieuwe stripuitgaven verwacht en zijn meer dan honderd tekenaars present. Aan vermaak voor de kinderen is ook gedacht. Zij kunnen geschminkt worden als hun favoriete stripfiguur, meedoen aan knutsel- en kleuractiviteiten, datren op een levensgroot dartboard, duikelen in het Groot Klein Suske en Wiske *Springkasteel, een stripspeurtocht ondernemen, filmpjes of poppenkast kijken, rijden in het* Bob de Bouwer*voertuig, meedoen aan de kinderveiling, gamen met de Lego* Batman *Videogame of gewoon lekker strips lezen in de stripalbumhoek.*

Nominaties Stripschappenningen 2008

Categorie Nederlands Jeugd
- *Plunk! 2: 100% pure Plunk!* (Laurent Letzer/ Luc Cromheecke, Dupuis)
- *Plankgas en Plastronneke 5* (Urbanus/Dirk Stallaert, Standaard)
- *Timo 1: Gefeliciflapstaart!* (Alex Turk, Catullus)

Categorie Nederlands Avontuur en Vermaak
- *De avonturen van Lana Planck 1: Operatie Hanuman* (Milan Hulsing/ Michiel de Jong, Oog & Blik)
- *Storm 23: De navel van de dubbele god* (Martin Lodewijk/Romano Molenaar/Jorg de Vos, Don Lawrence Collection)
- *Dirkjan 13* (Mark Retera, Retera)

Categorie Nederlands Literair
- *Meccano 4: De ruwe gids* (Hanco Kolk, Harmonie)
- *Slaapkoppen* (Randall C., Oogachtend)
- *De eenzame snelweg – In het spoor van Jack Kerouac* (Auke Hulst/Raoul Deleo, Meulenhoff)

Categorie Buitenlands
- *De wind in de woestijn 2: Vreemdelingen vervreemd* (Michel Plessix, Standaard)
- *Het eiland Bourbon 1730* (Appollo/Lewis Trondheim. Silvester)
- *De Jood van New York* (Ben Katchor, Oog & Blik)

Categorie Productie
- Marloes Dekkers voor de inkleuring van *Meccano 4: De ruwe gids* (Hanco Kolk, Harmonie)
- Rudy Vrooman voor de vormgeving van *Burka Babes* (Peter de Wit, Harmonie)
- Frits van der Heide voor de vertaling van *Aya uit Yopougon 2* (Marguerite Abouet/Clément Oubrerie, L)

Dat de beste moge winnen!

STRIPSCHRIFT OP DE STRIPDAGEN 2008

Ook dit jaar zal de redactie van *Stripschrift* op De Stripdagen voltallig acte de présence geven. Samen met onze uitgever Stripstift bemannen wij op zaterdag 27 en zondag 28 september een mooie stand en hebben ook nog eens veel speciale gasten uitgenodigd. Op deze pagina's geven we een overzicht van alle aanwezige auteurs. Bij elke auteur staat duidelijk op welke dag hij of zij aanwezig is. We hopen veel van onze lezers te mogen verwelkomen!

PETER DE WIT
Zaterdag en zondag

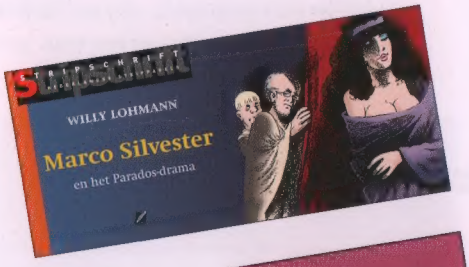

WILLY LOHMANN
Zaterdag en zondag

DIK BRUYNESTEYN
Zaterdag en zondag

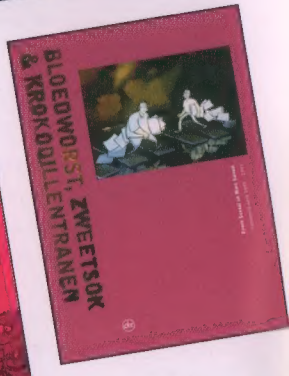

ERWIN SUVAAL
Zaterdag

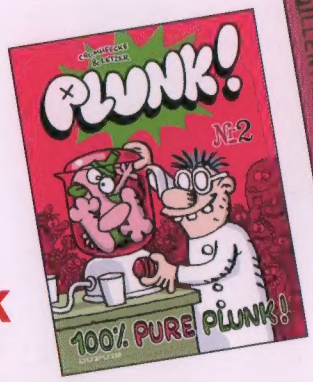

LUC CROMHEECKE
Zaterdag

JAN BART DIEPERINK
zondag

AUKE HULST & RAOUL DELEO
zondag

BOB VAN DEN BORN
Zaterdag

MARS GREMMEN
Zaterdag

KIM DUCHATEAU
Zaterdag

MARTIN LODEWIJK & WILLEM VLEESCHOUWER
Martin: Zaterdag en zondag
Willem: Zaterdag

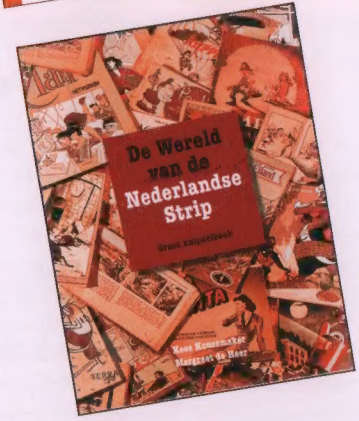

HANCO KOLK
Zaterdag en zondag

MARGREET DE HEER
Zaterdag en zondag

25 jaar Uitgeverij de Boemerang!

Nieuwe stripalbums najaar 2008

VERSCHIJNT SEPTEMBER

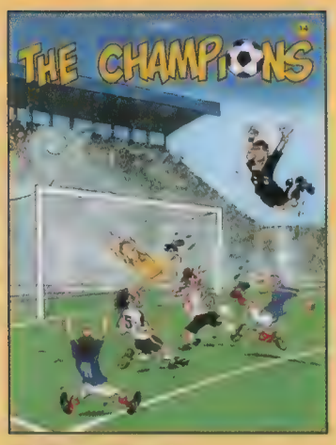

Tekenaar: Gürsel
Prijs € 4,95

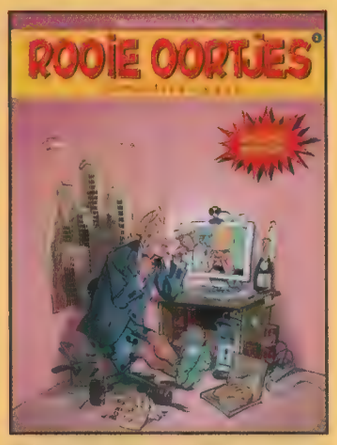

Tekenaars: Wozniak, Casenove & Wingrove. Prijs € 5,95

VERSCHIJNT OKTOBER

Tekenaar: Fernandez
Prijs € 5,95

Auteurs: Richez, Casenove & Saive. Prijs € 4,95

VERSCHIJNT NOVEMBER

Tekenaar: du Peloux & Rodrigue
Prijs € 4,95

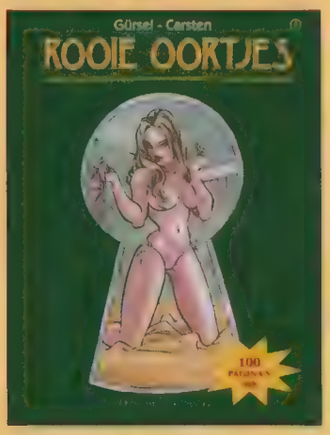

Tekenaars: Gürsel - Carsten
Prijs € 6,95

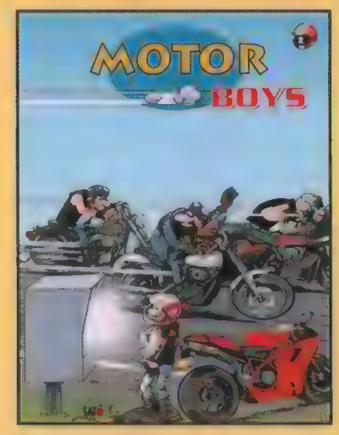

Tekenaar: Sato
Prijs € 5,95

OOK VERKRIJGBAAR: SCHEURKALENDERS 2009

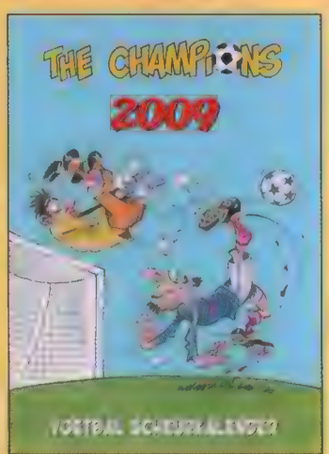

Prijs € 9,95

Prijs € 9,95

Prijs € 12,50

Tijdens De Stripdagen in Houten op 27 en 28 september op onze stand: Primeurs en tekenaars: Dany, Gürsel en Disano. Speciale beursaanbiedingen: bij aankoop van één stripalbum het tweede album gratis! Gratis cadeaus bij aankoop van onze strips! Kunt u niet naar De Stripdagen komen dan kunt u onze strips altijd kopen in de betere stripzaken in Nederland en Vlaanderen. Of bestellen via onze internetshop: www.rooie-oortjes.com

ADVERTENTIE

STRIPS & VEEL MEER!
STRIPS & veel meer!
Scheffersplein 1 Dordrecht
078 6142012 • stripwinkel-sjors.nl
STRIPWINKEL SJORS
313
STRIPCURIOSA
driedertien®
STRIPCURIOSA
Voorstraat 313 Dordrecht • 078 6489500

ADVERTENTIE

Comic Stripshop
de eerste de beste
Internet-Stripboekhandel.
www.comicstripshop.com
www.stripboekhandel.nl

VERS BLOED

Een paar jaar geleden sloeg conciërge Alan Moore (*Watchmen*) hoge ogen met zijn werk voor ABC Comics, tijdelijk een onderdeel van Wildstorm, dat weer een onderdeel is van DC Comics. Intussen heeft hij niet veel zin meer in de traditionele superheldenstrips. Toch gaat begin oktober een nieuwe, op die comics van toen gebaseerde serie van start. *Top 10 Season Two* is een vierdelige serie door Zander Cannon en Gene Ha, twee makers die bij de vorige miniserie over een futuristisch politiebureau alleen als tekenaar betrokken waren. Het verhaal bouwt voort op de karakters en de basis die ooit door Moore zijn neergezet, uiteraard aangevuld met nieuwe ondeugnieten.

Een injectie vers bloed, dat is exact waar Todd McFarlane aan moet hebben gedacht toen hij de verkoopcijfers van zijn serie *Spawn* steeds verder zag terugzakken. Een paar jaar geleden probeerde hij het met nieuwe talenten en dat had niet het gewenste resultaat. Vandaar dat hij het in oktober probeert met een grote naam. Het ingaan van *Spawn #185* levert McFarlane samen met Brian Holguin terug als de vaste schrijver van deze serie, terwijl het tekenwerk vanaf vervolg door Whilce Portacio (*Wetworks*). Portacio behoorde in 1992 tot als McFarlane tot de zeven oprichters van Image Comics, al is hij sindsdien minder productief. *Spawn* moet zijn terugkeer inluiden. De vraag is echter, of zijn zo hoekige stijl de serie kan redden. *Spawn* is toch een beetje een icoon van een tijdperk dat voorbij is.

GROTE NAMEN

Meer en meer lijken men bij Marvel Comics, dat een samenwerking met grote namen uit de literaire wereld zeer winstgevend kan zijn, in de maand oktober weer een volgende stap gezet met de vijfdelige miniserie *Ender's Game: Red Servce*, gebaseerd op de populaire sciencefictionroman van bestsellerauteur Orson Scott Card. De verhalen, die afspelen op de niet altijd even prettige realiteit van meerdere eeuwen later, worden geschreven door Voxx (*X-Force*), met tekenwerk van Pascual Ferry (*Ultimate Fantastic Four*). Losse nummers krijgen een cover prijs van $3.99.

Dat het concept van grote namen ook anders kan worden opgevat, wordt bewezen door uitgeverij IDW Publishing. Daar verschijnt dit maand namelijk een tweetal opvallende integrale comics. Inhoudelijk zijn de prijsdoelbeschavingen in de Verenigde Staten van Amerika verteld.

● **KONG** [illegible] Kong [illegible] Carl Denham [illegible] Ann Darrow [illegible] Jack Driscoll [illegible] Skull Island [illegible] Peter Jackson [illegible] Naomi Watts [illegible] Adrien Brody [illegible] Jack Black [illegible] Andy Serkis [illegible] Thomas Jane [illegible] Evan Parke [illegible] Jamie Bell [illegible] Colin Hanks [illegible] Lobo [illegible] Jamie Foxx [illegible] Cara Delevingne [illegible] Kong

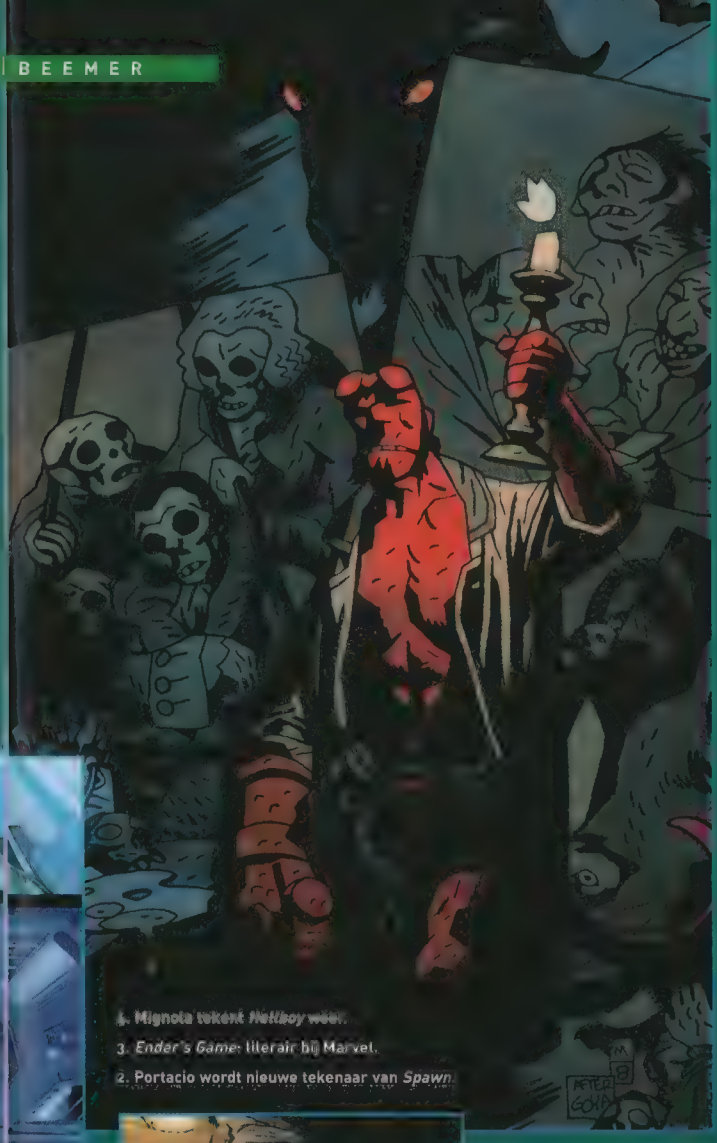

4. Mignola tekent *Hellboy* weer.
3. *Ender's Game*: literair bij Marvel.
2. Portacio wordt nieuwe tekenaar van *Spawn*.

Presidential Material: Barack Obama en *Presidential Material:* [illegible] haal van deze twee [illegible] otte (*Desperadoes*) en Tom Morgan verzorgen de special over Obama, Andy Helfer (*Malcolm X*) en Stephen Thompson tekenen voor de special over McCain. Beide comics kosten $3.99 en beide covers worden getekend door J. Scott Campbell.

ADVERTENTIE

Nederlandse Stripklassiekers
voor de jeugd van toen

TOM POES

Integrale uitgave van de 69 Tom Poes-verhalen uit het weekblad Donald Duck, in 20 luxe banden.
De verhalen waren voor velen de eerste kennismaking met de avonturen van Tom Poes en Heer Bommel.
Geheel in de originele kleuren gedrukt.
Reeds 19 delen verschenen. Prijs per deel € 59.

Eric de Noorman

Voor het eerst volledig in boekvorm: alle verhalen van Eric en Erwin de Noorman in 23 luxe banden.
Van alle striphelden die in de jaren veertig en vijftig hebben rondgelopen, is Eric de Noorman degene die het meest tot de verbeelding van zijn lezers sprak.
Reeds 22 delen verschenen. Prijs per deel € 52.

DICK BOS

Alle 73 avonturen van Dick Bos in een reeks van 19 luxe banden.
In april 1941 lag in de kiosken een klein boekje met een compleet stripverhaal! En wat voor één! Een met een echte held: judoka-detective Dick Bos!
Reeds 13 delen verschenen. Prijs per deel € 52.

Kijk op www.uitgeverij-panda.nl of vraag meer informatie.
T: 070 3615393, F: 070 3060256, E: info@uitgeverij-panda.nl

Gelderlandplein 203-205 • 1082 LW Amsterdam • 020 - 64 27 888
www.stripwinkelfantasia.nl

FOTO ARCO VAN OS

Rob Harren viert feest. Zijn uitgeverij De Boemerang, bekend van *Rooie oortjes*, bestaat 25 jaar. Volgend jaar mei wordt hij 65 jaar. Dan overweegt hij te stoppen met het uitgeven van strips. Harren kan terugkijken op een rijke carrière. In de jaren 1970-1990 speelde hij een toonaangevende rol in de Nederlandse èn Europese stripmarkt. Daarna bleef hij met zijn producties via De Boemerang uiterst succesvol. Een terugblik vol anekdotes.

BOVEN - Rob Harren, omringd door historische kaarten: zijn grote passie.

RECHTS - Harren benaderde Dick Matena om de pikante *Sneeuwwitje*-strip te maken. Matena had met zijn *Donald Duck*-ervaring de Disney-stijl onder de knie (met voor de kenners een duidelijke Matena-*touch*).

ONDER - Pin-up door Gürsel, die veel voor Harren werkt.

Rob Harren (1944) wacht ons op bij de veerdienstterminal in Breskens. Het Belgische Knokke – net over de grens – is zijn domicilie. Hij praat graag over zijn loopbaan in de stripwereld. Al tijdens de autorit schudt hij de ene na de andere anekdote uit zijn mouw.

Over de voetballer Simon Tahamata die voor Standaard Luik uitkwam en meewerkte aan een promotieactie voor voetbalstripalbums (*Roel Dijkstra, De wondersloffen van Sjakie* en *Rob van de Rovers*) ter gelegenheid van het EK-voetbal, begin jaren 1980. Harren ging bij hem langs in Luik om de zaak door te nemen. Hij belde aan, maar niemand deed open, hij belde nog eens aan en nog eens. De deur bleef dicht. Harren liep rond het huis, keek naar binnen en zag iemand onder een tafel zitten. 'Bleek het Tahamata te zijn die de afspraak vergeten was en dacht dat er weer een opdringerige fan voor de deur stond!'

Over Aloys Oosterwijk met wie hij tijdens een ontmoeting in Amsterdam praatte over een *Rooie oortjes*-album. Oosterwijk wilde iets maken in de stijl van zijn latere *Willems wereld*. Het tweetal kwam een paginaprijs van een paar honderd gulden overeen. 'De afspraak was in het Hilton, omdat ik daar makkelijk mijn auto kwijt kon. Toen Aloys bij het afscheid nemen zag dat ik een BMW reed en hij een fiets, vroeg hij ineens het dubbele tarief. Dat was gelijk einde oefening!'

Over Toon van Driel die bij uitgeverij De Vrijbuiter als succesvol *FC Knudde*-tekenaar een auto van de zaak kreeg: een Mercedes. 'Komt Toon op een dag aanrijden met een Porsche. De chef van de De Vrijbuiter-garage vraagt waar zijn auto is. Zegt Toon: 'Die heb ik onderweg geruild!' Die man kreeg terplekke een rolberoerte.'

Harrens palmares is lang en indrukwekkend. Bij veel ontwikkelingen in de Nederlandse èn Europese stripwereld tussen 1970 en 1990 was hij betrokken. Vanaf 1992 bouwt hij aan zijn *Rooie oortjes*-imperium via zijn eigen uitgeverij De Boemerang. Deze erotische humorstripreeks blijkt een

Rob Harren
Man met vele petten

ARCO VAN OS & RIK SANDERS

verkoopkanon. Volgens zijn schatting heeft Harren van de 35 tot nu toe verschenen reguliere albums van *Rooie oortjes* internationaal in totaal tussen de zes en acht miljoen exemplaren verkocht. En dan rekent hij de spin-offs, moppenboeken, scheurkalenders, tekenfilms-cd's en het maandblad niet eens mee!

Pikante strip

De oorsprong van *Rooie oortjes* gaat terug tot De Stripdagen in Den Haag van 1988. Daar ontmoet Harren als directeur Lombard Nederland allerlei fondsauteurs, waaronder Dany (*Rozebottel*) en Bob de Groot (*Leonardo*). 'Deze twee bleken een sexy humorstrip te hebben gemaakt voor Joker Productions, een Franstalige uitgeverij uit Brussel. Ze durfden echter niet bij het katholieke Lombard naar binnen te stappen voor een Nederlandstalige uitgave.' Harren weet een Nederlandse voorpublicatie te regelen in het mannenblad *Aktueel*, waar Peter R. de Vries in die tijd hoofdredacteur is.

De schuine grap in stripvorm slaat zo goed aan dat *Aktueel* twee pagina's per week wil publiceren. Harren moet op zoek naar nieuwe tekenaars, omdat Dany vanwege zijn vele reclameopdrachten weinig tijd heeft. 'Ik heb bij voorbeeld Bruno Di Sano onder de auto's vandaan geplukt. Hij was bij Lombard op een zijspoor beland en had zijn oude vak van monteur weer opgepakt.' De strip verschijnt in eerste instantie onder steeds wisselende titels, zoals *Interesse?* en *Nou, nou...*, net als de albums van Dany in 1989 en 1990. De distributeur adviseert hem om voor één serienaam te kiezen, om de pikante strip duidelijker in de markt te zetten. Daarbij valt onder andere de naam *Rooie oortjes* die daarna als merknaam is gedeponeerd. 'Vergeet niet, van die eerste albums verkocht ik nog maar zo'n 3000 stuks. Vanaf 1991 verschijnen de eerste *Rooie oortjes*-albums. Bij deel 10 zat ik ineens aan de 50.000 exemplaren. Dat had ik niet verwacht. Het uitgeefvak is soms mysterieus.'

Aan de *Rooie oortjes*-uitgave hebben vele tekenaars uit allerlei landen meegewerkt. De laatste tijd werkt Harren veel met de Turk Gürsel en de Bulgaar Petrov. De inkleuring doet een Italiaanse studio. Hij vindt de albums van Dany en Gürsel er met kop en schouders boven uitsteken, maar dat betekent niet automatisch de hoogste verkoop. Harren lacht: 'De albums van Didgé – Didier Chardez – liepen het beste. Steevast 50.000 verkochte exemplaren. Met de herdrukken erbij steeg dit aantal makkelijk naar zo'n 200.000 stuks.'

Stoute Sneeuwwitje

Het werk betaalt goed. Harren maakt een rekensommetje: de paginaprijs ligt rond de €250 en bij een eerste verkoop levert zo'n album dus circa €11.500 aan te betalen royalty's op. Dat krijgt een tekenaar als voorschot. Omdat er veel voorpublicaties van *Rooie oortjes* zijn (met een gemiddelde verkoopprijs per pagina van €200) en allerhande merchandising is zo'n voorschot er snel uit. Daarna krijgt een tekenaar nieuwe royalty's uitbetaald. Vooral bij herdrukken is het dan kassa. 'Di Sano kreeg na vijf albums een dikke nek. Hij wilde geen 8 procent royalty's meer, maar 10. Maar ik moet ook nog de scenaristen betalen, dus ik weigerde. Ging hij moeilijk doen. Toen zei ik: 'Voor jou tien anderen'. Twee jaar later kwam Di Sano op z'n blote knietjes terug.'

Veel grappen zijn gebaseerd op bekende schuine moppen uit het publieke domein. Harren schat in dat er inmiddels zo'n 3500 in beeld zijn gebracht. Saillant detail is dat het vooral vrouwen zijn die de grappen omzetten in scenario's: Harrens vrouw, bij voorbeeld, heeft veel teksten geschreven, maar ook diverse vrouwen van tekenaars.

BOVEN - Pin-up door Gürsel.
ONDERAAN IN BALK- VAN LINKS NAAR RECHTS -
• Rob Harren begon bij VNU serieus met merchandising. Eén van zijn freelancers was Cyril Speijer die het licentiebureau Wavery opzette. Het bureau is later overgenomen door EM.TV en dit jaar volgde een overname door Studio 100 waardoor het nu in Belgische handen is.
• Presentatie van een nieuw *Asterix*-album bij Aldipress, met Harrens assistente Marijke Driessen in het (warme) Obelix-kostuum.
• De eerste *Stripkoerier* loopt in Engeland van de pers. Met baard: Fons te Marvelde (directeur Oberon), links van hem: hoofdredacteur Frits van der Heide, rechts van hem: Rob Harren (met pijp) en naast hem Han Franse (productie-afdeling Oberon).

RECHTS - Van *Rooie oortjes* zijn ruim dertig verschillende merchandisingartikelen uitgebracht. Populair zijn de scheurkalenders: dit jaar zet De Boemerang 54.000 scheurkalenders uit (inclusief die van andere strips, zoals *The Champions*).
Rooie oortjes is gepubliceerd in Nederland, België, Frankrijk, Denemarken, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Hongarije,Turkije, Italië, Portugal, Spanje, Zuid-Afrika, Verenigde Staten, Engeland, Zweden, Finland, Servië, Canada en Zuid-Korea. In Nederland wordt *Rooie oortjes* voorgepubliceerd in *Aktueel Sportief*, *Woamm!* (mannenblad voor leesportefeuilles), *Foxy*, *Rits*, *Wendy* en *Lust*. Daarnaast verschijnt de strip in zo'n vijftiental andere tijdschriften in Europa.

ONDERAAN IN BALK- VAN LINKS NAAR RECHTS -
- De officiële lancering van *Stripkoerier*. Tussen de gastvrouwen staan Rob Harren (links) en hoofdredacteur Frits van der Heide.
- Een Oberon-werkbespreking: Jan de Bree, Rob Harren en zijn assistentes Ineke Maas en Claudia van Velzen.
- Bij uitgeverij Oberon als hoofd merchandising en syndication.
- Samen met publiciteitsschef Laszlo Bubenik van Aldipress ter gelegenheid van het verschijnen van *Lucky Luke 21: Sarah Bernhardt* in een oplage van liefst 100.000 exemplaren. Dat kon toen nog.
- Samen met Morris in Kortrijk, tijdens een persconferentie ter gelegenheid van een nieuw *Lucky Luke*-album.

Sterker nog: 60 procent van het lezerspubliek van *Rooie oortjes* is vrouw! 'Dat komt omdat het om vrouwvriendelijke moppen gaat. Dat wil zeggen: de vrouw staat nooit voor schut, de man staat altijd voor lul. Dat vindt die man niet erg, die kan er om lachen, en een vrouw zeker. Maar als een vrouw wordt gepakt, kunnen vrouwen er niet om lachen. Zo ligt dat nu eenmaal. En, let op: er bestaat ook een jong publiek voor *Rooie oortjes*; 14-15 jarigen die we tegenwoordig via het internet en mobiele telefoons bereiken. Maar de schrijfschriften, multobanden en schoolagenda's hebben we al tientallen jaren. Je moet niet denken dat onze lezers vieze, oude kerels zijn, absoluut niet!'
Een andere voorwaarde voor de populariteit van *Rooie oortjes* is dat het geen porno is zijn, benadrukt Harren. Een album moet op tafel kunnen blijven liggen. Hij wijst op de nog steeds lopende Lekturama-reeks in sjieke harde kaft: bijna 3 miljoen exemplaren verkocht. 'Vergeet niet dat mensen seks vaak per postorder kopen. Er is een gebied ten noorden van de Veluwe, waar je in geen enkele winkel een *Rooie oortjes* zult aantreffen. Kijk ik naar mijn bestellingen, dan komen er heel veel uit die hoek.' Dat niet alle uitgaven protestloos uit kunnen komen blijkt in 1994, wanneer Harren een ondeugende parodie op de dan net op videoband verschenen Disney-tekenfilm *Sneeuwwitje* uitbrengt. Van deze parodie van Dick Matena gaan zo'n 30.000 albums over de toonbank, maar de detailhandel was ongelukkig met de uitgave. '*Rooie oortjes* is gericht op grote oplages, stapelverkoop. Het grote publiek weet door het omslag direct waar de strip over gaat. *Sneeuwwitje en de zeven dwergen* ontbeerde zo'n uitstraling. Er kwamen bij de winkeliers klachten van ouders binnen. De overgebleven albums zijn toen teruggestuurd en vernietigd. Het was een marketingfout om kindervertellingen te gebruiken voor *Rooie oortjes*.'

Gouden jaren

De eerste periode van de loopbaan van Rob Harren in de stripwereld begint in 1961, wanneer Harren als jongste bediende in dienst treedt bij uitgeverij Spaarnestad, waar al veel familie werkt. Spaarnestad (met bladen als *Libelle*, *Rosita* en *Sjors*) fuseert in 1965 met het Brabantse Cebema (met het

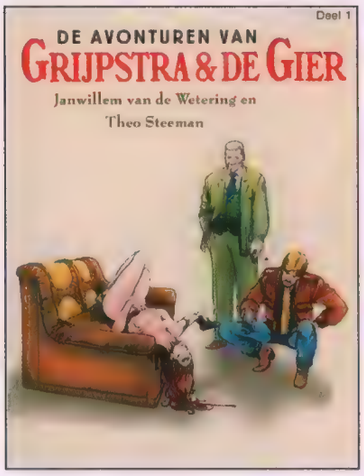

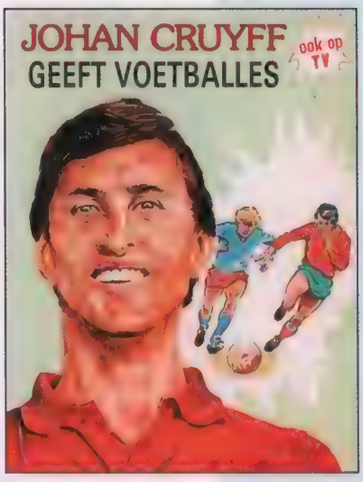

Atlanta en Mustang

De Zweedse uitgeverij Atlanta wil in 1984 in Nederland aan de bak. Harren zorgt voor het uitkomen en verspreiden van *Tarzan* (in tijdschriftvorm), de Zweedse kinderstrip *Bamse* (Rune Andréasson) en het moppenblad *Sexy humor*. Harren moet de activiteiten afbouwen nadat de Zweedse eigenaar plotseling overlijdt.

Ook een andere buitenlander, Mustang (de Disney-uitgever van Turkije), wil in die tijd met Harren de Nederlandse markt op. Hij regelt via syndicaat King Features een pocketreeks krantenstrips, met onder meer *Garfield*, *Roodoog*, *Flippie Flink* en *Snoopy* (samen met uitgeverij Loeb). Een goedlopende boekuitgave was *Johan Cruyff geeft voetballes*, een samenwerking met Loeb en *De Telegraaf*, waarin de strip werd voorgepubliceerd. Harren verkoopt er zo'n 35.000 exemplaren van. Er verschijnt zelfs een Turkse editie. De strip is gebaseerd op een Franse voetbalstrip, waarin een Franse voetballer de spelregels uitlegt. Tekenaar Dick Vlottes tekent de strip na en vervangt zijn hoofd door dat van Cruijff. Een vervolg op de krantenstrip komt er niet, omdat de Franse uitgever bezwaar maakt tegen de albumuitgave. *De Telegraaf* zou namelijk geen rechten hebben op een boekuitgave.

Een andere krantenstrip uit *De Telegraaf* is *Grijpstra & De Gier* uit 1985. Misdaadschrijver Janwillem van de Wetering schreef de scenario's zelf. Harren benadert voor het tekenwerk Jan Steeman. Die heeft geen tijd, maar schuift zijn zoon Theo naar voren. Uiteindelijk is de strip een zachte dood gestorven omdat Van de Wetering moeite heeft met de deadlines. Ook deze strip verschijnt als coproductie bij Mustang/Loeb. De Turkse uitgever trekt zich uiteindelijk na financiële problemen terug van de Nederlandse markt.

onderdeel Geïllustreerde Pers en tijdschriften als *Margriet*, *Donald Duck* en *Pep*) tot VNU. Na werkzaam geweest te zijn op de afdeling publiciteit gaat Harren in 1971 aan de slag bij jeugduitgever Oberon, eerst als hoofd merchandising & syndication, daarna klimt hij op tot achtereenvolgens blad-, group- en marketingmanager. Harren wil naast de tijdschriften, zoals *Tina*, *Anita*, *Club* en *Eppo* (in 1975 ontstaan uit de samensmelting van *Pep* en *Sjors*) een albumfonds opbouwen. Hij begint met Nederlands/Belgische producties als *Johnny Goodbye*, *De generaal* en *Agent 327*, maar haalt ook de Nederlandstalige rechten op alle Dargaud-albums binnen, ten koste van zusterbedrijf Amsterdam Boek en de Scandinavische concurrent Semic die de licenties hadden verdeeld. Oberon mag vanaf 1973 voortaan ook klassieke series als *Asterix*, *Lucky Luke*, *Blueberry*, *Tangy & Laverdure* en *Bob Morane* uitgeven. 'Dargaud bracht liever alle rechten onder bij één uitgever. Dat namen ze me bij Amsterdam Boek en Semic niet in dank af.'

Ook binnen Oberon bestaat er bij de redactie weerstand tegen sommige uitgeefplannen. 'Ik kon de Nederlandse rechten krijgen van Marvel Comics: *Hulk*, *Conan*, *Spiderman* en noem maar op. Hoofdredacteur Frits van der Heide zag dat niet zitten. Marvel wilde alleen één contract voor tijdschriften èn albums. Ik heb de tijdschriften vervolgens ondergebracht bij Juniorpress van Rob Spijkstra. Eigenlijk een uitgeverij van seksbladen, maar ja, anders was er geen contract. De albumuitgaven, net als naderhand fotostrips als *Kiss* en *Darling*, bracht ik in 1979 onder bij een nieuwe dochteronderneming: Big Balloon. Dat zorgde natuurlijk voor interne fricties, maar het contract was gered.'

Bij Oberon maakt Harren gouden tijden mee. Na twee jaar heeft de stripuitgever een omzet van 110 miljoen gulden. Hij schat het totaal aantal verkochte albums in zijn periode bij de stripuitgever op zo'n 10 miljoen. 'De prijs van een stripboek lag in die tijd tussen de ƒ2 en ƒ2,50. Elk jaar verhoogden we de prijs, maar de markt gaf geen krimp. Wat we ook uitbrachten, al waren het Italiaanse strips, alles verkocht goed. Dat duurde tot 1983, toen Nederland een recessie doormaakte.'

Harren is bij Oberon de initiatiefnemer van uiteenlopende uitgaven, zoals de zwart/wit-reeks met Nederlandse strips (vanaf 1976, samen met Het Stripschap), stripkrant *Stripkoerier* (1977-78) en de lancering van een luxe *Asterix*-serie via *direct mail*. Ook was hij in 1981 betrokken bij *De grutte kleau*, de Friese uitgave van de *Asterix*-strip *De broedertwist* (geïnspireerd op de Belgische taalkwestie). Harren gaat naar Leeuwarden om te praten over een samenwerking met het *Fries Dagblad*. Zegt de hoofdredacteur als hij de dummy ziet: 'Die vertaler ken ik. Dat is die en die professor uit Amsterdam. Die heeft een heel andere kijk op het Fries dan wij. Dat moet over. Anders werken we niet mee! Wist ik veel dat er in Friesland ook een taalstrijd aan de gang was!'

De grote boeman

In 1982 verliet Harren VNU na een knallende ruzie met Jan Sträter, de later verongelukte adjunct-directeur van Oberon. Zijn baas, Fons te Marvelde, lag een paar maanden in het ziekenhuis, en met zijn tijdelijke opvolger kon Harren niet overweg. 'Een dag voor nieuwjaar nam ik ontslag. 'Maar,' reageerde Sträter, 'dan mis je je leuke afscheidsreceptie'. 'Jij kan van mij dit *(– volgt een obsceen armgebaar –)* met je receptie', was mijn reactie. Hij riep tegen me: 'Jij komt nooit meer aan

LINKSBOVEN – **Henk van Vliet van *De Telegraaf* kwam met het idee om een strip te laten maken van deze in de jaren 1980 populaire detectivereeks van Janwillem van de Wetering.**

ERNAAST – **Krantenstrip uit *De Telegraaf* die in albumvorm erg goed verkocht.**

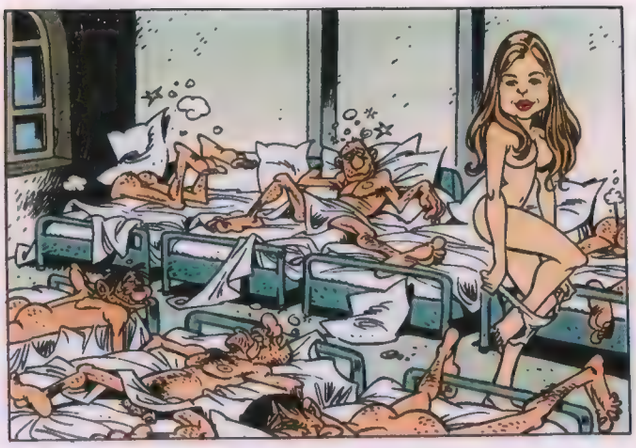

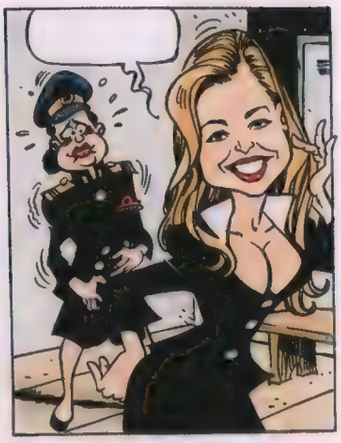

In navolging van de ondeugende zusterstrip *Petra Borst* (scenario Aryan Börger, tekeningen Gürsel) uit 2003 komt Börger met het idee voor een Maxima-persiflage voor *Aktueel*: een verhaal in *Rooie oortjes*-sfeer over een zich klemzuipende prins Willem Alexander en Maxima in de rol van callgirl. Harren gaat aan de slag: 'Het verhaal van Gürsel was op de laatste vier pagina's na klaar toen ik Börger adviseerde om toch eens de afdeling juridische zaken van Audax te informeren. Die keurden de parodie af. Kun je nagaan wat dat geintje allemaal gekost heeft: 40 pagina's maal *f*400 per pagina = *f*16.000!'

Jammer vindt Harren ook het mislukken van een strip ter promotie van het toerisme in Amsterdam. Het ging om een opdracht van de lokale VVV, in samenspraak met Börger. In de strip zouden allemaal bekende Amsterdammers opduiken, zoals burgemeester Cohen en Johan Cruijff. Nadat reeds een pagina of tien af was trok één van de grote sponsors zich plots terug.

Een ander project dat sneefde, was *Harry Potter*. Er werden vier pagina's gemaakt om in gesprek te komen met schrijfster JK Rowling en over striprechten te kunnen praten. 'Audax blies het af. Het concern durfde het niet aan vanwege de inzakkende Nederlandse stripmarkt. Dat viel te merken aan de retouren van het laatste *Asterix*-album: schrikbarend hoog!'

ONDERAAN IN BALK- VAN LINKS NAAR RECHTS -

- Samen met Toon van Driel op Schiphol voor een reis naar de tekenfilmstudio's in Tokio.
- In gesprek met Raymond Leblanc – de oprichter van Lombard – en Sjef Proost, eigenaar van drukkerij Proost in Turnhout.
- Op het dak van het Lombard-gebouw in Brussel. De reclame voor Kuifje staat er nog steeds en is inmiddels beschermd.
- Met *Dommel*-auteur Dupa ter gelegenheid van de lancering van de tekenfilmserie.
- Samen met Ferry in Moskou, na een tv-optreden ter gelegenheid van zijn eerste Russische album.

de bak bij een uitgeverij. Een frietzaak op Texel is het hoogst haalbare, want we komen je overal tegen. Wij zijn VNU.'

In Harrens ogen een typisch hautaine reactie van een multinational die vergeet groot gegroeid te zijn door zijn medewerkers. George Dargaud wilde bij voorbeeld het Oberon-contract verlengen en belde niet VNU, maar Harren. Die belde – logischerwijs – niet met Oberon, maar dacht nog wel aan VNU-distributeur Aldipress. 'De directeur, Chris de Vreeze, riep tegen me: 'Jij komt hier niet meer in.' Waarop Dargaud zei: 'Rob, jij bent onze adviseur. We voeren een gesprek met jou erbij, of we komen niet.' De Vreeze haalde bakzeil, want die zag plotseling miljoenen omzet verdampen.'

In De Meern, waar Aldipress is gehuisvest, praat De Vreeze met Harren, George Dargaud en de directeur Dargaud Benelux. 'Je weet hoe die Fransen zijn, die willen met *egards* behandeld worden. Vraagt De Vreeze om half een: 'Mijnheer Dargaud, wat voor broodje wilt u, ham of kaas? George Dargaud kijkt mij aan en zegt: 'Wij stappen op! Wij gaan ergens echt lunchen. *Bonjour, monsieur De Vreeze!*'. Die 'lunch' heeft Aldipress 30 miljoen gulden gekost, dat was de Dargaud-omzet in Nederland in die tijd.'

Harren stelt voor om met Audax-dochter Betapress te gaan praten. Hij kent Jacques de Leeuw, de eigenaar van VNU-concurrent Audax, goed. 'Jacques zei: kom met mijnheer Dargaud naar Tilburg toe. De Leeuw wist wèl hoe je moest imponeren: dineren in De Zwaan, drie Michelin-sterren indertijd, dat soort dingen. Dus uiteindelijk ging het hele zaakje naar Betapress.'

Voor VNU is Harren de grote boeman. Zeker nadat hij ook nog eens met de Engelse licentiehouder IPC onderhandelt om *Tina* (oplage 300.000) zelf uit te geven, in plaats van de licentie via VNU te laten lopen. 'Op het moment dat ik met de IPC-directie praatte, voerde Te Marvelde onderhandelingen op syndicaatniveau. Toen hij daar achter kwam, waren de rapen gaar. Ik werd besmet verklaard, want ik zat achter VNU-spullen aan. IPC krabbelde helaas terug.'

Een groot nadeel van direct opstappen, merkte Harren, is dat er allemaal geruchten de ronde doen. Hij zou zijn secretares-

AS THE ROOM FELL SILENT AND NOBODY SEEMED ABOUT TO EXPLAIN WHAT WAS GOING ON, HARRY HAD TO ASK
I'M SORRY, BUT I STILL DON'T REALLY KNOW WHO YOU ARE.
CALL ME, HAGRID.... I'M THE KEEPER O'THE KEYS AT HOGWARTS.... YEH'LL KNOW ALL ABOUT HOGWARTS O'COURSE?

GEHEEL LINKS - Bang voor belediging van het Koninklijk Huis durfde Audax het toch niet om deze schuinsmarcherende Maxima-stripparodie van Aryan Böger en Gürsel uit te brengen.

LINKS - Het plan was om na na de release van de laatste *Harry Potter*-film vijf stripalbums (scenario: Karl Dixon, tekeningen: Gürsel) per jaar uit te brengen. Helaas... afgeblazen.

se hebben aangerand en de VNU voor tonnen hebben opgelicht door partijen albums onderhands door te verkopen aan V&D. 'Echt onvoorstelbaar. Wat ik jammer vond was dat een aantal ex-medewerkers mij meden. Die waren bang gemaakt. VNU'ers mochten geen contact met mij hebben, op straffe van ontslag. Moet je voorstellen: ik zit op een zaterdag bij een oud-medewerker, hij staat op en doet de gordijnen dicht. Ik vraag: Han, wat doe je nóu?'. Zegt hij: 'Als hier een Oberonner langsloopt en hij vertelt maandag dat hij jou bij mij heeft gezien, en Te Marvelde komt dat ter ore, vlieg ik er uit!'

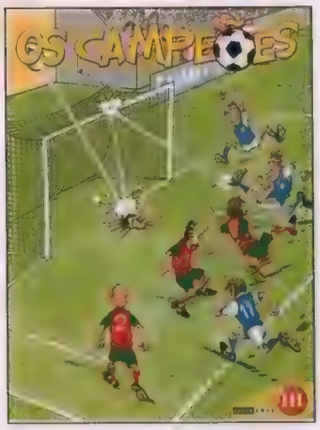

LINKS - Ook in het buitenland populaire voetbalstrip van Gürsel. *Os Campeões* is de Portugese titel. De nieuwe titel van de The Champions in het Duits is *Die Chaos-Kicker* (Panini-Duitsland) met voorpublikaties in Duitse bladen *Mad* en *Just Kick It!* In Indonesië wordt de tijdschriftvorm gebruikt als albumuitgave. De strip verschijnt daar al acht jaar wekelijks in een voetbalkrant in kleur. In Nederland bestaat ook een *The Champions*-tijdschrift (een licentie van Big Balloon).

Achter de broek

Na zijn vertrek bij Oberon richt Harren in 1983 zijn eigen uitgeverij De Boemerang op, maar daar doet hij nog niet veel mee. Hij wordt van alle kanten gevraagd voor opdrachten, zoals het opzetten van de distributie in België voor bladen als *Debbie* en *Pennie* (Holco Publications). Ook hangt De Leeuw van Audax aan de lijn: of Harren *FC Knudde*-tekenaar Toon van Driel kan begeleiden? Onder Audax valt namelijk uitgeverij De Vrijbuiter en die had van de *Algemeen Dagblad*-groep een pakket tijdschriften overgenomen, zoals *Weekend*, *Rits* en een aantal jeugdbladen (waaronder *Mad*, *Pony Club* en *Tom & Jerry* die de *Algemeen Dagblad*-groep eerder van Williams, de eigenaar van Classics, had gekocht). Ook Plusproductions, de uitgeversnaam waaronder het *Algemeen Dagblad* albums van *FC Knudde* uitgaf, zat in de boedel.

Harren neemt de opdracht aan en wordt adjunct-directeur van De Vrijbuiter. 'De Leeuw vond Van Driel een aardige vent, maar onberekenbaar. 'Typisch een artiest', zei hij dan. Hij trok mij aan om Van Driel achter zijn broek aan te zitten. Toon snoof nogal en zag de vrouwtjes zitten, maar moest wèl aan het werk. Ik startte met *Knudde Maandblad*. Omdat ik voor een maandelijkse uitgave niet kon bouwen op Toon regelde hij een assistent: Raymond Nicholson, die maakte later nog veel merchandisingwerk voor Disney. Toon krabbelde wat op papier en Nicholson werkte het uit.'

Met de verhuizing van Van Driel naar een villa, De Olifant, in het kunstenaarsdorp Bergen wordt, stelt Harren, de kiem gelegd voor een langjarige ruzie tussen De Leeuw en Van Driel. Audax bezit niet het copyright op het werk van de *Knudde*-tekenaar. De Leeuw biedt Toon aan om de villa in Bergen voor hem te kopen voor drie ton, in ruil voor de rechten op *FC Knudde*. Daarmee gaat de stripmaker akkoord.

LINKS - Scène met Louis van Gaal, Bill Clinton, Ruud Gullit en Ronald Koeman uit de scabreuze verpleegsterstrip *Zuster Borst* voor *Aktueel*. Harren kon de strip internationaal niet goed exploiteren. Het bleef bij één albumuitgave (*Petra Borst*).

GEHEEL LINKS - Ook deze toeristische Amsterdam-strip van Börger en Gürsel kende een voortijdig einde.

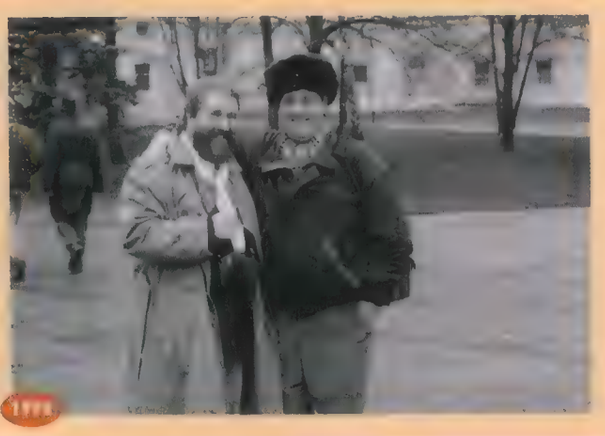

RECHTS - Inlay van Dick Matena voor een cd met Mozart-muziek ter gelegenheid van het verschijnen van zijn album *Mozart en Casanova* bij Lombard.

MIDDEN - Harren liet een tv-animatieserie van *Viva Zapapa* van Peter de Smet ontwikkelen, maar Média Participations stopte uit geldgebrek alle tekenfilmprojecten.

ERNAAST - Rob Harren bracht in Rusland voor Lombard onder meer een album uit van Paul Teng: *Sint Vladimir* (op scenario van Vladimir Volkoff). Deze uitgave, net als één van Ferry (*Ian Kaledine*), liepen uitstekend. Alleen was het lastig om de miljoenen roebels te besteden. Volgens Harren gaf Média Participations veel geld aan de katholieke bekering in Rusland.

ONDERAAN IN BALK-VAN LINKS NAAR RECHTS -

- Vanwege zijn internationale inzet voor de strip in Vlaanderen werd Rob Harren koninklijk gedecoreerd, als enige Nederlander in de stripwereld tot nu toe. Hij kreeg uit handen van de toenmalige Belgische premier Martens de Orde van Leopold II.
- Werkbespreking bij Lombard in Brussel, met Bob de Moor, Jean-Luc Vernal en André-Paul Duchâteau.
- Perspresentatie van *Chick Bill 57: Het rode konvooi* in Bobbejaanland. Links Bob de Moor en in het midden Tibet.
- Samen met assistent Vincent Montage, nu president van de groep Média Participations (Dargaud, Lombard, Dupuis, enzovoorts).
- Met Paul Teng en Vladimir Volkoff in Sint Petersburg, ter gelegenheid van hun eerste Russische album dat werd uitgegeven door Lombard.

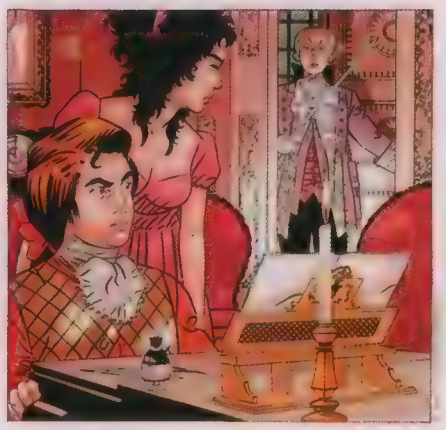

Voor Audax begint *FC Knudde* namelijk uitstekend te lopen. De investeringen in albums, het magazine, de tekenfilms (gemaakt in Japan en Israël) en merchandising betalen zich uit. 'Voor een uitgever is succes het gevaarlijkste wat je kunt hebben als je met tekenaars werkt', waarschuwt Harren. 'Toon ging rekenen: 'verdomme, we verkopen 40.000 albums. De Leeuw heeft die Olifant al tien keer terugverdiend en ik krijg geen royalty's meer.' Van Driel, die overigens een vorstelijk salaris opstrijkt, eist tien procent royalty's. De Leeuw wil tot 8 procent gaan.' Harren: 'Waarop Toon zijn portemonnee trok, er een tientje uithaalde en zei: gôh, armoedzaaier, als je geld nodig hebt, hier heb je wat'!' Het gevolg van deze belediging: een ruzie die ruim 20 jaar duurde, met diverse rechtszaken en nul-komma-nul nieuwe *Knudde*-albums. Uiteindelijk koopt Van Driel de rechten op *FC Knudde* dit jaar terug en wordt de ruzie bijgelegd.

De Franse slag

In 1984 benoemt uitgeverij Lombard Harren tot directeur Lombard Nederland. Eén van zijn eerste acties is het weghalen van de verspreiding van het weekblad *Kuifje* bij Albracht in Montfoort om het onder te brengen bij Betapress. 'Logisch, want die distribueerde reeds de albums van Lombard. Bovendien had Betapress meer abonnementen met leesportefeuillehouders.'

De aanpak van Harren valt in Parijs op. Hij wordt in 1988 de hoogste baas van Lombard, waarvan het hoofdkantoor in Brussel staat. Hij moet er op verzoek van Rémy Montagne, de baas van eigenaar Média Participations, schoon schip maken. Deze oerkatholieke uitgever met veel familiegeld koopt eind jaren 1980 talloze Franse en Belgische stripuitgevers op. Volgens Harren op voorspraak van de paus om het opkomende genre van de volwassenenstrip tegen te gaan en strips te kuisen van geweld, politiek en seks.

Eén van die uitgeefbedrijven is Lombard, waar de bedrijfsvoering in een puinhoop was veranderd nadat Raymond Leblanc de zaak had verkocht. Harren, wiens Belgische vriendin (nu al twintig jaar zijn vrouw) in Knokke woont, neemt de vorstelijk betaalde klus aan om puin te ruimen. 'Het eerste dat ik er merkte was dat het verlies bijna net zo groot was als de omzet van 1,3 miljard Belgische francs. Alle informatie werd handmatig bijgehouden, computers waren in geen velden of wegen te zien. We hadden zes opslagplaatsen rond Brussel, maar niemand wist precies waar wat lag.'

Van de 120 man in Brussel ontslaat Harren, op last van Média Participations, direct de helft. Zijn naam als saneerder is gelijk gevestigd. Dat blijkt bij de informele gesprekken die Harren met zijn overgebleven medewerkers wil voeren, zoals

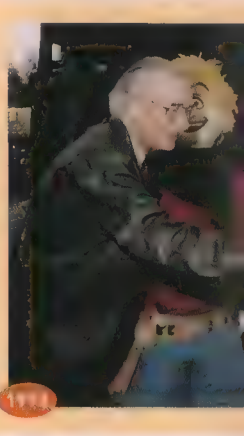

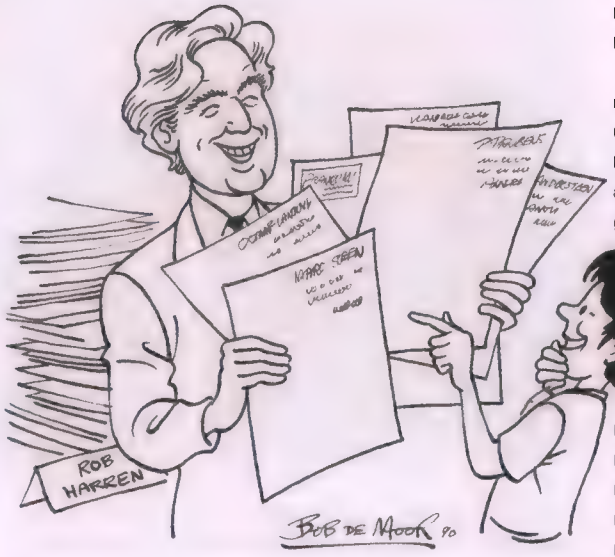

LINKS - Tekening van Rob Harren, gemaakt door Bob de Moor.

MIDDEN - Zelfportret van Gürsel. Voor *Rooie oortjes* hebben vele tekenaars uit allerlei landen gewerkt. Een greep: België (Hardan = Aidans, Dany, Didgé, Di Sano, Erwin Sels, Dirk Stallaert), Brazilië (Edwin Nunes), Bulgarije (Petrov), Duitsland (Carsten Mell), Engeland (Karl Dixon, Ufuk), Frankrijk (Jaap de Boer = Bruno Boutteville, Pierre Seron), Italië (Dario = Penn, Eugian), Nederland (Dick Matena, Minck Oosterveer, Jack Staller, Paul Teng), Spanje (Eva, Fernandez, Mascaro, Marti = E. Martin, Tino) en Turkije (Gürsel). Het duo Bloody & Gutsy blijken de Belgen Didier Chardez (Didgé) en Luc van Linthout te zijn. In de begintijd schreven naast Bob de Groot ook Tibet (Gilbert Gascard) en de Belgische komiek Stéphane Steeman scenario's. Daarna dijde de groep tekstschrijvers uit, waaronder een aantal vrouwelijke scenaristen èn Pieter van Oudheusden.

GEHEEL LINKS - Onder de vlag van uitgeverij Albatros gaf Rob Harren luxe-albums in beperkte oplage uit die Lombard niet op de Nederlandse markt wilde brengen. Daar hoorden uitgaven van *Thorgal* en *Rik Ringers* bij, en *Corentin* van Paul Cuvelier.

hij dat van de Nederlandse/Amerikaanse aanpak bij VNU gewend is. 'Dan kwamen er personeelsleden bibberend bij mij op de koffie! Ik moest ze echt geruststellen dat er geen ontslag zou volgen. Moet je nagaan, er waren medewerkers die al 25 jaar in dienst waren en nog nooit een directeur hadden gezien!'

De Lombard-tekenaars proberen die 'Hollander' Harren wèl uit. Ze willen meer royalty's – Tibet vraagt bij voorbeeld 12 procent in plaats van 9 procent – anders stappen ze over naar Dupuis. Het blijkt grootspraak. Harren stuurt wel Jean-Luc Vernal, de hoofdredacteur van *Kuifje*, de laan uit. Zijn opvolger wordt Yves Sente. 'Vernal flikte het om tekenaars te dwingen de scenario's samen met hem te maken zodat hij een dubbel inkomen had. Ook kwamen er originelen, die hij zogenaamd van tekenaars had gekregen, op de markt, terwijl de tekenaars beweerden dat ze gestolen waren.'

Onder het bewind van Harren krijgen veel Nederlandse tekenaars de kans om voor de Franse markt te publiceren: Dick Matena (*Mozart & Casanova, Gauguin & Van Gogh*) Peter de Smet (*Viva Zapapa*), Jan Kruis (*Jan, Jans en de kinderen*), Jack Staller (*The Black Hawk Line*), Minck Oosterveer en Willem Ritstier (*Claudia Brücken*), Paul Teng (*Sint Vladimir*) en zelfs Hans Kresse (*Dzjengis Khan*) gaan voor Lombard werken. Voor aanstormend talent is er het blad *Jet* en er verschijnt een *Dommel*-maandblad. Harren verkent zelfs Oost-Europa: hij begint in Polen de dependance Korona en geeft als eerste Europese uitgever strips in Rusland uit (Ferry, Paul Teng).

Lombard speelt intussen bijna quitte en in 1991 krijgt Harren in Parijs de leiding over alle audiovisuele activiteiten (Lombard, Dargaud en de tekenfilmstudio Belvision). Primaire doel: het produceren van tekenfilms. Hij laat in het Oostblok een aantal *pilots* maken van diverse Lombard-strips, waaronder *Timothy*, *Clifton*, *Hugo*, *Dommel*, *Babs*, *Marine* en *Viva Zapapa* van Peter de Smet. Na een presentatie voor een aantal banken in Parijs peutert Harren een startkapitaal los van 30 miljoen Franse francs. Dat bedrag gebruikt Média Participations echter om een gat bij een andere deelneming, de kinderboekenuitgever Fleurus, te dichten.

Het liquiditeitsprobleem is bij het concern zo groot dat Harren wordt gevraagd om in de Verenigde Staten nieuwe aandeelhouders te zoeken. 'Dat was de druppel. Ik had mijn nek uitgestoken, maar werd besodemieterd. Via een handige advocaat in Brussel kreeg ik een afkoopsom van een paar miljoen francs. Binnen een jaar was ik weg.'

RECHTS - Dit album is speciaal gemaakt als onderdeel van een verrassingspakket van Pabo (een onderdeel van Beate Uhse), het grootste seks-postorderbedrijf in Europa. Oplage: 500.000, maar dus nooit in de handel geweest. De Boemerang leverde aan Pabo nog veel andere producten, zoals speciale cd-roms met filmpjes, moppenboeken en *Rooie oortjes*-condooms.

RECHTSMIDDEN - *Jet*, Lombard-blad voor aanstormend tekentalent. In Nederland verschenen in 1990/1991.

GEHEEL RECHTS - Franse uitgave van *Rooie Oortjes Magazine* door De Boemerang. Onder dezelfde titel bracht Arboris een albumreeks uit met strips die Joker/P+T Productions niet in Frankrijk wilde publiceren. *Rooie Oortjes Magazine* werd ook in Duitsland goed verkocht (40.000 exemplaren). In de Verenigde Staten nam NBM Publishers een licentie. Er verschenen zestien tweemaandelijkse nummers onder de titel *Grin and bare it!* De Boemerang gaf zelf de gelijknamige albums uit voor de Amerikaanse markt via distributeur Bud Plant Comics in Californië.

RECHTS - *Kanjer*, een Albatros-uitgave (1993) van Minck Oosterveer en de inmiddels overleden tekstschrijver Ivan Quinten. In Denemarken door Arboris uitgebracht als *Rooie oortjes*.

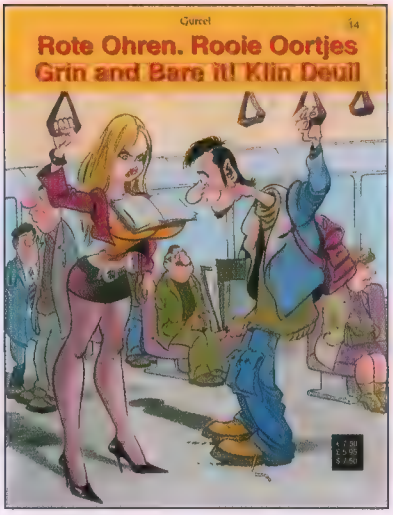

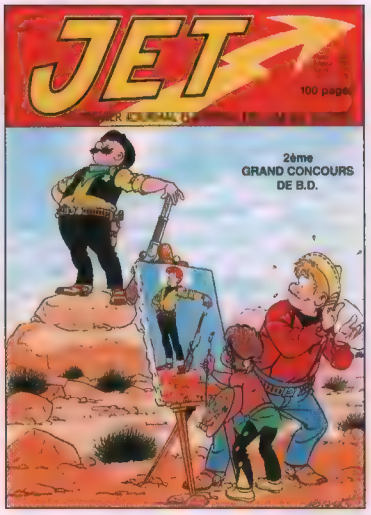

Feestje

Teruggekeerd in Knokke doet Harren nog een klus voor Standaard Uitgeverij, waar hij *Suske en Wiske Weekblad* voor de leesportefeuilles opzet. Ook brengt hij onder de naam Albatros luxe-Lombard-albums uit van *Corentin* en *Rik Ringers*. In 1993 begint hij ook nog met Rob Spijkstra Kids Press, uitgever van kinderbladen als *Sesamstraat*, *Dikkie Dik*, *Garfield Magazine* en *De Smurfen*.

Zijn belangrijkste besluit in 1992 is evenwel om eindelijk werk te maken van uitgeverij De Boemerang. Hij pakt het *Rooie oortjes*-fonds structureel aan met het maandblad *Rooie Oortjes Magazine* en breidt het aantal (internationale) voorpublicaties in mannenbladen sterk uit. Ook brengt Harren onder de vlag van De Boemerang veel meer stripalbums uit, gericht op een groot publiek, zowel *Rooie oortjes* als ander werk van bij voorbeeld Minck Oosterveer en Willem Ritstier (*Jack Pott*), Peter de Smet (*Lodewijk*), Ab Kooijman (de Vietnamstrip *Nam!*), Kai Lestar, pseudoniem van Jack Staller, en Vazo, pseudoniem van Otto Olzhaus (*Pius*) en Dany (laatste album van *Rozebottel*). Vandaag de dag produceert de uitgever series als *The Champions* (Gürcan Gürsel), *Een echte vrouw* (met Walthéry als tekenaar) en *Brabbel en Buggie* (Karl Dixon).

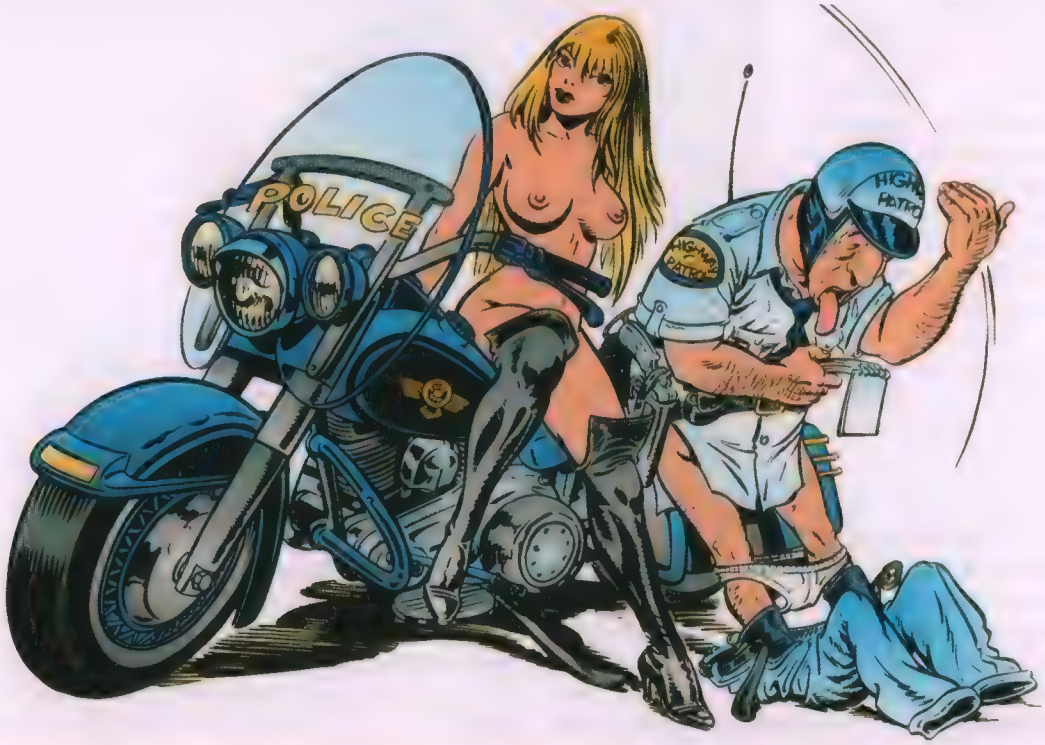

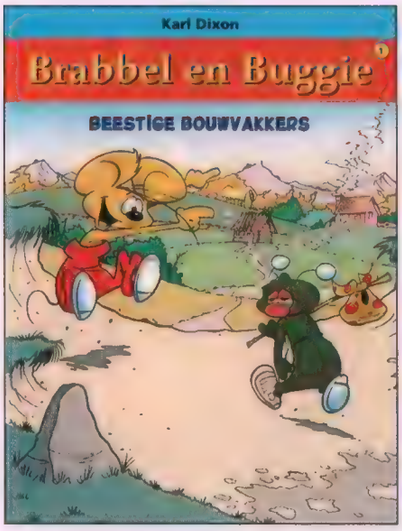

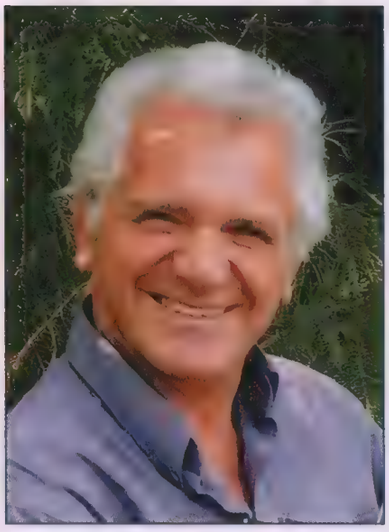

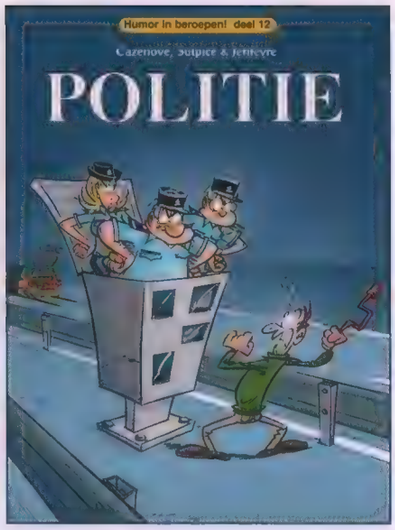

LINKS - De serie *Humor in Beroepen!* verschijnt tweemaandelijks in een oplage van 8000 exemplaren. De oorspronkelijke reeks *Les Profs* van uitgeverij Bamboo kent oplages van 280.000 stuks.
LINKSMIDDEN - Dany, grondlegger van de *Rooie oortjes*-reeks.
ERNAAST - *Rooie oortjes*-tekenaar Karl Dixon maakt voor De Boemerang ook de kinderstrip *Brabbel en Buggie*. De in Wales wonende Dixon werkt voor veel Britse kranten.
MIDDEN - Uitgeverij De Boemerang gaf het laatste *Rozebottel*-verhaal van Dany uit. Een vriendendienst.

ONDERAAN IN BALK-VAN LINKS NAAR RECHTS -
• Samen met alle finalisten van de *Jet*-wedstrijd bij Lombard.
• Toespraak in Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, ter gelegenheid van *Rik Ringers 50: De misdaad van het jaar 2000*, met links Tibet en rechts André-Paul Duchâteau.
• Uitreiking van de Press Award van Children's Television Workshop (CTW) aan Kids Press voor *'outstanding publishing work'* van de *Sesamstraat*-boekjes.
• Samen met partner Rob Spijkstra van Kids Press en de award van CTW.
• Uitreiking door kamervoorzitter Herman de Croo van de tweede Belgische koninklijke onderscheiding: Ridder in de Leopoldsorde, vanwege zijn inspanningen voor de Belgische tijdschriftbranche. Harren is al bijna 20 jaar vice-president van UPP, de federatie van de Belgische periodieke pers.

Met uitgeverij Joker/P+T Productions, dat exclusief voor de Franse markt werkt, sluit Harren een samenwerkingsverband: ze hebben de eerste optie om elkaars materiaal te gebruiken. 'Joker geeft bij voorbeeld de voetbalstrip *The Champions* in een hoge oplage uit. Dat levert mij een aardige omzet op.'

Harren probeert eind jaren 1990 nog een subreeks van *Rooie oortjes* in de markt te zetten, *Nou Nou!*, met strips van Edouard Aidans (Hardan), Didgé, Ralf Ruthe en Pierre Seron. 'Daarmee overvoerde ik de markt. Ik verkocht er drieduizend per album. Toen realiseerde ik me opnieuw de kracht van de merknaam *Rooie oortjes*. Sommige verhalen zijn nog opgenomen in de Lekturama-reeks. Daarin neem ik ook regelmatig oorspronkelijk Franse verhalen op die niet in albumvorm verschijnen, bij voorbeeld van Seron.'

Met *Rooie Oortjes Magazine* is hij inmiddels gestopt. 'Ik verkocht er in de hoogtijdagen 25.000 exemplaren van. Na vijftig nummers was ik het zat. Aryan Börger, hoofdredacteur *Aktueel*, heeft dat vervolgens in 2004 overgenomen met een andere formule, maar *Strip Mag.* is niets geworden. Ik heb vorig jaar nog vier nummers in klein formaat gemaakt om te kijken of de titel nog leefbaar was. De verkopen waren goed, maar ik merkte geen zin meer te hebben in de verplichting van een maandelijkse uitgave.' Harren geeft ruiterlijk toe dat de oplages van *Rooie oortjes*-albums in Nederland tegenwoordig een stuk lager liggen dan de 100.000-200.000 (inclusief herdrukken) uit de beginjaren. 'Tegenwoordig ligt de oplage op zo'n 25.000 exemplaren. Maar dat is voor Nederlandse begrippen nog steeds hoog.'

Volgend jaar mei wordt Rob Harren 65 jaar. Dan wil hij stoppen met strips, al ligt er nog een voorraad klaar tot en met 2010. Er lopen gesprekken met potentiële kopers voor De Boemerang. 'Ik blijf trouwens wèl uitgeven, maar op een ander vlak. Het verzamelen van oude kaarten is een hobby van me: daar wil ik een blad over beginnen.'

Maar eerst is het tijd voor een feestje. Ter gelegenheid van 25 jaar De Boemerang geeft Harren dit jaar de serie *Humor in beroepen!* uit. Hij put hiervoor uit de vele populaire themastrips die de Franse uitgever Bamboo op de markt brengt. 'Beschouw het als een cadeautje aan mijn trouwe lezers.'

arco.van.os@stripschrift.nl
rik.sanders@stripschrift.nl

ONDER - **Portretten voor *Zin Magazine* bij een serie grote interviews uit 2007/2008 van:**

- **Diederik Samsom**
- **Antoine Bodar**
- **André van Duin**
- **Floortje Dessing**

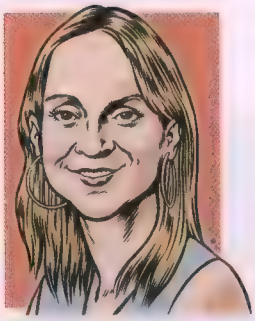

RECHTS - ***De grote baby-zwendel*, een stripje voor *NRC Next* uit 2008.**

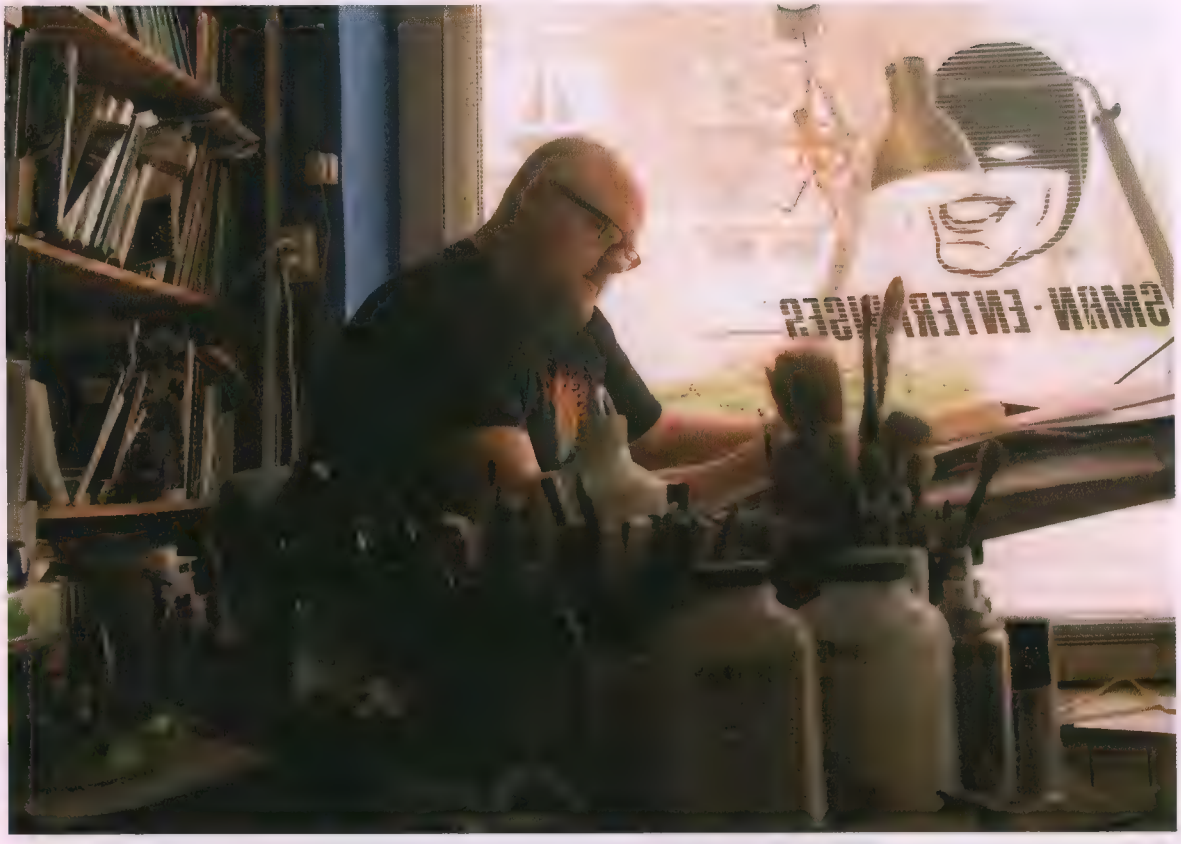

FOTO GAARMANS WWW.GAARMANS.NL

Erik, van harte gefeliciteerd! Wat vind je van de toekenning van de Stripschapprijs?

Erik Kriek: Ik ben blij, vereerd, maar ook verbaasd. Ik dacht dat je voor zo'n prijs een oude rot moest zijn, bijna overleden. Maar mijn oeuvre is nog beperkt. Alles bij elkaar opgeteld kom ik niet boven de driehonderd pagina's strips. Ik sta voor mijn gevoel nog aan het begin van mijn stripcarrière, ondanks dat ik al zo'n vijftien jaar teken. Ik ben eigenlijk nooit zo met prijzen bezig. Ik zie strips maken ook niet als een wedstrijd. Mijn vriendin moest ik eerst uitleggen wàt ik had gewonnen.

Dat oeuvre bestaat vooral uit *Gutsman* en *Andy Royd*?

Ja, dat klopt. Plus nog enkele korte verhalen voor kranten en magazines. Zo heb ik recent nog een strip getekend voor *Hollands Diep*, een cultureel tijdschrift. Ook lever ik regelmatig bijdragen aan *NRC Next* en heb ik, wat ik zelf erg leuk vind, een stripbewerking gemaakt van een kort verhaal van H.P. Lovecraft. Die komt te staan in het nieuwe literaire tijdschrift *Eisner*, dat zich toespitst op de grafische roman. Eigenlijk was deze strip bedoeld voor een nog te verschijnen horroranthologie met allerlei tekenaars. Maar ik ben bang dat het daar niet meer van komt, dus *Eisner* vormt een prima alternatief.

Gutsman junior?

Betekent de prijs nog iets voor jouw stripactiviteiten?

De bekendmaking van de prijs kwam op een moment dat ik overwoog een punt achter *Gutsman* te zetten. Ik heb deze strip altijd vanuit een persoonlijke beleving getekend. Vooral voor mezelf, concessieloos. Ik heb nooit strips getekend voor een doelgroep; geen blad of publiek voor ogen gehad. Ik begin *Gutsman* altijd intuïtief te tekenen en het kost me iedere keer meer moeite om de verhaallijnen aan elkaar te knopen. Over *Gutsman Comics 10*, dat vorig jaar verscheen, heb ik veel te lang gedaan. De strip is vooral *character driven* in plaats van *plot driven*. Het gaat mij primair om de personages en wat ze beleven en ervaren, maar er moet uiteindelijk wel een lijn inzitten. Ik merk nu dat ik zelf ook veranderd ben. Ik ben gesetteld en heb een kind van vier maanden. Dat betekent ook iets voor de tekstloze *Gutsman*. Misschien moeten Gutsman en Tigra gaan praten of ook een kind krijgen! De toekenning van de Stripschapprijs spoort me aan om serieus over een vervolg na te denken.

Erik Kriek wint Stripschapprijs

TEUS DE KRUIJF

Illustrator en striptekenaar Erik Kriek (Amsterdam, 1966) krijgt de Stripschapprijs 2008. Hij is blij verrast, verbaasd eigenlijk. De kwantiteit van zijn oeuvre komt amper boven de driehonderd pagina's. De toekenning van de prijs heeft hem aan het denken gezet. Over zijn strip *Gutsman* – uit te spreken op z'n Hollands, maar een Engelse uitspraak vindt hij ook goed – en over zijn plaats in de stripwereld.

Waarom richt je je niet op andere stripprojecten zoals de verstripping van literair werk?

Aan het woord verstripping heb ik sowieso een hekel. Dat suggereert dat je een bestaand geschreven verhaal wilt of moet kopiëren naar een stripversie. Je kunt echter ook met tekeningen je eigen invulling geven aan het verhaal zonder dat je onoverkomelijke concessies doet aan het origineel. Ik houd niet zo van dat artistieke gekras. Ik zou ook zelf niet kiezen voor een Dick Matena-achtige versie waarin woordelijk alles wordt overgenomen. Ik lees dan in de kop 'er gaat een deur open', we zien het stripfiguur een deur open doen terwijl hij zegt: 'ik doe nu de deur open'. Ik bedoel maar!

Zoiets als ik nu voor *Hollands Diep* heb gemaakt, een stripbewerking van *The Road,* een verhaal van Cormac McCarthy, vind ik wel inspirerend om te doen.

Het is een grimmig verhaal over een postapocalyptisch Amerika waarin een vader en zoon met een winkelwagentje rondtrekken.

Het punt is dat ik strips maak in tijden dat ik me dat financieel kan veroorloven. Het kost me relatief veel tijd en levert me minder op. Mijn illustratiewerk loopt erg goed en daar verdien ik mijn brood mee. Eén strippagina is in feite negen illustraties waarmee ik ook nog eens minder verdien. Mijn boekhouder heeft me uitgelegd dat ik nu moet *cashen*; ik bouw immers geen pensioen op. Ik schat in dat minder dan tien procent van mijn activiteiten uit stripmaken bestaat.

Ontdekkingstocht

Strips maken is dus meer een liefhebberij?

Ik vind strips maken vooral erg leuk. Ik ben groot gebracht met *Roodbaard* en al zijn klassieke collega's maar voel niet de behoefte om het in die hoek te zoeken. Ik kan me nog herinneren dat ik strips in het blad *Raw* zag. Geweldige tekeningen, maar vooral knap hoe de tekenaars grafisch problemen oplossen. De terugkeer van het blad *Eppo* is leuk, maar niet direct aan mij besteed. Met *Eisner* verwacht ik meer binding te hebben. Tekenen – en dus ook stripmaken – is voor mij nog altijd een ontdekkingstocht; ik experimenteer vrijwel dagelijks. Veel ervan knakt in de knop door veeleisende opdrachtgevers, andere sneuvelen gewoon.

Uit de pastiches op de *EC Comics* uit de jaren 1950 spreekt een liefde voor de stripwereld. Welke strips spreken je nog meer aan?

Ik zie de laatste jaren veel mooie stripboeken verschijnen. Ik ben een bewonderaar van Daniel Clowes, Charles Burns en Chris Ware; die laatste heeft naar mijn idee het medium strip echt naar een hoger niveau getild.

In het Nederlands taalgebied noem ik Peter Pontiac, toch wel *the godfather* van de undergroundstrip in Nederland, Typex, Peter van Dongen, consciëntieus en uitstekend gedocumenteerd, Bart Schoofs, Randall C. en Olivier Schrauwen. Verder mag Lamelos nog bij het rijtje, de meest frisse wind die het Nederlandse stripklimaat de laatste jaren heeft gehad, en Milan Hulsing, Nederlands meest onbekende striptalent.

Ook lees ik graag *Boeddha* van Osamu Tezuka. Mijn favoriete strip is *Bone* van Jeff Smith. Die strip heeft goede karakters, kent een magische diepte, is vlot getekend en combineert wonderlijke elementen die het een 'werkende' strip maken.

Was je bijdrage aan *Strips in stereo* ook een hobbybijdrage?

Ja, in de zin dat het leuk was om te doen. Verder bleek het een succesvol project. Het boek verkocht goed. Ik wilde aanvankelijk *The Long Black Veil* van Lefty Frizzell optekenen

BOVEN - **Erik Kriek getekend door Erik Kriek.**

LINKS - **Tigra en Gutsman met Kriek.**

ONDER - **Little Andy Royd uit de strip *Little Andy Royd Makes a New Friend.***

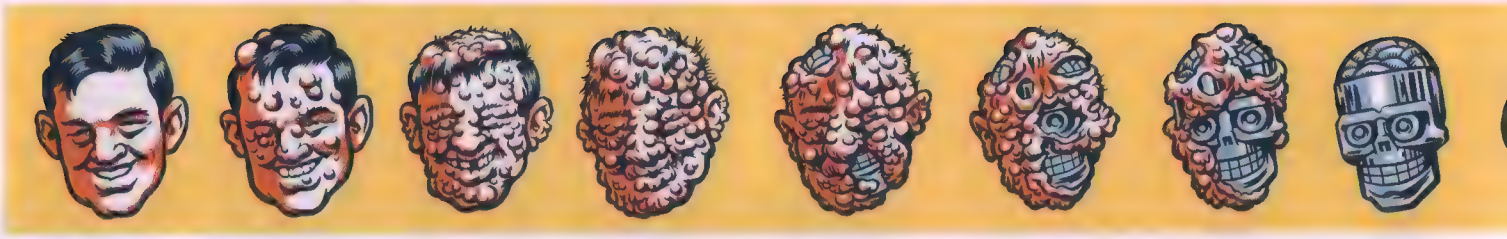

maar moest vanwege het Nederlandstalige karakter van *Strips in stereo* een andere keuze maken. Ik heb toen een stripbewerking gemaakt van het liedje *Malle Babbe* van Rob de Nijs geschreven door Lennaert Nijgh. Die verstond de kunst al zijn liedjes te schrijven alsof het verhaaltjes zijn. Ik had ook *Jan Klaassen, de trompetter* kunnen nemen. Nijghs manier van schrijven maakt een stripbewerking makkelijker. Ik heb de persoon Malle Babbe als een lelijke, grove vrouw getekend naar een voorbeeld van Frans Hals.
De Boudewijn de Groot-fanclub vroeg later nog waarom ik dat gedaan had!? Die fans waren in de veronderstelling dat Malle Babbe gebaseerd was op een ander schilderij: *Het herderinnetje*, en de vrouw daarop ziet er wèl 'goed' uit!

Werk je ook voor buitenlandse opdrachtgevers? Je tekstloze strips zijn daarvoor uitermate geschikt.
De eerste vijf verhalen van *Gutsman* zijn in een bundeling in Amerika uitgebracht en het succes was overweldigend. De tweeduizend gemaakte exemplaren waren snel uitverkocht. Onmiddellijk kwam ook de vraag naar meer, maar daar ben ik nog niet klaar voor. In losse deeltjes *Gutsman* was Top Shelf, de Amerikaanse uitgever, niet geïnteresseerd. In andere Europese landen verkoop ik gemiddeld. Alleen een tekstloze strip maken is geen garantie voor internationaal succes.
Mijn illustraties lever ik wel aan verschillende niet-Nederlandse opdrachtgevers, zoals *Weltwoche*, een Zwitsers opinieblad.

Gutsman op beurzen èn op de planken

We treffen je geregeld op beurzen; vind je contact met je lezers belangrijk?
Ja, ik ben benieuwd naar wat de mensen van mijn werk vinden. Tekenen is een a-sociaal beroep, maar ik teken niet om het eindresultaat vervolgens angstig op een zolderkamertje bij mezelf te houden. Op beurzen merk ik hoe de mensen mijn strip lezen. Door mijn tekstloze stijl hoor ik dat ze hardop zelf teksten maken en er een eigen invulling aan geven; er bijna een eigen verhaal van maken.

Vorig jaar heb je nog een uitstapje gemaakt naar het theater; hoe is dat bevallen?
Erg leuk; ik heb drie maanden vrij gepland voor *Gutsman de Voorstelling*, met Francisca Rijken en Job Cornelissen. Het was bijzonder om op het podium te staan en apart om me drie maanden lang op één onderwerp te richten. Nadien heb ik daar wel de gevolgen van ondervonden. Opdrachtgevers dachten dat ik totaal wat anders was gaan doen!

Wie mag volgend jaar het Stripschapprijsstokje overnemen?
Wasco, vooral vanwege het feit dat hij al jarenlang als een volledige *outsider* strips maakt, wars van alle trends, en daarin volledig uniek is. Of Typex; wie weet stimuleert zo'n prijs hem om meer strips te maken!

teus.de.kruijf@stripschrift.nl

Meer info: *www.gutsmancomics.com*

GEHEEL BOVEN - **Het lijkt een ombouwproces van man tot vrouw. Het is een stripje, in 2006 gemaakt voor *Vrij Nederland*.**

RECHTS - **Illustratie voor de *De Volkskrant* in 2008 ter gelegenheid van de 70e verjaardag van koningin Beatrix. Op het laatste moment afgekeurd door de hoofdredactie en dus nooit eerder gepubliceerd.**

LINKS - ***Jiskefet luidt uit*, voor *VPRO-gids* in 2005, ter gelegenheid van de eindjaarsuitzending van die omroep.**

MIDDEN - **Openingspagina van *Malle Babbe* voor *Strips in Stereo*.**

BOVEN - **Affiche van *Gutsman de Voorstelling*, een theatervoorstelling gebaseerd op de *Gutsman*-strips.**

RECHTS - **Stripbewerking van Cormac McCarthy's *The Road*, gemaakt voor *Hollands Diep*.**

ONDER - ***Harry's laatste gevecht*, voor het Zwitserse *Weltwoche* bij een artikel over het laatste deel van de *Harry Potter*-serie.**

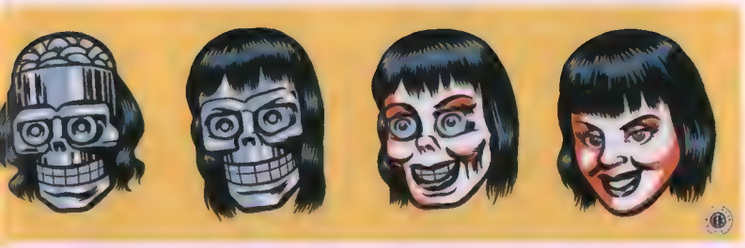

UFF UFF
JIJ MOET VERDER GAAN. IK KAN NIET MET JE MEEGAAN. JE WEET NIET WAT JE VERDOEMD MISSCHIEN TEGENKOMT...WE HEBBEN ALTIJD GELUK GEHAD. JIJ ZULT STRAKS OOK WEER GELUK HEBBEN... LIET MAAR OP...GA NOU MAAR...
...DAT KAN IK NIET...

HET IS WEL GOED ZO... DIT ZAT ER AL EEN HELE TIJD AAN TE KOMEN.. NU IS HET ZOVER ..BLIJF MAAR HET ZUIDEN TRIKKEN DOE ALLES ZOALS WIJ HET DEDEN..
..HOU DE REVOLVER ALTIJD BIJ JE JE MOET DE GOEDEN ZIEN TE VINDEN, MAAR JE KUNT GEEN RISICO'S NEMEN.. HOOR JE MIJ?
..IK WIL BIJ JOU BLIJVEN..
DAT KAN NIET
ALSJE BLIEFT..

[BITS & PIECES → BITSTRIPS]

Even dacht ik dat mijn *finest hour* was aangebroken. Iemand had besloten zijn strip aan mij te wijden. Glimmend keek ik in de spiegel. De hoogste graad van waardering naderde. Je wordt immers verheven tot stripfiguur. Beter dan een foto, op de rand van kunst. Ruw werd ik wakker uit deze narcistische droom toen mijn mobiel afging.

'Hé, Bits, ga je reisjes organiseren?'

Hoezo?

'Waar gaan de Trips van Bits heen? Stripmuseum Groningen, Angoulême of Brussel?', aldus de lolbroek.

Maar goed, in elk geval nog iemand die de Bitstrips al op *www.bitstrips.com* had gespot.

De Bitstrip is *'an online comic made by you!'* Je eigen nieuwe *online funny pages*. Heb je een grap of een verhaal? Deel het met ons op een geheel nieuwe manier. Met onze gratis hulpmiddelen maak je snel, grappig en gemakkelijk comics, luidt de wervende Amerikaanse tekst. Je bent al gestart met strips maken voor je het weet.

Ja, en geef je al je goede ideeën weg aan handige *off line* scenaristen die meekijken en broodtekenen. Toegegeven, teveel wantrouwen ten opzichte van de nieuwe *on line*-mens is misschien niet goed. Maar jat- en plagiaatervaring moet je toch even delen, denk ik stilletjes.

De starterkit met *tools* is handig. In elf stappen maak je je eigen avatar. Broekje, oogwimpers, mondje, mannetje-vrouwtje, alles er op en er aan. Geef het poppetje een naam en pats daar is het inschrijfformulier. Of je maar even wil melden wie je bent. En, o ja, alles wat je opslaat is vervolgens voor iedereen zichtbaar. Je kunt ook een vriend vormgeven. De gevolgen daarvan zijn vreselijk voorspelbaar. Laat maar. Maar leuke *tools*.

Alle denkbare categorieën zijn voorradig. Van humor tot sciencefiction, van politiek tot drama. Alleen gemaakt door amateurs die nu ook al niet meer hoeven te tekenen. Niets houdt ze nu nog tegen om ons lastig te vallen.

Uzi Bazooka heeft zijn Angus and Joe met typisch Amerikaanse gaghumor. Deze *Average Joe* is de meest gelezen strip inmiddels. Met dito lezerscommentaar. Alsof je een Amazonboek-commentaar leest. Menig lezer bescheurt zich elektronisch, zo lees ik, terwijl ze iets anders achter hun pc bestellen. Ik ben even niet aangesloten, maar dat ligt aan mij. *Dilbert* zit voor mij in dezelfde categorie.

En zo gaat dat minimaal 180 categorieën door.

Het wachten is uiteraard op het eerste Bitstrip-boek. Met een samenvatting van de eerste honderd succesdagen van deze sociale site. Met strips uit alle hoeken en gaten. Gebaseerd op het handige *Builder format* zijn alle strips door hetzelfde kookboek gehaald. Het is handig, en tegelijk voel je de Flintstone-achtige eenvormigheid van figuren en landschappen aan je voorbij trekken. Het is een site voor *try-out*-scenaristen, eerder dan voor stripmakers. De tekenstijl van de diverse strips is vrijwel identiek. De software bevat kennelijk nog weinig variatie aan de creatieve kant. Lijkt me een kwestie van tijd overigens.

Je maakt series, vrienden, je chat en je lacht. Je maakt *characters* en avatars. Je bent een instant stripmaker geworden. Dus je verdient geen pepernoot. En toch is het een geweldig initiatief voor de stripwereld in het elektronisch tijdperk. Iedereen kan meedoen. Iedereen kan zijn strip-ei kwijt. Zelfs met het volume van honderd nieuwe bladen à la de nieuwe Baby Duck lukt je dat niet. Maar toch. Een blad valt op je deurmat en trekt de aandacht naar zich toe. Eén keer per week kun je dat wel aan. Ik moet er echter niet aan denken dat die Bitstrip-site telkens automatisch op je beeldscherm komt.

The Times They Are a-Changin'.

ben.bits@stripschrift.nl

'Het is moeilijk om eenvoudig te tekenen'

Luuk Bode is van alle markten thuis

TEUS DE KRUIJF

De afspraak met Luuk Bode (Rotterdam, 1972) is in Rotterdam-Zuid, in een oude school waarin verschillende kunstenaarsateliers zijn gehuisvest. Achter een grondig afgesloten hekwerk en via een stoffig portaal en trappenhuis bevindt zich zijn atelier. Het oogt zoals je dat mag veronderstellen: een tafel vol verfspatten, de muren met wissellijsten behangen, een grote kast met willekeurig opgestapelde papieren, een tweetal kasten vol met de meest uiteenlopende boeken, variërend van Disney en Moebius tot Jeff Koons en de bijbel. Aan een antiek ogend aanrechtje worden snel twee koffiekopjes afgewassen. Op de grond liggen bierflessen. In deze 'vrije' omgeving ontwierp Bode de huisstijl voor De Stripdagen 2008 in Houten. Dit is waar de kunstenaar zichzelf kan zijn.

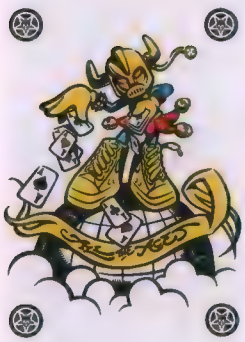

BOVEN - Promotiekaart voor Shop Around!, het agentschap en productiebureau van beeld waaraan zo'n tachtig freelance illustratoren, vormgevers, animatoren en webdesigners verbonden zijn.

Je bent overduidelijk niet in één bepaald kunstenaarshokje te plaatsen. Je schildert, maakt illustraties en strips, beeldhouwt sculpturen, ontwerpt affiches. Waar ben je nou ècht van?

Luuk Bode: Ik ben nergens van en dat vind ik wel lekker. Ik kan me ook niet langdurig met één kunstvorm bezighouden en heb snel de behoefte om me weer op een andere manier te uiten. Natuurlijk hangt dat ook samen met de opdrachten die ik krijg en de context waarbinnen ik iets moet maken. Soms krijg ik een voorgeschetste tekening aangeleverd. Dan is mijn vrijheid beperkt. In mijn vrije werk kan ik me wel volledig richten op wat ik wil.

Volgens mij zijn jouw opdrachtgevers ook nogal divers, dus dat sluit goed op elkaar aan...

Inderdaad. Ik heb gewerkt voor Coca Cola in het kader van een Olympische actie en voor McDonalds heb ik een kinderhoek ontworpen in westernstijl. Het komt trouwens geregeld voor dat mijn ontwerpen wel worden betaald maar niet worden gebruikt. Dan speelt interne bedrijfspolitiek een rol. Of een wisseling van de wacht bij een blad of bedrijf: dan is het altijd oppassen geblazen. Een opdracht waar ik nog altijd trots op ben is het ontwerpen van de hoes voor de cd *Golden Earring: Paradise in Distress*. Barry Hay wilde iets met een stad waar de duivel in terecht komt; ook de titelsong was religieus geladen en dus wilde ik de tekening iets bijbels meegeven. Misschien is het achteraf bekeken wat minder toegankelijk dan ik had gehoopt. Het heeft nog maar tot één vervolgopdracht geleid: een cd-ontwerp voor de Amsterdamse punkrockband NRA.

Een andere opdracht was het maken van een grondtekening in Rotterdam; wat hield dat in?

Die opdracht kreeg ik naar aanleiding van het evenement *Rotterdam 2007 – City of Architecture*. Het idee erachter was de oorsprong van de stad Rotterdam te verbeelden. Aan de Binnenrotte begon het allemaal. Eerst met een dammetje, toen een nederzetting en daarna de stad Rotterdam. Het was een erg uitdagend project. Mensen konden ook meehelpen en er is zelfs een uitkijktoren geplaatst om de tekening van 3500 m^2 goed te kunnen overzien.

FOTO OSCAR LANGERAK

Geen uitgesproken stripman

Jij staat niet echt bekend om je strips. Was je niet verbaasd om dit jaar te worden gevraagd voor de huisstijl van De Stripdagen?
Nee, eigenlijk niet. 'n Huisstijl voor een evenement als dit moet je ook los kunnen zien van een stripverhaal. Natuurlijk moeten stripliefhebbers zich er wel in herkennen, maar de stijl staat vrij. Ik wilde de veelzijdigheid van de stripwereld vangen in één plaat. Mijn stijl is goed herkenbaar en de legio verwijzingen naar de stripwereld zijn niet over het hoofd te zien, lijkt me.

Wat heb je zelf met het stripverhaal?
Ik ben opgegroeid met *Donald Duck* en *Eppo*. Geweldige bladen! Met het absurdisme van *De generaal* van Peter de Smet had ik het meest. Vroeger zag ik in *Donald Duck* middenpagina's die getekend waren door Hans Kresse of Harry Balm; dat wilde ik ook. Ik heb niet zoveel met tekenaars die sober tekenen om het verhaal beter te vertellen; ik ga meer voor *'over the top'*. Ik wil het onbeschaamde zien maar ook zelf maken.

Wie heeft dat onbeschaamde dan zoal?
Benito Jacovitti bij voorbeeld. Dat kleurgebruik, die waanzin en elasticiteit in iedere tekening en hoe hij ook zijn platen vol tekende met kleine details zonder dat het te druk werd; in één woord geweldig. Ook met Peter Pontiac voel ik verwantschap. De rauwheid en doorleefdheid in zijn werk zoals in de serie *Pontiac Review* zijn daar voorbeelden van. Van over de grens noem ik dan Charles Burns. Ik wist niet wat ik zag toen ik de inkting van *Skin Deep* voor het eerst onder ogen kreeg. Van Rick Griffin, die in de jaren 1960 veel van die psychedelische posters ontwierp, vind ik dat hij de mooiste stripomslagen en platenhoezen heeft gemaakt. Zijn *Man from Utopia* is gewoonweg geniaal.

Over dikke lijnen en de invloed van religie

In veel van jouw ontwerpen en strips zien we steeds dezelfde basisfiguur terugkomen...
Ik houd ervan om mensen aan het denken te zetten. Dat creëer ik ondermeer door eenvoudige vormen te mengen met een complexe omgeving. Dat roept enerzijds herkenbaarheid op en anders een gevoel van verwarring. Ik geloof dat iedere tekenaar wel een oervorm hanteert. Bij mij is het de ronde, dikke lijn en de eenvoud die me aanspreekt; ik kan er dan elke kant mee op.

Andere kenmerken uit jouw werk zijn het thema religie en bewerkingen van stripfiguren. Wat steekt daar achter?
Ik vind het aardig om bekende uitingen van de moderne beeldcultuur, zoals stripfiguren, te gebruiken en te plaatsen in een omgeving waarin je ze niet zou verwachten. Of ik bewerk ze tot ze nog slechts in detail herkenbaar zijn. Intrigerend vind ik de invloed van het geloof op ons leven door de eeuwen heen. Die invloed zie je ook in de beeldcultuur terug. In mijn werk probeer ik die twee met elkaar te combineren. Zo heb ik Kwik, Kwek en Kwak al uitgebeeld als Asterix, Mr. T. en de paus.

'*Master of the thick line*', las ik in een artikel. Wat doet kritiek met jou?
Enige geldingsdrang is mij niet vreemd. Kritiek trek ik mij niet bovenmatig aan, al hangt het ervan af van wie het komt. Die van strip- of kunstcritici lees ik met belangstelling. Van goed onderbouwde kritieken kun je ook iets leren. Mijn vriendin, die ik ken van de kunstacademie, becommentarieert mijn werk altijd heel eerlijk. Soms confronterend, maar vaak terecht. Ook hecht ik aan de mening van goede collega's zoals Michiel de Jong waarmee ik nog een half jaar in de klas heb gezeten. Ook met Milan Hulsing heb ik een goede band. Ik vond het een ereopdracht om voor hen de lettering van hun nieuwe *Lana Planck*-album te mogen maken.

Je eigen stripoeuvre is beperkt...?
Ja. Ik heb eigenlijk nooit de ambitie gehad een eigen strip te maken. De routine van het vertellen zit niet zo in mij. Ik kan me er niet toe zetten om dagen achtereen aan zo'n strip te moeten werken. Ik heb korte bijdragen geleverd aan *Zone 5300*, *Posse* en *Strictly* en heb ooit één nummer gemaakt van de *The Lola Telegraph*, een verzameling van divers werk van eigen hand. Het bleek nogal moeilijk aan de man te brengen. Gelukkig had ik bovenaan de voorpagina gezet dat het 'zelden tot nooit verschijnt'. Die frequentie heb ik, na het eerste nummer uit 2001, aardig te pakken....

Kom je uit een strip- of kunstfamilie?
Nee, mijn familie telt vooral mensen uit de financiële wereld. Ik heb enige scepsis moeten overwinnen toen ik besloot naar de kunstacademie te gaan en er 'mijn beroep' van te maken. Mijn moeder was vrij snel om, maar mijn vader had toch wel iets van 'daar is toch geen droog brood mee te verdienen.'

BOVEN - De inlay van de cd *Paradise in Distress* van Golden Earring uit februari 1999. Centraal staan de duistere kanten van het bestaan, gesymboliseerd door Satan. Desondanks werd het album beloond met een gouden plaat. Gemaakt met acryl op ouderwetse blauwdruk.

LINKS - Deze landkaart maakte Bode voor het jaarlijkse dancefeest Mysteryland in 2006. Het terrein dat is afgebeeld is het oude Floriadeterrein in de Haarlemmermeer. Gemaakt met acryl op paneel in een afmeting van 60 x 90 cm.

RECHTS - Het is even goed kijken maar in dit vrije kunstwerk van Bode, getiteld *DD Sheriff* is Donald Duck terug te vinden. Er bestaat ook een *DD Brandweer*.

ONDER - Het kunstwerk ter ere van Marten Toonder uit 2002 op de Blaak in Rotterdam.

Maar ik wilde iedere dag creatief bezig zijn. En ik vind het aangenaam te weten dat ik dingen nalaat. Je kunt met kunst van invloed zijn op de omgeving van mensen; het geeft een kick om daaraan bij te dragen.

Bode en de Artoonisten

Jij behoorde tot het gezelschap van Artoonisten. Wat stelde dat voor?

De Artoonisten waren vier mensen (Boris van Berkum, Hans van Bentem en Pepijn van den Nieuwendijk zijn de anderen. TdK) die een uitgesproken voorliefde hadden voor de combinatie van het ambachtelijke werk met de populaire uitingen in de beeldcultuur. Onze overeenkomst is dat we met humor de populaire zeepbellen van vandaag willen doorprikken. Zo vind ik het intrigerend dat figuren als Donald Duck, Mickey Mouse en Nijntje wereldwijd zo populair zijn. Hetzelfde bestaat in de wereld van de logo's. Sommige logo's kent echt iedereen. Vaak is het de eenvoud ervan die aanspreekt, al blijkt het moeilijk eenvoudig te ontwerpen of te tekenen. Ook zie je veel gebruik van felle of psychedelische kleuren die de uitstraling iets benaderbaars geven. Afbeeldingen of flarden van die beeldcultuur mengen met een absurdistische achtergrond is wat ons bindt.

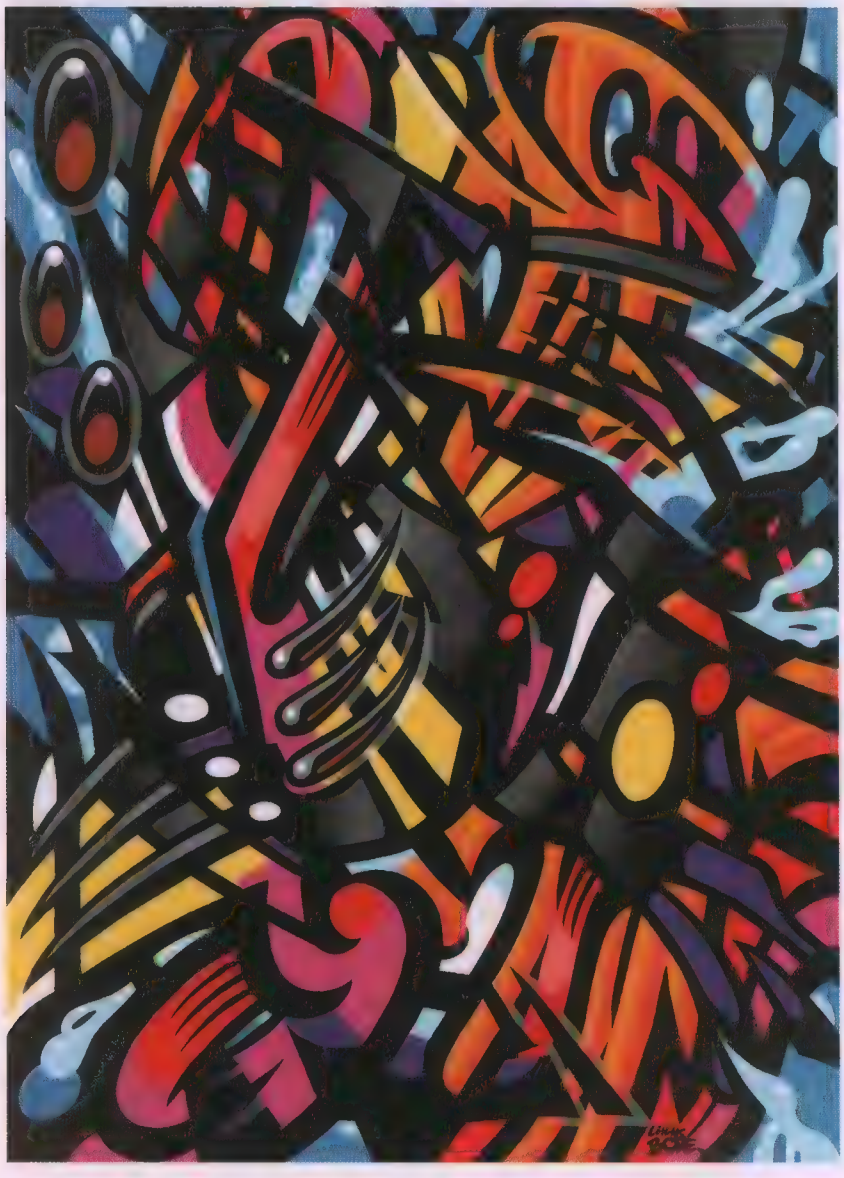

Met die Artoonisten heb je nog iets fraais in Rotterdam nagelaten; vertel daar eens over.

Je doelt natuurlijk op het beeldhouwwerk ter ere van Marten Toonder. We mochten ons in 2001 ter gelegenheid van de negentigste verjaardag van Toonder gaan voorbereiden op een kunstwerk dat in de omgeving van de bibliotheek zou komen. We hebben als Artoonisten een deel van een gecombineerd sculptuur gemaakt. Ieder verbeeldde een personage uit de *Bommel*-strip en een sector uit Rommeldam. Ik maakte markies De Canteclaer en daarmee de filosofie, Boris, alias DJ Chantelle, burgemeester Dickerdack en de politiek, Hans ontwierp Terpen Tijn en de economie en Pepijn, tenslotte, koos voor professor Sickbock en de wetenschap. Het is met de grote obelisk in het midden een indrukwekkend eindresultaat geworden. Ik weet nog dat Marten Toonder moest wennen om zijn vertrouwde karakters in een ander jasje te zien. Maar door onze invulling werd het hem duidelijk dat het niet dóór hem maar vóór hem is gemaakt.

Heb je iets met Toonder of zijn werk?

Ik bewonder vooral zijn tekenwerk. Iedereen geeft zo op over zijn literaire kwaliteiten, maar daar kom ik eerlijk gezegd juist wat moeilijker doorheen. Ik kan daarentegen verdwalen in zijn tekeningen. Een afbeelding van een bos vol bomen vertelt mij al een verhaal op zich.

Waar werk je momenteel aan?

Ik ben nu bezig met twee schilderijen. Ook in dit vrije werk probeer ik de eenvoud te vangen. Het liefst werk ik met een voorontwerp, gemaakt met een setje potloden, dat daarna met de penseel kan bewerken. Met de juiste muziek op de achtergrond ga ik dan aan de slag. Mijn muziek (Bode is metalfan. TdK) heeft een bepaalde schaamteloosheid in zich die ik ook op het doek probeer weer te geven.

Waar liggen je ambities?

Mezelf steeds ontwikkelen en hopelijk later tot de slotsom komen dat het allemaal goed was. Ik maak me geen zorgen over mijn toekomst. Noch over die van de stripwereld. Ik heb al tot twee keer toe in de jury van de Rotterdamse Comixbattle zitting genomen en zag daar echt mooi werk voorbij komen.

teus.de.kruijf@stripschrift.nl

Meer info: *www.luukbode.nl*

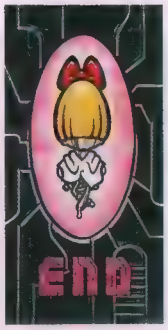

LINKSBOVEN - Omslagtekening voor *Zoek de Grein*, een naslagwerk over Toonder.
MIDDEN BOVEN - *END*, een robotachtige Wiske die ieder album van *Suske en Wiske* knipogend beëindigt.
BOVEN - Bode verwerkt regelmatig klassieke beeldelementen in zijn illustraties. Donald en Mickey verbeelden goed en kwaad, waarbij de kwade de appel grijpt maar daarbij de hulp van de goede nodig heeft.
RECHTSBOVEN - Affiche voor De Stripdagen 2008.
LINKSMIDDEN - Een kruising tussen de rockband Grateful Dead en een zwevende Hindoestaanse heilige. Een illustratie die kapitalisme en religie aan elkaar verbindt.
RECHTS - Het unieke magazine *The Lola Telegraph*. Vol met verzameld werk van Bode en nu gesigneerd en al, te winnen bij *Stripschrift*.
LINKS - *Le Lotus Noir*, een bewerking van *De Blauwe Lotus* van *Kuifje*, gemaakt met acryl op canvas. Het werk meet 190 x 100 centimeter.
GEHEEL LINKS - *Fuck me Bokito*, recent kunstwerk gemaakt na de perikelen rond de gorilla Bokito.
ONDER - Zeefdruk met de titel *18*. Deel van de oplage zat bij de luxe-editie van het jubileumboek van het Rotterdams Studenten Corps.

Winnen Extra

The Lola Telegraph *van Luuk Bode is een stripblad dat niet veel mensen in hun bezit zullen hebben. En dat is jammer, want het staat vol prachtige tekeningen.*
De tekenaar stelt drie gesigneerde exemplaren ter beschikking voor de lezers van Stripschrift. *Maar daar moeten ze wel wat voor doen.*
Noem zo veel mogelijk stripassociaties (zoals stripfiguren, tekenaars, albumtitels) waarnaar op het affiche van De Stripdagen 2008 wordt verwezen.
Stuur het antwoord vóór 15 oktober 2008 naar ons redactieadres of naar **winnenextra@stripschrift.nl** *met als onderwerp 'Lola-prijsvraag'. Bij meer dan drie gelijkwaardige antwoorden zal er worden geloot.*

Daniel Casanave (1963) houdt niet van details. Die vertragen het tekenwerk alleen maar. Een album moet in drie, hooguit vier maanden afgerond zijn. Zijn nieuwste product: het bij uitgeverij Silvester verschenen eerste deel van Crémèr. *'Geen policier noir, maar een policier idiot.'*

BOVEN - Kleurenillustratie voor de jeugduitgave *Bloem*.

Bij uitgeverij Silvester is *De zwakste schakel* verschenen, het eerste deel van de strip *Crémèr*. De Fransman Daniel Casanave tekende het album op scenario van de Belg David Vandermeulen. De strip is een cynische parodie op de detectiveroman, met in de hoofdrol een onuitstaanbare, voortdurend blunderde Bruno Crémèr (sic), commissaris van politie in Seraing. Een knipoog van scenarist Vandermeulen naar de acteur Bruno Crémer, bekend van de tv-serie *Maigret*, op basis van de romans van de Belg George Simenon. 'In de strip lijkt hij ook op de acteur: een grote, wat onhandige, pijprokende meneer, zegt Casanave. 'De 'echte' Bruno Crémer kent de strip ook. Ik ben een keer zijn zoon, een schrijver, tegengekomen. Volgens hem kon zijn vader de strip wel waarderen.'

RECHTS - De dodo is een *running gag* van Daniel Casanave en zijn vader.

GEHEEL RECHTS - Schetsmatige opzet van een paar pagina's uit het tweede deel van *Crémèr*, dat zich ten dele afspeelt in Breda. Met daarnaast een uitgewerkte pagina, die overeenkomt met het opzetje rechtsboven.

'Maar,' benadrukt hij, 'David wilde niet zozeer een pastiche op hèm maken, maar op het fenomeen van de sjiekdoenerige, arrogante detective: dus naast Maigret ook Sherlock Holmes of Arsène Lupin. Het is ook geen spannende *policier noir*, meer een *policier idiot* waarin allerlei filosofietjes over het leven worden losgelaten. In het eerste deel staat de evolutietheorie ter discussie: is de mens een unieke, goddelijke creatie of stammen mens en aap van dezelfde voorvader af? Gelukkig komen er veel grappen langs, zowel slapstick als cynische humor.'

Macaber

Casanave kende Vandermeulen, maar het was uitgeverij Dargaud die hem de vraag voorlegde of hij *Crémèr* wilde tekenen. Over de samenwerking met de scenarist toont Casanave zich tevreden. 'Crémèr is een personage waarover David eerder had geschreven in een Belgisch tijdschrift. Ik krijg alle vrijheid om hem in stripvorm om te zetten, wanneer ik het scenario binnenkrijg. Hij geeft geen opdrachten mee en ik kan eigen accenten zetten.'

De uitgeverij bracht de strip in Frankrijk uit in de befaamde *Poisson Pilote*-reeks. Geschikt voor jonge kinderen vindt Casanave de strip niet. 'Mijn dochtertje vond de scène waarin de schedels van aapjes worden gelicht om de hersenen te kunnen opeten, gruwelijk. *Crémèr* lijkt charmant vanwege de losse tekenstijl die ik hanteer, maar is het niet.'

Het eerste 'onderzoek van commissaris Crémèr' speelt zich af op Sumatra, ergens in de jaren 1950 (echt duidelijk wordt het niet). De koloniale sfeer is er nog niet verdwenen. De commissaris zit op een cruiseschip dat strandt vlakbij dit eiland in de Indonesische archipel. Het gezelschap waarin Crémèr verkeert, gaat aan land voor een korte excursie. Dan vindt er een ongeluk plaats waarbij een wetenschapper, een fervent aanhanger van de evolutietheorie, het leven laat. Volgens

Daniel Casanave tekent in de hoogste versnelling

LAURA DE MOOR & RIK SANDERS

FOTO ERWIN SUYAAL

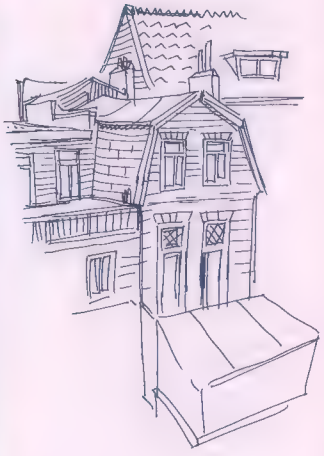

BOVEN - Daniel Casanave was tijdens Stripdagen Haarlem aanwezig op de stand van uitgeverij Silvester. Hij maakte nog wat schetsen van de Spaarnestad.

Crémèr gaat het om moord en is een makaak (in zijn ogen geen aap maar een mens) de hoofdverdachte. Het verhaal neemt daarna een macabere draai, waarbij uiteindelijk de hoogste macht in handen blijkt te liggen van een multinational.

De keuze voor Sumatra is Nederlands-getint: niet alleen vanwege het koloniale verleden, maar ook omdat een Nederlandse wetenschapper, Eugène Dubois, er in de 19e eeuw op zoek ging naar tastbare bewijzen voor de 'rechtopgaande aapmens' (die hij vond op Java). De oorspronkelijke Franse titel luidt dan ook *Crémèr et le maillon faible de Sumatra*.

Het tweede verhaal, waar Casanave mee bezig is, speelt zich af in Saint-Tropez en... in Breda! 'Nee,' zegt Casanave, 'ik heb geen idee waarom Vandermeulen steeds locaties uitkiest die in verband staan met Nederland. Saint-Tropez is een luxe-vakantieoord waar kunstenaars, waaronder Picasso, in de jaren 1950 graag bivakkeerden, en Breda, tsja, dat gaat natuurlijk over drugshandel. Ik weet wel waarom Vandermeulen België negeert: daar is al een strip over gemaakt met een mannetje met zo'n pluk haar omhoog en een wit hondje.' *(lacht)*

Casanave is in Frankrijk allang geen debutant meer. Er staat inmiddels een dozijn strips op zijn naam en hij heeft een dertigtal kinderboeken geïllustreerd. Zijn liefde voor strips kwam door het stripblad *Spirou*, dat hij als jochie las, en *Pilote* dat zijn vader Jean als eerste las. 'Hij kan zelfs aardig tekenen, een beetje à la Maurice Tillieux. Mijn vader becommentarieert mijn werk en helpt me met documenteren. Onze running gag is een dodo die we te pas en te onpas opvoeren. Ik heb in 1999 met hem nog een kinderboek gemaakt: *Albert a fait caca* (uitgeverij Hemma, in Nederland verschenen als *Boris heeft gepoept*. Red.). Wie weet volgt er nog een 'vader & zoon'-strip.'

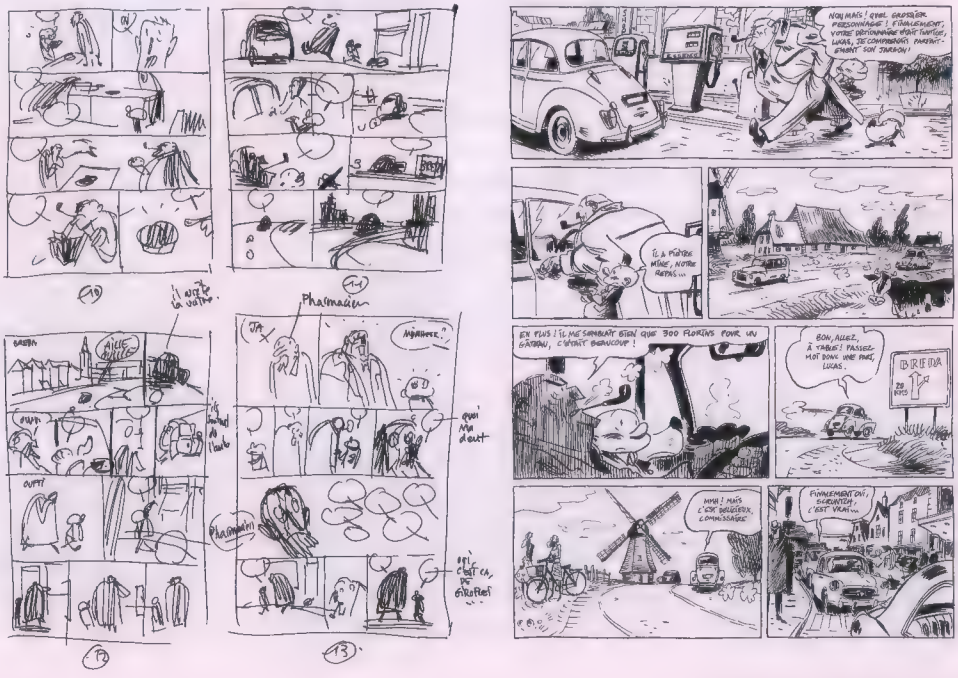

BOVEN - Commissaris Crémèr, speurhond Jessica en zijn assistent Georges Lucas (ondercommissaris).
MIDDENBOVEN - Schetsen voor *Baudelaire*.
RECHTSBOVEN - Schetsen van dieren en personages.
RECHTSONDER - Een uitgewerkte pagina voor het tweede deel van Crémèr.
ONDER - Volledige omslagen (voor- en achterkant) van de bij uitgeverij Les Reveurs verschenen oblong-albums: *Verlaine: Une saison en enfer* en *Baudelaire* (de covertekening van het bij Silvester verschenen album is dezelfde).

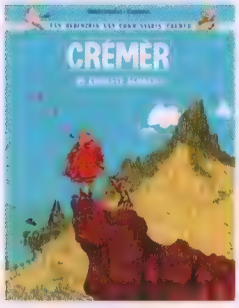

Een onderzoek van commissaris Crémèr 1: De zwakste schakel

Casanave & Vandermeulen
Silvester 2008
ISBN 978-90-5885-303-5
Prijs €14,95
56 pagina's
kleur (hk)

Bewerkingen

De striptekenaar heeft altijd al een artiest willen zijn. Op de middelbare school tekende hij veel, maar speelde hij ook toneel. Na school koos hij voor een opleiding animatie aan de kunstacademie in Reims. Hij kwam daarna bij een theatergezelschap terecht als acteur, èn als ontwerper van decors en kostuums. Ook begon hij kinderboeken te illustreren en was mede-oprichter van de daarin gespecialiseerde uitgeverij Traverses. De Canadese uitgeverij Les 400 Coups vroeg of hij een stripbewerking voor kinderen kon maken van het surrealistisch theaterstuk *Ubu Roi* van de Franse schrijver Alfred Jarry uit eind 19e eeuw. Het bewerken ervan beviel hem zo goed dat hij zich op andere literaire werken stortte. In 2003 verscheen *Les Mamelles de Tirésias* (gebaseerd op een surrealistisch stuk uit 1903 van Guillaume Appolinaire) en daarna volgden bewerkingen van *Macbeth* (Shakespeare), *L'histoire du soldat* (het libretto dat de Zwitserse schrijver Charles-Ferdinand Ramuz schreef voor Igor Stravinsky's *Histoire du soldat* uit 1918), *L'Amérique* (Franz Kafka, bewerking: Robert Cara), *Diên-Biên-Phu* (een modern theaterstuk van Noël Tuot) en *Baudelaire* (opnieuw een stuk van Tuot).

Casanave is een 'geografisch buitenbeentje'. Hij woont in de Franse regio Champagne-Ardenne. 'Noord-Frankrijk is geen Parijs, dus ik heb niet zoveel contacten met striptekenaars in Frankrijk. Wel zie ik Jean-David Morvan (*Nomad, Konvooi.* Red.) regelmatig. Die woont in de buurt.' Dat hij in de periferie woont, belemmert hem niet om vaak met scenaristen te werken, zoals Vandermeulen, Tuot of Manu Larcenet met wie hij een strip over Attila de Hun maakte (*Une Aventure rocambolesque de...3: Attila le Hun – Le Fléau de Dieu*, Dargaud). Hij ontbeert ambitie zelf scenario's te schrijven, al levert hij aan een actualiteitenprogramma op tv tekeningen over actuele onderwerpen. 'Ik heb mijn handen vol aan het tekenwerk. Bovendien bestaan er genoeg goede scenaristen, daar ga ik qua kwaliteit niet makkelijk overheen. Mijn kracht ligt meer in het toegankelijk maken van hun verhalen in stripbeelden.' Zijn nieuwste album heet *Verlaine: Une saison en enfer* (uitgeverij Les Reveurs), waarvoor Bernard Jagodzinski het scenario schreef. De strip gaat in op de verhouding tussen de negentiende-eeuwse dichters Paul Verlaine en Arthur Rimbaud.

In het Nederlands taalgebied debuteerde Casanave in 2007 met *Baudelaire* (uitgeverij Silvester). Scenarist Tuot bewerkte zijn eigen toneelstuk dat gaat over twee tegenpolen: dandy-dichter Baudelaire en schrijver Victor Hugo. In *Stripschrift 392* schreef recensent Willard Mans: 'Verwacht van dit album geen traditionele biografische schets. De makers mixen feiten en verzinsels, het resultaat is een hallucinatie.' 'Net als *Crémèr* is *Baudelaire* een strip met een filosofisch tintje', zegt Casanave. 'Ik heb er dezelfde stijl in gebruikt als in *Crémèr*. Ik ben een sneltekenaar. Het maakt niet uit wat, als ik er maar een levendig geheel van kan maken. Details in tekeningen duren me te lang. Over een album wil ik niet langer doen dan drie tot vier maanden.'

laura.de.moor@stripschrift.nl
rik.sanders@stripschrift.nl

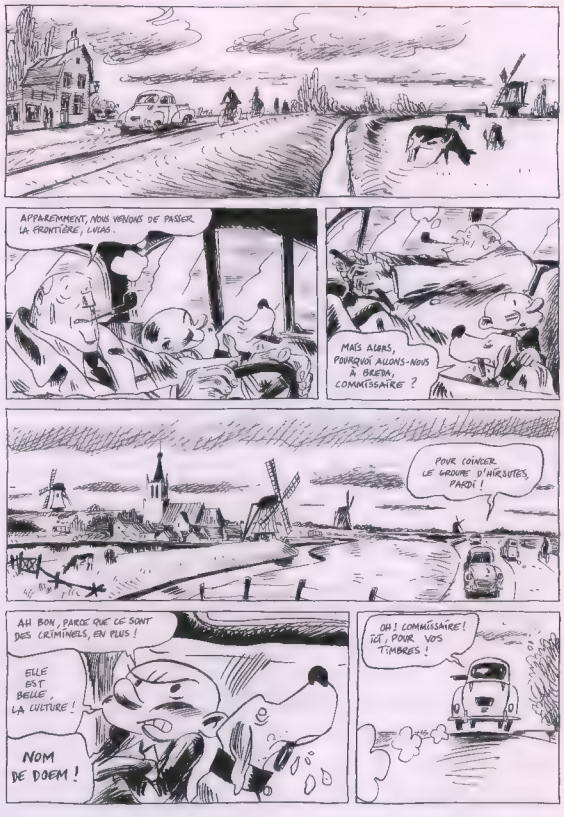
APPAREMMENT, NOUS VENONS DE PASSER LA FRONTIÈRE, LUCAS.
MAIS ALORS, POURQUOI ALLONS-NOUS À BOEM, COMMISSAIRE ?
POUR COINCER LE GROUPE D'HIRSUTES, PARDI !
AH BON, PARCE QUE CE SONT DES CRIMINELS, EN PLUS !
ELLE EST BELLE LA CULTURE !
NOM DE DOEM !
OH ! COMMISSAIRE ! ICI, POUR VOS TIMBRES !

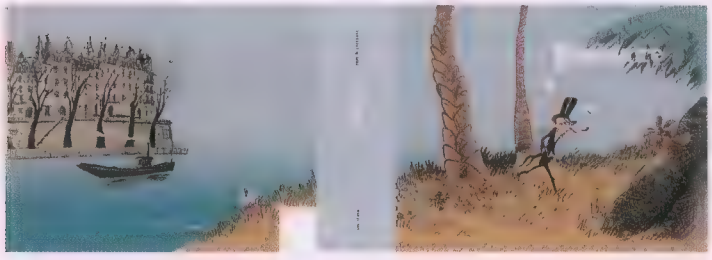

Ook op De Stripdagen en omstreken...

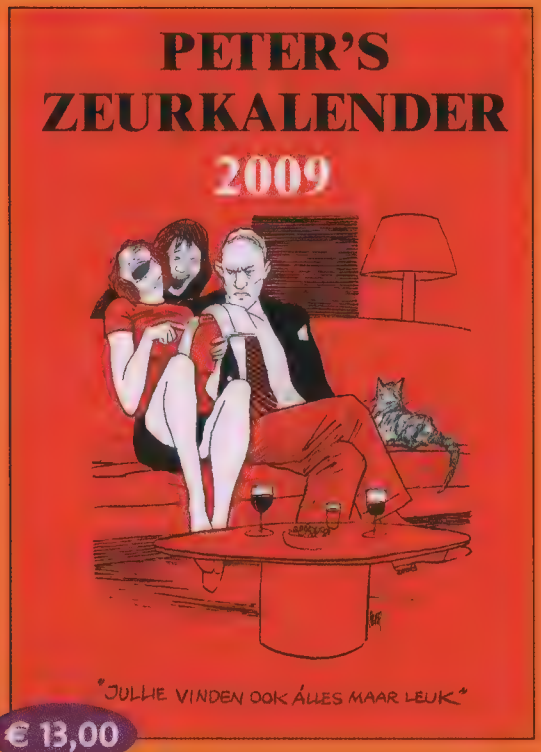

€ 13,00

€ 14,50

€ 9,90

€ 9,90

€ 9,90

...én in de boek-en stripwinkel

www.deharmonie.nl

Kaliber belicht donkere kanten

TIJS BAGCHUS

Literaire strips zijn in. Dat zal wel de reden zijn dat uitgeverij Casterman flink uitpakt met de nieuwe collectie *Kaliber*. Maar liefst vier delen werden tegelijkertijd uitgebracht. In deze reeks worden misdaad- of detectiveromans, zoals Casterman ze noemt, in strip verbeeld. De uitgever heeft gekozen voor drie Amerikaanse romans uit de periode van 1950 tot 1970 en één moderne Franse roman. Allemaal verhalen waarin de donkere kant van het leven belicht wordt.

De bekendste titel is ongetwijfeld *On the Waterfront*, de roman van Budd Schulberg die in 1955 met veel succes door Elia Kazan is verfilmd, met Marlon Brando in de hoofdrol. Tekenaar Georges van Linthout en scenarist Rodolphe hebben zich aan de stripbewerking gewaagd. Het is geen gemakkelijke opgave, het verstrippen van een verfilmde roman.

Het verhaal speelt in de haven van New York, kort na de Tweede Wereldoorlog. De maffia controleert de vakbond. Havenarbeiders worden genadeloos uitgebuit en zonodig met geweld tot de orde geroepen. De pastoor trekt zich het lot aan van de arbeiders. Hij probeert ze te organiseren opdat ze een vuist kunnen maken tegen de havenbaronnen.

Terry Malloy (in de film van Kazan gespeeld door Marlon Brando) is een voormalig bokser die het vuile werk voor de havenbaronnen opknapt. Verteerd door wroeging kiest hij uiteindelijk de zijde van de pastoor. Van Linthout weet met zijn zwart/wit tekeningen de sfeer aan de haveloze kades treffend te schetsen. De karakters blijven echter nogal vlak. De roman draait om de gewetensnood van Malloy en de motieven van de pastoor.

Beide figuren worden niet erg uitgediept. Zo wordt de innerlijke strijd van Terry Malloy, heen en weer geslingerd tussen loyaliteit aan de werkgever en zijn geweten, door de lezer niet intens beleefd. *Aan de waterkant* is daarmee het minste deel uit de serie van vier.

Een buitenbeentje in de serie van vier is *De Balabomo-smaragd*, een bewerking van de roman van Donald Westlake uit 1970. Waar de drie andere delen een gitzwart beeld van de mens geven, is de *De Balabomo-smaragd* eerder tragikomisch. Hoofdpersoon is de inbreker John Dortmunder, wiens fantastische plannen steeds mislukken. Zo probeert hij een smaragd te stelen door achtereenvolgens in te breken in een museum, een gevangenis, een politiebureau, en een gekkenhuis. Steeds zonder succes. Zijn opdrachtgever wordt tot wanhoop gedreven. De onderkoelde humor, het leedvermaak en de afwezigheid van rauw geweld maken dit boek tot het lichtst verteerbare deel. Scenario en tekenwerk van oudgediende Christian Lax is prima. Al lijkt hij er zich in, meestal nachtelijke, actiescènes wel wat makkelijk af te hebben gemaakt. Ook gaat hij vrij om met zijn kleuren. Waar een jasje eerst rood is, kan het een pagina later verschoten zijn tot vaalroze.

Van een ander kaliber is *Het kortste eind*, de enige Franse roman in het verder Amerikaanse gezelschap. In deze inktzwarte roman van Pierre Pelot uit 1982 wordt geen vrolijk beeld geschetst van de mensheid. Een geestelijk gehandicapt kind loopt weg uit een weeshuis. Een zoektocht wordt gestart. Allengs worden de lezer de misstanden in het weeshuis duidelijk. Niemand maakt zich druk om het welzijn van

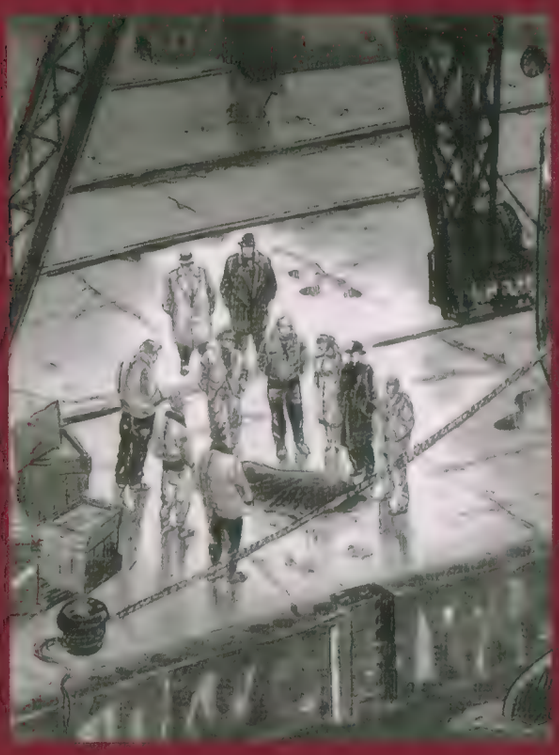

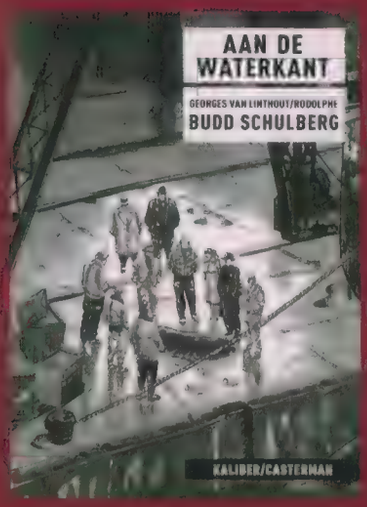

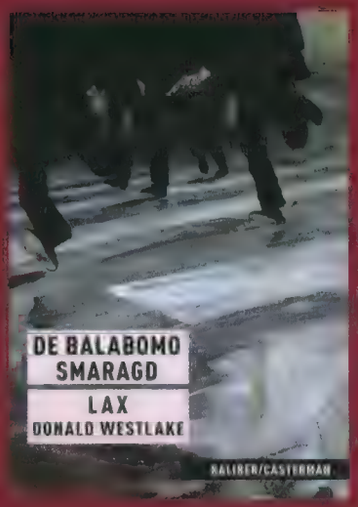

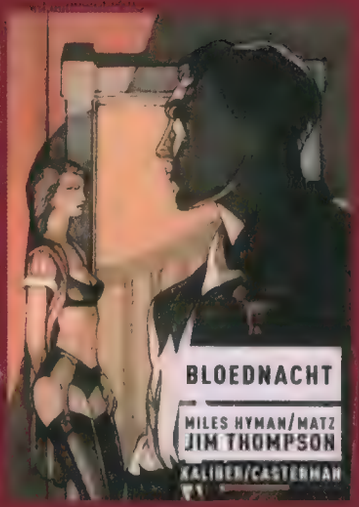

het jongetje. Iedereen heeft wel wat te verbergen of is uit op eigen gewin. Dat het slecht afloopt is geen verrassing. Mensen, volgens Pelot, zijn dom, bang of gewoon slecht. Aan de koppen die Baru aan de personages heeft gegeven, kun je al zien dat ze weinig goeds in de zin hebben: verwrongen, gemene smoelen.

In *Bloednacht*, zonder twijfel het meest opvallende deel binnen het viertal, wordt daar nog een schepje opgedaan. De mensen in de roman van Jim Thompson uit 1953 zijn niet alleen moreel maar ook nog eens fysiek gedeformeerd. Charlie 'Little' Bigger is een huurmoordenaar. Eén meter vijftig klein, tandeloos, en behept met terminale TBC, lijdt hij ook nog eens aan totale gewetenloosheid en gebrek aan menselijk gevoel. Ondanks alles is hij een jongensachtige verschijning die bij de vrouwen in de smaak valt. Hij wordt door zijn opdrachtgever naar een kleine universiteitsstad gestuurd om een 'spijtoptant' uit de weg te ruimen. De mensen die hij daar ontmoet zijn geen haar beter dan hijzelf: gewetenloos en hardvochtig. Slechts één persoon toont zich van zijn goede kant. Dat juist hij door iedereen gewantrouwd wordt, is even wrang als voor de hand liggend. Een bizar psychologisch drama ontrolt zich voor de lezer. Het verhaal grijpt je naar de keel. Matz is er op meesterlijke wijze in geslaagd de gitzwarte roman in een stripscenario om te zetten. Het kan geen gemakkelijke opgave zijn geweest om zulke bizarre karakters en zo'n ongebruikelijk verhaal overtuigend in beeld te laten brengen. Lof ook voor Miles Hyman, wiens tekeningen de sfeer van de jaren vijftig ademen. De lezer voelt als het ware aan zijn tekeningen de onderhuidse waanzin die de personages in de greep houdt.

Tot slot nog een enkel woord over de uitgave. Die ziet er prima verzorgd uit. Alle delen gaan vergezeld van een fraaie prent. De flappen bevatten bibliografische info over romancier, tekenaar en scenarist, een luxe die nog maar weinig publicaties beschoren is en die de lezer helpt de, soms onbekende, romans in perspectief te plaatsen. Minpunt is de belettering. Niet dat die er lelijk uitziet, maar de vertaler of letteraar heeft zijn werk kennelijk in grote haast moeten doen. Waar in *De Balambo-smaragd* op bladzijde 29 een personage voorgesteld wordt als Andrew Parker, heet hij op de volgende pagina plots Andrew Prosker. Zo ook in *Aan de waterkant*. Een havenarbeider die door het leven gaat als Kunty Nolan verandert na zijn dood plots van naam en wordt Rusty Nolan genoemd. Niets ernstigs, maar het leidt wel af. Afijn, een kniesoor die daar op let. Het is een prachtige serie, Kaliber. Dat er nog vele delen mogen volgen.

tijs.bagchus@stripschrift.nl

Aan de waterkant

Van Linthout & Rodolphe & Schulberg
ISBN 978-90-303-6173-2
Prijs E16,95
88 pagina's
zwart/wit (sk)

De Balabomo-smaragd

Lax & Westerlake
ISBN 978-90-303-6168-8
Prijs E16,95
96 pagina's
kleur (sk)

Het kortste eind

Baru & Pelot
Casterman 2008
ISBN 978-90-303-6181-7
Prijs E16,95
88 pagina's
kleur (sk)

Bloednacht

Hyman & Matz & Thompson
Casterman 2008
ISBN 978-90-303-6167-1
Prijs E16,95
96 pagina's
kleur (sk)

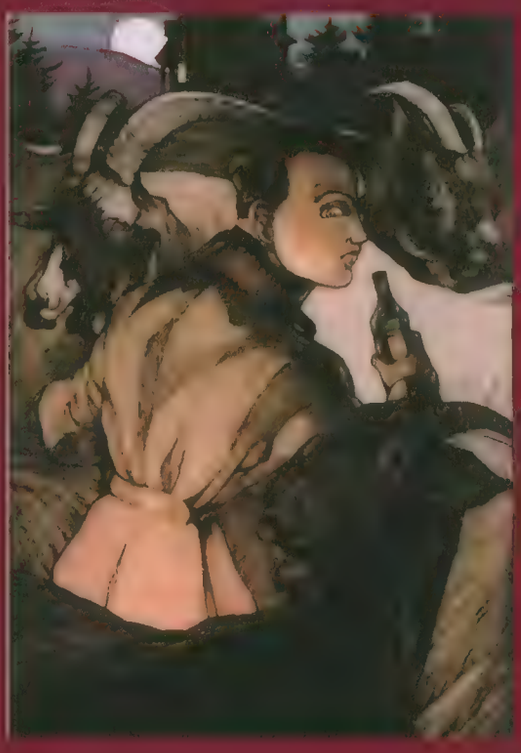

Betaal de helft !!

...voor alle TPB's en Hard Covers uit de USA

Marvel - DC - Vertigo - Image - Dark Horse - etc.

Je betaalt ongeveer 55 eurocent op de dollarcoverprijs

www. CHEAP-COMICS .com

silver age COMICS bronze age

Meer dan 3000 silver- en 3000 bronze age comics op voorraad

± 50% onder Overstreet

Houten 27 en 28 september

Winkelierskortingen op aanvraag - 10.000 TPB's op voorraad - tel.31(0)222 888 497 - of mail direct: ck@texel.com

WORD LID VAN HET STRIPSCHAP VOOR € 35 TOT 1 JANUARI 2010 EN ONTVANG GRATIS:

- Als welkomstcadeau de Engelse editie van Burka Babes van Peter de Wit (t.w.v. € 9,90) of het 30 jaar Stripschap Jubileumboek
- Een abonnement op StripNieuws vanaf nummer 3 van dit jaar (verschijnt november)
- Gratis toegang tot De Stripdagen in Houten op 26 en 27 september 2009
- 25% korting op de toegang van het Nederlands Stripmuseum
- Ieder jaar een unieke ledenkaart
- En nog veel meer!

Naam: ..... M/V

Adres: .....

Postcode: .....

Woonplaats: .....

Telefoon: .....

Geboortedatum: .....

E-Mail: .....

Handtekening: .....

JA! IK WORD LID VAN HET STRIPSCHAP EN MAAK € 35 OVER OP GIROREKENING 15 13 000 TEN NAME VAN HET STRIPSCHAP IN AMSTERDAM ONDER VERMELDING VAN NIEUW LID!

WOON JE BUITEN NEDERLAND MAAK DAN VOOR JOUW OVERSCHRIJVING GEBRUIK VAN DE VOLGENDE CODES: IBAN: NL72 PSTB 0001 5130 00 / BIC: PSTBNL21

Als welkomstcadeau wil ik graag ontvangen:

☐ De Engelse editie van Burka Babes

☐ Het jubileumboek van Het Stripschap

Vergeet niet om deze gegevens te sturen naar Het Stripschap, t.a.v. ledenadministratie, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam of te mailen naar ledenadministratie@stripschap.nl. Bedankt!

Nadat we jouw betaling hebben ontvangen, krijg je van ons het welkomstcadeau van jouw keuze met de ledenkaart toegestuurd. Ook krijg je StripNieuws voortaan thuisgestuurd. Oude nummers van StripNieuws zijn bijna allemaal nog na te bestellen. We nemen ze ook mee naar de stripfestivals die wij bezoeken. Het lidmaatschap wordt zonder opzegging automatisch verlengd. Opzegging uitsluitend schriftelijk voor 1 november 2009 naar Het Stripschap, t.a.v. ledenadministratie, Postbus 11335, 1001 GH Amsterdam.

ADVERTENTIE

Nieuw: Jaargang 1959

Nu bestellen:

De achtste jaargang van Donald Duck weekblad in 2 luxe gebonden delen. Dit jaar maar liefst 836 bladzijden strip-avontuur per deel!

Extra dik!

Ook interesse in de eerdere jaargangen 1952 t/m 1958? Kijk op www.donaldduck.nl/gebonden.

© Disney

Bestel snel!

Vul onderstaande bon in en stuur 'm op. Of ga naar www.donaldduck.nl/gebonden Bellen kan ook: 0900 - 2272432

BESTELBON

JA, ik bestel graag de volgende Donald Duck jaargangen en krijg mijn bestelling vrijblijvend 10 dagen op zicht. Kruis uw keuze aan en vul de bon volledig in. Stuur de bon in een envelop naar: Donald Duck Jaargangen 1959, Antwoordnummer 11426, 2400 VC Alphen aan den Rijn. Voorgaande jaargangen bestellen: ga naar www.donaldduck.nl/gebonden

	art.nr.	prijs + verz.kosten
❑ Jaargang 1959 – deel 1	216084 - MP.00687.05.58	€ 34,95 + € 3,75
❑ Jaargang 1959 – deel 2	216085 - MP.00687.05.58	€ 34,95 + € 3,75
❑ Jaargang 1959 – deel 1+2	216086 - MP.00687.05.58	€ 69,90 + € 4,95

Uw gegevens worden opgenomen in het bestand van Donald Duck, waarvoor Sanoma Uitgevers B.V. verantwoordelijk is. Uw gegevens kunnen worden gebruikt voor het toezenden van informatie en/of aanbiedingen. Uw gegevens kunnen hiertoe worden verstrekt aan onze partners en speciaal geselecteerde bedrijven. Als u hiertegen bezwaar heeft, kunt u hier een kruisje zetten ❑

Aanbieding is alleen geldig in Nederland.

Naam +Voorl.: m/v

Adres:

Postcode:

Woonplaats:

Telefoonnr:

Geb. datum:

Emailadres:

❑ Hierbij machtig ik Sanoma Uitgevers bv om éénmalig het totale bedrag van mijn bestelling inclusief verzendkosten af te schrijven van mijn post/bankrekeningnummer:

☐☐☐☐☐☐☐☐☐☐

Datum:

Handtekening:

UITGEVERIJ 4

OP DE STRIPDAGEN 2008

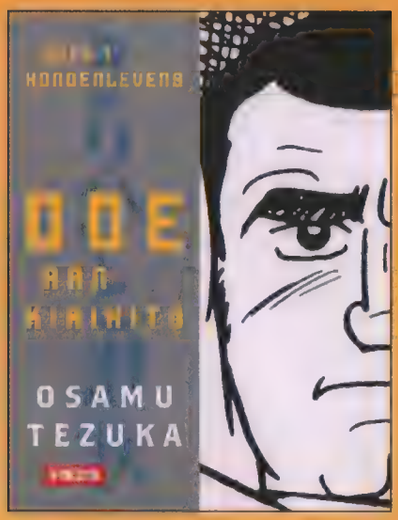

'Een nieuw literair meesterwerk – in twee delen – van de *godfather of manga*.' – *Publishers Weekly*

Osamu Tezuka
Ode aan Kirihito
Deel 1 – Hondenlevens
€ 18,95

SPECIAAL VOOR DE STRIPDAGEN 2008!
Giclee van *Agent 327 – Het Oranje complot*.
Genummerd en gesigneerd.
Oplage van 50 exemplaren – A3 formaat. € 35,00

Nieuwe avonturen op de woeste planeet Ythaq.

Arleston & Floch
Ythaq
Deel 5 – De laatste toevlucht
Hardcover, € 15,90
Softcover, € 7,90

Nieuwe avonturen in het absurde universum van Joann Sfar & Lewis Trondheim, een must voor elke fijnproever.

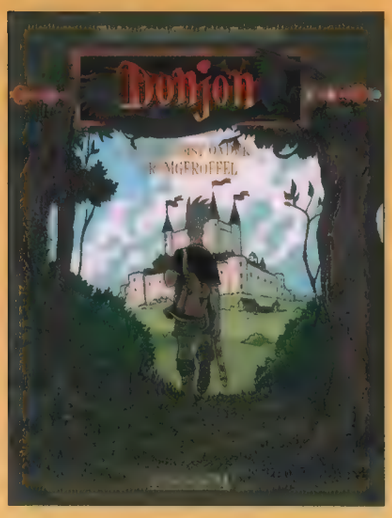

Joann Sfar & Lewis Trondheim
Donjon Zenit 6
– Thuiskomst onder tromgeroffel
€ 14,95

Manu Larcenet, Joann Sfar
& Lewis Trondheim
Donjon Parade 3 – De dag van de pad
€ 9,95

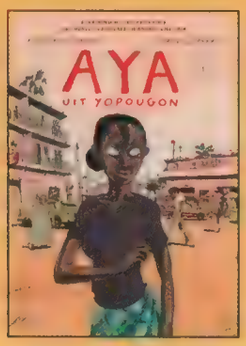

Het slotdeel van *Aya*, de graphic novel die terecht werd bekroond met de prijs voor het beste debuutalbum Angoulême 2006!

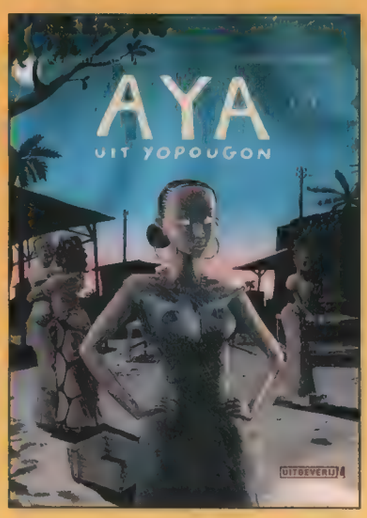

Marguerite Abouet &
Clément Oubrerie
Aya uit Yopougon 3
€ 14,95

www.uitgeverij4.nl

De uitroeptekens staan voor de volgende waardeoordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! kopen!
!!! middenmoot
!! mwâh
! kastvulling
••• door 't putje

Drie schimmen

Pedrosa
Silvester 2008
ISBN 978-90-5885-256-3
Prijs €19,95
272 pagina's
zwart/wit (hk)

ONTROERENDE CONFRONTATIE

Drie schimmen van **Cyril Pedrosa** is een meesterwerk: tegelijkertijd meedogenloos en liefdevol, confronterend en verzachtend, pijnlijk en vertederend. Groots in zijn eenvoud. Dat eenvoud niet hetzelfde is als simpel, bewijst Cyril door het gemak waarmee hij onderwerpen aansnijdt als (nood)lot, berusting, loslaten en de onmetelijke liefde van een ouder voor een kind. Pedrosa vertelt zijn verhaal zonder te beleren en weet daardoor te inspireren.
In een schijnbaar volmaakte wereld leeft een kleine jongen, Joachim, samen met zijn ouders. Aan dit paradijselijke bestaan lijkt een einde te komen wanneer op een avond drie donkere schimmen verschijnen vanachter de heuvels. Joachims vader probeert ze te verjagen, maar de mysterieuze gestaltes hullen zich keer op keer in nevelen. Elke dag komen ze dichterbij. Wie zijn ze en wat willen ze?

Pedrosa toont een bijzondere diversiteit in lijnvoering, vormtaal en dynamiek die toch samenvloeien tot een evenwichtig geheel. Dat alleen al getuigt van zuiver vakmanschap. De energie spat van de pagina's. Zowel in expressieve arceringen, als in subtiele pentekeningen.
Zijn eigenzinnigheid is uniek. Hoewel hij eerder voor Disney werkte, heeft het 'te-liefelijke-over-de-top-virus' hem gelukkig niet besmet. Dit boek is met zoveel bezieling, inlevingsvermogen en passie gemaakt dat het met kop en schouders uitsteekt boven elke recente film uit Walts commerciële stal. Complimenten ook aan uitgeverij Silvester voor deze prachtige ingebonden harde-kaftuitgave. Niets op aan te merken. Dit 272 pagina's (!) tellende Kunstwerk is zowel letterlijk als figuurlijk een zwaargewicht. LdM

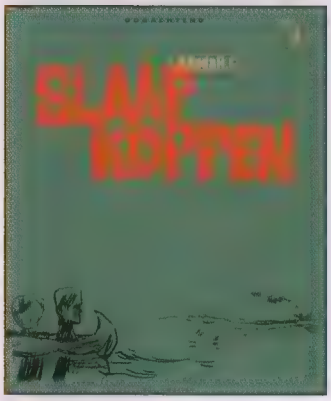

Slaapkoppen

C.
Oogachtend 2007
ISBN 978-90-77549-37-7
Prijs €19
112 pagina's
kleur (sk)

Geslaagde droomstrip houdt de aandacht vast

Droomstrips hebben iets gemakzuchtigs: je kunt als auteur alles laten gebeuren, hoeft geen enkele beperkingen op te leggen aan het eigen scenario. Toch zijn er in de loop der jaren prachtige droomstrips gemaakt, met **Little Nemo** van Winsor McCay als onmiskenbaar hoogtepunt. Kun je daar als stripmaker anno 2008 nog iets aan toevoegen? Ik had mijn twijfels toen ik *Slaapkoppen* van **Randall C.** (Casaer) in handen kreeg, ook al was het de winnaar van de in Haarlem uitgereikte VPRO Debuutprijs 2008. Van Casaer verscheen in 2007 al *Als er lucht is moet ge ademen*, een tijdens 24 Hour Comics Day vervaardigde strip die dromerig en associatief van toon is en door de haast van de tekenmarathon niet blijft hangen. Zou de talentvolle Vlaming nu weer verzanden in chaos? Neen, zo bleek al gauw bij lezing. In *Slaapkoppen* lijk je aanvankelijk twee verhaallijnen te lezen die niks met elkaar te maken hebben, maar ze komen uiteindelijk slim bijeen. Een jongen en een meisje raken aan de wandel in een droom. De jongen spreekt tijdens de absurde reis langs dinosauriërs en over zeeën zijn vrees uit 'dat ik per toeval in een droom zou geraken die zo diep is en zo goed gedocumenteerd dat ik zou denken dat ik in een echt leven ben'. En: 'dat ik dan in die droom zou gaan slapen, en opnieuw dromen, en ook in die nieuwe droom een dutje doen. En zo verder nog een handvol keren, zodat ik na een poos de tel kwijtraak en ik van dan af als ik wakker word nooit meer weet wat waar is (en wat verzinsel).'
Voilà, een vrijbrief voor een idioot verhaal zonder kop of staart. Toch weet Casaer de teugels van zijn fantasie strak in de hand te houden. De reis houdt de aandacht goed vast, vertedert en verrast. De andere verhaallijn, met twee botte Russen op een onbewoond eiland, zorgt weer voor de broodnodige humor en felheid. Beide sferen worden afgeblust met een

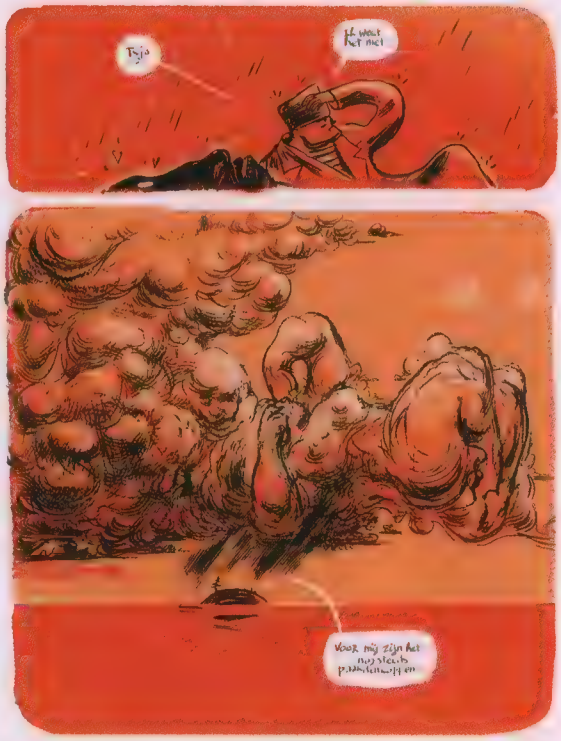

Lorenzo Mattotti-achtige tekenstijl. Sferisch is Randall C. een rastalent, maar dat maakt des te benieuwder wat hij in een volgend boek op verhalend niveau gaat laten zien – als hij uit zijn dromen is ontwaakt. JM

Sarah 1:
De kinderen van Salamanca

Raffaele & Bec
Oupuis 2008
ISBN 978-90-314-2932-5
Prijs €5,75
64 pagina's
kleur (sk)

Een rookie aan mysteries

Sarah is een fantastisch stripboek. Dat heeft met twee belangrijke criteria te maken. Het scenario van **Christophe Bec** is boeiend en spannend en de tekeningen van **Stefano Raffaele** zijn fraai (sfeervol en mysterieus). Hoofdpersonen Sarah en David betrekken een woning in het landelijke Salamanca. Nauwelijks neergestreken of de mysteries dienen zich aan. In de kelder van het huis bevindt zich een dreigend wezen en Sarah heeft een heftig verleden te verwerken waarin ze is opgesloten en verkracht door een pedofiel. David heeft een nieuwe baan en wordt daarin op zijn allereerste dag al geconfronteerd met een lijk. En dan zijn er nog die vreemde buren die een ondergrondse verbinding hebben met hun huis en iets, misschien hun zoon, verborgen houden voor de buitenwereld. Gelukkig neemt Bec ruim de tijd om al die verhaallijnen te introduceren en weet daarbovenop nog eens voldoende aandacht te besteden aan de karakteruitwerking van de twee hoofdpersonages. Hun relatie is niet ideaal maar beiden willen er wel aan werken. Knap is ook dat belangrijke delen van het verhaal kunnen rusten op de tekeningen van Raffaele. Grote gedeelten zijn vrijwel tekstloos en toch is duidelijk wat er gebeurd en stagneert het geen moment. Vooral als de ondernemende Sarah weer eens op onderzoek uitgaat, tekent hij daar prachtige sfeerplaten bij. Hier geldt eens te meer: één tekening zegt meer dan duizend woorden. Het uit drie delen beoogde verhaal trapt met dit eerste deel veelbelovend af. TdK

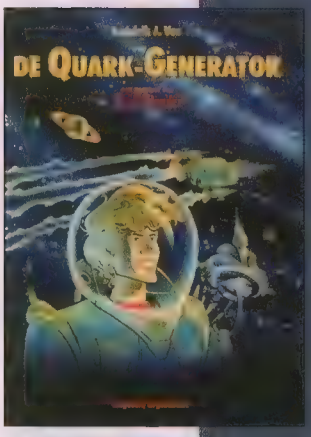

Sciencefiction-diehard maakt toffe strip

Sinds *Star Wars* is het niet meer abject om ouderwetse ruimteverhalen te schrijven in de stijl waar auteurs als Robert Heinlein, Isaac Asimov en Jack Vance het patent op hadden. Met name de bizarre humoristische stijl van Heinlein over het reizen tussen de sterren met wrakke ruimtevaartuigen bemand door vrijbuiters met ruwe bolsters en blanke pitten spreekt weer tot de verbeelding van stripmakers. **Hendrik J. Vos** is zo'n *die hard*, die vanaf het begin van zijn tekencarrière, zo rond 1970, veel genoegen beleefde aan het sciencefiction-genre. Met de figuur Jack Slender, gezagvoerder op een oude ruimtevrachtvaarder, die met de handel in ruimteafval zijn geld verdient, heeft hij een archetype van de onafhankelijke mens gecreëerd. Jack en zijn maatje, de robot Pepe, stuiten in een berg afgedankte machines op een generator die het in zich heeft om de gebruiker de totale macht over het bekende universum te schenken. De antiheld Jack Slender wordt door deze vondst zeer tegen zijn zin betrokken bij een ordinaire strijd om de heerschappij op Titan.

Het is een klassieke sciencefiction-ballade met een dosis *oneliners*, dat reminiscenties wekt aan de sciencefiction-pulpmagazines van de jaren 1960. Vos heeft, naast zijn semi-realistisch uitgebeelde helden, veel aandacht geschonken aan de ruimteobjecten en decors. Inkleuring, vorm, schutbladen, het klopt allemaal. Kortom een tof stripalbum.

Inmiddels is de complete voorraad van het album overgenomen door Saturnus, de eigen uitgeverij van de auteur. RB

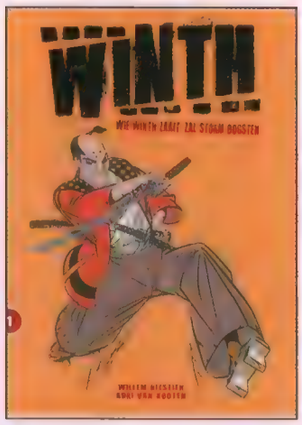

Een samoerai op klompen

In de grootste kranten van Nederland verdiende **Willem Ritstier** als scenarioschrijver zijn sporen. In onder andere *Zodiak*, *Jack Pott* en *Nicky Saxx* vertelde hij spannende avonturen van stoere helden en rondborstige heldinnen. Bij de Nedermanga *Winth* werkt Ritstier samen met tekenaar **Adri van Kooten**. Die maakte recent *Spertijd* en waagde zich al eerder aan een niet al te succesvolle Nedermanga over de wereld na een atoomoorlog: *Quark* (op scenario van Martin Lodewijk). Bij *Winth* staat ook niet minder dan de wereldheerschappij op het spel.

Deel 1 lijkt niet het begin van het verhaal. In *Wie winth zaait, zal storm oogsten* trotseren drie wijzen met een missie verschillende tegenstanders. Het verhaal vol filosofietjes over vrijheid van denken en handeling waait echter alle kanten uit. Misschien maken de nog in de pen zittende vijf vervolgdelen duidelijk waar dit eerste deel eigenlijk over gaat en of goed of kwaad 'winth'.

In deze zwart/wit-strip zijn de gevechten schetsmatig in beeld gebracht. Gezichtsuitdrukkingen die voor zichzelf moeten spreken, krijgen een blokje met toelichtende teksten: onrust, bedrukt of beheerst. Er wordt gevochten maar *schwung* ontbreekt. *Winth* vertelt het verhaal van een samoerai op klompen, een Dick Bos op houten sandalen, houterig maar zelfverzekerd. Ritstier overtuigde meer in de wereld van de spionnen dan in het oude Japan. EvdH

Winth 1: Wie Winth zaait, zal storm oogsten

Ritstier & Van Kooten
Bee Dee 2008
ISBN 978-90-77331-78-1
Prijs € 14,95
72 pagina's
zwart/wit (sk)

Ook voor prutsers is een podium

Sommige boeken zijn zo slecht dat het als een straf voelt om er een recensie over te moeten schrijven. Aan de andere kant ligt bij een recensent natuurlijk de nobele taak om de argeloze lezer te behoeden voor een pertinente miskoop. *Pijntje* is zo'n boek. Sterker nog: stop maar met zoeken, want dit groene boekje kan nu alvast de annalen in als de slechtste uitgave van het jaar. Auteur **Norman** is in werkelijkheid een duo: **Tim Foncke** (teksten) en **Glenn D'Hondt** (tekeningen), allebei anno 1978 geboren in Aalst. Ze liften mee op de huidige vloedgolf aan nihilistische cartoonisten die allemaal het absurdisme van Kamagurka en de smerigheid van Gummbah willen evenaren. Bij andere tekenaars levert dat doorgaans slappe aftreksels op, maar Norman faalt jammerlijker dan ieder ander. Een beetje choqueren hoort erbij, maar het wordt ronduit slaapverwekkend na de tiende cartoon over pedofilie, poep- en plasseks of incest. Daar komt nog bij dat beide Aalstenaren grafisch noch tekstueel het niveau van de schoolkrant overstijgen. Kamagurka en Gummbah kunnen op het eerste gezicht ook niet tekenen, maar over die slordigheid is nog enigszins nagedacht. Bij Norman is het gewoonweg onkunde. Jawel, er staat soms zowaar een grappige cartoon in deze bundel – je schrikt er bijna van. Die relatieve parels tussen de zwijnen kunnen echter de vieze smaak niet uit je mond wegspoelen. Uitgeverij Xtra zou zich moeten schamen dat zij deze prutsers een podium biedt. JM

Pijntje

Norman
Xtra 2008
ISBN 978-90-77766-67-5
Prijs € 13,90
128 pagina's
zwart/wit (sk)

ADVERTENTIE

"That's just elegant."
The Girl
STORENDE VERHALEN : MARILYN WAS HERE
72 PAGINA'S ZWARTWIT € 24,95
Met een voorwoord van Patty Klein
Thé Tjong-Khing
STORENDE VERHALEN
was here
ARMAN & ILVA : HET POPPENHUIS
72 PAGINA'S ZWARTWIT € 24,95
Met een voorwoord van Martin Lodewijk
ARMAN & ILVA

MAAK NU KENNIS MET DE STRIPVERHALEN VAN EEN VAN DE BESTE NEDERLANDSE (STRIP-)TEKENAARS OOIT, OP ZIJN ALLERMOOIST UITGEGEVEN (STRIPSCHAPPENNING 2007 VOOR DE VORMGEVING DOOR RUDY VROOMAN).

SPECIALE AANBIEDING!

MARILYN WAS HERE (STORENDE VERHALEN)
+ DE ETHIEK VAN XORXOZ (ARMAN & ILVA)
SAMEN VOOR ~~€ 24,95~~ TWEE VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN!

DE PERFECTE KRINGLOOP + HET SPOOR DAT VERDWEEN
SAMEN VOOR ~~€ 24,95~~ TWEE VOOR DE PRIJS VAN ÉÉN!

DEZE ACTIE IS TIJDELIJK EN LOOPT VAN EIND SEPTEMBER TOT EIND DECEMBER 2008. DE COLLECTIE KHING VERSCHIJNT IN EEN EENMALIGE GELIMITEERDE OPLAGE VAN 1000 EXEMPLAREN. ER ZIJN AL ZEVEN DELEN VERSCHENEN.

WWW.ARMANENILVA.NL

ADVERTENTIE

OOG & BLIK
PRESENTEERT

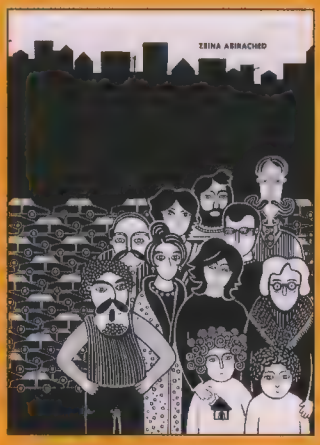

Abirached
DE VLUCHT VAN DE ZWALUWEN
Het dagelijkse leven van een gezin in Libanon. Abirached steekt met haar poëtische zwart-wit beelden Marjane Satrapi naar de kroon. Een openbaring!
Paperback, zwart-wit, €24,95

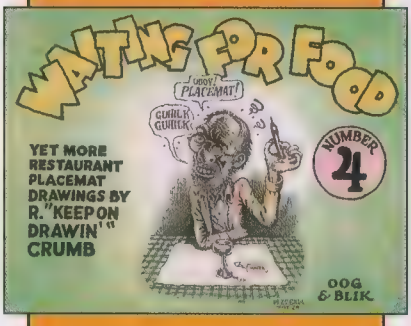

Robert Crumb
WAITING FOR FOOD 4
Onovertroffen strips en tekeningen van de levende legende van de Amerikaanse underground. Oud en gloednieuw werk van de meester.
Hardcover, kleur, €19,95

Guy Deslisle
BIRMA
Aantekeningen (met humor) over het dagelijks leven in een van de meest geisoleerde landen ter wereld.
Paperback, kleur, €24,95

www.oogenblik.nl

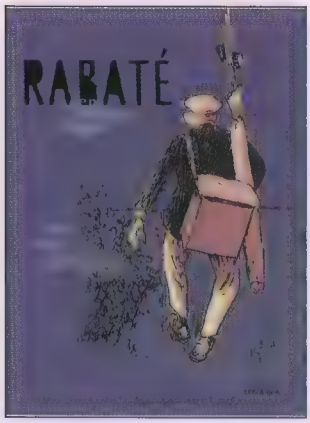

Er is nog hoop... en hoe!

De Franse stripauteur **Pascal Rabaté** brak tien jaar geleden door met zijn vier delen *Ibicus*, bekroond in Angoulême. *Stripschrift* sprak toen de verwachting uit dat deze titel helaas wel onvertaald zou blijven, maar had gelukkig ongelijk. Sindsdien heeft Rabaté ook hier fans. Zij kunnen nu zien hoe hij zich ontwikkelt. *Ibicus* was het in grauwe inkt geschetste verhaal van een amorele opportunist in Rusland ten tijde van de revolutie. Hoe anders is het nu vertaalde *Een tweede jeugd*. Hierin staat het aanstekelijke, humoristische en warm-psychologische portret van Emile, een bejaarde Franse weduwnaar met o-benen die van vissen houdt. Wanneer zijn vismaatje Edmond overlijdt, slaat de eenzaamheid toe. Wanneer hij ontdekt dat Edmond soms via een bureau een vriendin zocht, slaat hij aan het twijfelen. Even lijkt het erop dat Emile's pogingen om nieuwe contacten te leggen mislukken, maar als de nood het hoogst is, komt de ommekeer. Rabaté laat deze scènes zich afspelen in het huis van Emiles jeugd. Dat is op het randje van kitsch, maar het verhaal ontspoort niet.
De lezer leeft met Emile mee. Rabaté bouwt knap naar climaxen door juist het hoogtepunt weg te laten en aan de fantasie van de lezer te gunnen. Er is veel subtiele humor en (senior-)erotiek, en een groepje cafévrienden zorgt voor de gulle lach, vooral de twee fietsers die op Jansen en Janssen lijken. Er zijn mooie tegeluitspraken, zoals: als je zestig bent en je hebt 's morgens geen klachten, dan ben je dood. Ook in stijl is dit album anders dan *Ibicus*: hier zachte pasteltinten en een luchtige losse tekenpen.
Rabaté ontwikkelt zich tot een compleet groot stripauteur! WM

Een tweede jeugd – Seks (je doet wat je kan), drugs (vooral tegen de cholesterol) and rock 'n roll (musette is meer mijn stijl)

Rabaté
Oog & Blik 2008
ISBN 978-90-5492-211-7
Prijs €17,50
96 pagina's
kleur (hk)

Even geduld a.u.b.

Gelikt stijltje, denk je als je de eerste *Beestjes*-bundel van **Schwantz** openslaat. Vervolgens lach je geregeld om de droge, melige humor waarmee allerlei soorten dieren – van strontvliegen tot konijnen – jolig worden afgeserveerd. Na een aantal strookjes dringt echter het besef door dat Schwantz met zijn strip wel heel erg graag op *Heinz* wil lijken. Deze humorkampioen van René Windig en Eddie de Jong is natuurlijk niet te evenaren, ook niet als je Schwantz heet (of eigenlijk **Hans Klaver**). Zeker, de tekenstijl en humor van *Beestjes* is zeer genietbaar, behoorlijk genietbaar zelfs. Na de nodige open deuren in het begin van deze bundel komt Schwantz pas echt op stoom als hij een reeks grappen bouwt rond een hond met een Heinz-achtige mopperblik die een kettingrokende papegaai als huisdier heeft. Juist het seriële karakter van die grappen werkt op de lachspieren – een gouden wet trouwens uit het oeuvre van Windig & De Jong. Net als zijn grote voorbeelden vroeger is ook Schwantz in de gelegenheid om zijn werk in een landelijk dagblad te publiceren. Hij verwierf die status met *Beestjes* door de wedstrijd Spits Stript 2007 te winnen. Een dagstrip is een perfecte leerschool om een humorstrip te polijsten tot iets heel bijzonders. Schwantz toont dat hij potentie heeft, al is dit eerste deel van *Beestjes* nog wat wisselvallig. Het gemiddelde grapniveau kan omhoog en zijn fijne stijl schiet soms uit de bocht door teveel onzinnige detailleringen. Tip: probeer het met minder verschillende dieren, zodat je enkele topkarakters ontwikkelt. Nog even geduld, Schwantz komt er wel. JM

Beestjes 1: Wat hebben we het lekker!

Schwantz
Oog & Blik 2008
ISBN 978-90-5492-242-1
Prijs €6,95
64 pagina's
kleur, s.k.

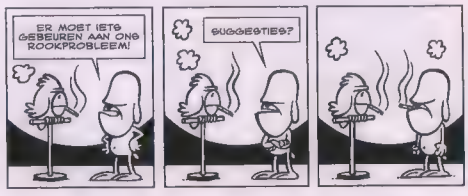

Stabiele strip voor sterke verhalen

Diamonds are forever. Dat cliché past bij dit stripalbum naadloos in de vorm. In de eerste decennia van de vorige eeuw heeft Charles van Berg een imperium opgebouwd met de handel in diamanten. Zonder scrupules bouwt Van Berg zijn rijk in Afrika uit. Zijn zwaar beladen erfenis komt in handen van Charles junior, die als nieuwbakken president-directeur op een nette dus naïeve wijze zijn zaken wil doen. Dat blijkt een utopie.

Het verhaal van **Agnès** en **Jean-Claude Bartoll** speelt op diverse niveaus. Er wordt regelmatig vanuit het hier en nu teruggeblikt naar de totstandkoming van het bedrijf, maar ook naar de levensstijl van Charles junior' halfbroer in Angola tijdens de machtsstrijd tussen Unita en MPLA. Wisselende indrukken en hoogst onbetrouwbare individuen bepalen het eerste deel van deze nieuwe reeks. De moeilijke relatie tus-

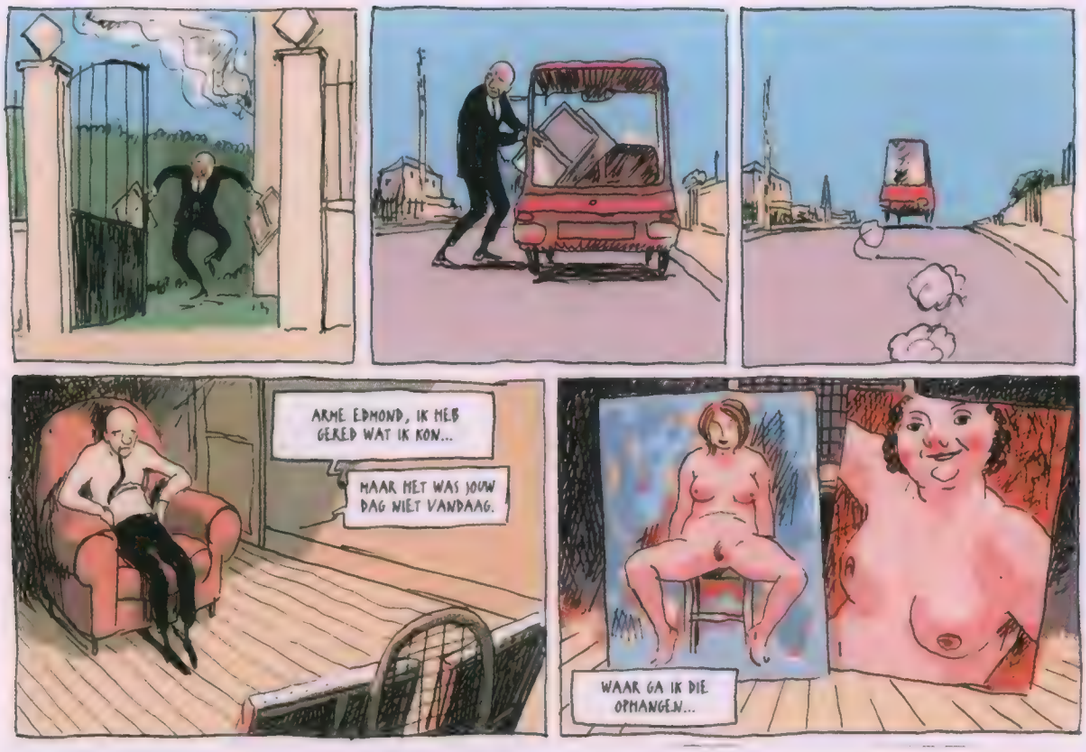

Zwaarmoedig en naargeestig

Horror- en griezelverhalenauteur **Stephen King** startte in 1970 met de fantasycyclus *De donkere toren*. Na afronding in 2005 onderhandelde hij met uitgeverij Marvel over een stripbewerking. Het eerste deel, *De jonge jaren van de scherpschutter*, is nu in het Nederlands verschenen.

In tegenstelling tot de tekstversie begint het verhaal over Roland de scherpschutter met een belangrijk stuk uit het vierde boek *Tovenaarsglas*. Helaas moet worden vastgesteld dat de stripversie nauwelijks toegankelijker is dan de tekstversie. De introductie is bij voorbeeld veel te langdradig. Ondanks de kunstzinnige tekenstijl van **Jae Lee** en **Richard Isanove** blijft het verhaal steken in moeizame gesprekken, zweverige observaties van de tekstschrijvers, **Robin Furth** en **Peter David** en naargeestige conversaties. *De donkere toren* is te traag, zwaarmoedig en pompeus. TdK

De donkere toren 1: De jonge jaren van de scherpschutter

Lee & Isanove & Furth & David & King
L 2008
ISBN 978-90-245-2787-8
Prijs €16,95
200 pagina's
kleur (hk)

Diamanten 1: Charles van Berg

Bartoll & Bartoll & Köllé
Glénat 2007
ISBN 978-90-6969-526-6
Prijs €10,50
48 pagina's
kleur (hk)

sen de keiharde vader met zijn zoons wordt met zorg opgebouwd zonder dat dat iets afdoet aan de acties en het tempo van de strip. De tekeningen van **Bernard Köllé** tonen kracht, zowel in karakterisering van de personages als in de filmisch opgezette decors. Behalve aan de inhoud is aandacht besteed aan de vorm. Op de schutbladen staat een stamboom met gegevens van de belangrijkste personen in het verhaal. RB

ADVERTENTIE

OOG & BLIK
PRESENTEERT

NOMINATIE BESTE ALBUM 2008

Milan Hulsing & Michiel de Jong
OPERATIE HANUMAN
Een verbluffend Nederlands debuut, spannend geschreven en fraai getekend in een zwierige Chaland-stijl. Niet te missen!!!
Gebonden, kleur, €13,50

NOMINATIE BESTE ALBUM 2008

Ben Katchor
DE JOOD VAN NEW YORK
Een unieke vertelling over de Joodse gemeenschap in New York. Karikatuur of historische werkelijkheid? Fijnzinnige humor van een van de belangrijkste Amerikaanse stripmakers.
Paperback, zwart-wit, €19,95

Marcel Ruijters
– INFERNO –
In de stijl van *Sine Qua Non* maakte Ruijters een unieke bewerking van Dantes *De hel*. Een wel heel bijzondere strip! Zwartwit, ruim 100 pagina's.
€14,95.

www.oogenblik.nl

Hinkend op twee gedachten

De loopgraaf 1: Sauveur

Marchetti & Adam & Cady
Daedalus 2008
ISBN 978-90-8810-029-1
Prijs €15.95
48 pagina's
kleur (hk)

In *De loopgraaf* volgen we de belevenissen van luitenant Sauveur Albertini op de slagvelden van De Groote Oorlog, 1914 – 1918. Zijn eerste kennismaking als militair rechercheur met de gruwelen van het frontleven leidt hem direct naar een moordzaak. Vorm of inhoud? *De loopgraaf* hinkt op twee gedachten. In eerste instantie lijkt de vorm in dit verhaal de boventoon te voeren. De tekeningen in dit oorspronkelijk Franse album zijn uitgevoerd door de Belg **Christophe Marchetti**, die debuteert op dit terrein, maar zijn sporen heeft verdiend in decors van videogames. Die stijl past het onderwerp uitstekend, maar de weliswaar prachtig uitgevoerde en sober gekleurde scenes missen wel wat bewegelijkheid.

Pas na zes pagina's komt er tekst in het verhaal en dan wordt de vorm opeens ondergeschikt aan de inhoud. Plotseling bevinden we ons in een wel erg eendimensionale *whodunnit*, wanneer Sauveur de moord op een soldaat onderzoekt in de beperkte ruimte van een Franse *dugout*. Alle aanwezigen hebben een motief en tegelijkertijd ook een alibi, zo lijkt het. Deze variatie op Agatha Christie's *Moord op de Nijl* komt een beetje knullig over. De Franse scenaristen **Virginie Cady** en **Eric Adam** maken hun literaire aspiraties hier niet waar. Gelukkig voor hen helpen de Duitsers ze uit de brand. Op het moment dat Sauveurs onderzoek dreigt te verzanden in een welles/nietes-spelletje besluiten de Hunnen over te gaan tot de aanval. Nu kan Marchetti weer uit de voeten met ontploffingen, vliegende charges en man-tegen-mangevechten.

Adam en Cady gooien het dan over een compleet andere boeg. Hoofdpersoon Sauveur, koud een paar uur aan het front, wordt bevangen door een soort *shellshock* en begint rond te dwalen door de loopgraven, struikelend over gewonde en dode kameraden. Zijn gedachten kunnen we volgen in de tekstkadertjes. Helaas gaan ze niet verder dan de geijkte teksten over het waanzinnige en onmenselijke karakter van de oorlog. Vooralsnog heeft *De loopgraaf* in dit eerste deel niks toe te voegen aan het werk van bij voorbeeld Jacques Tardi, laat staan aan de literatuur over de Eerste Wereldoorlog van onder andere Erich Maria Remarque of Henri Barbusse. Tot slot nog twee quizvragen over twee documentatiefoutjes in het album: **1.** Waar aan het front bevindt zich de versterkte *dugout* waarin Saveur z'n onderzoek doet? **2.** Gebruikten de Fransen steelgranaten in WOI? De antwoorden staan op z'n kop op de pagina hiernaast. TL

Liever 500 pagina's dan twintig delen

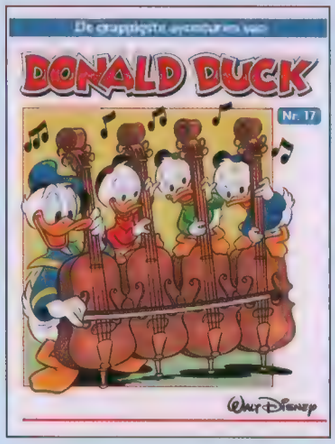

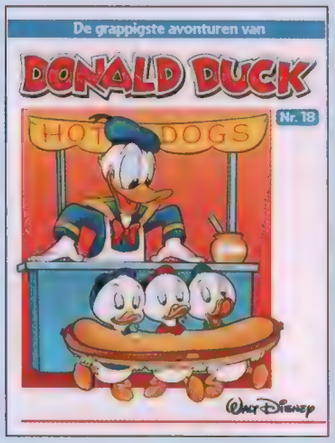

De grappigste avonturen van Donald Duck 17 t/m 20

Santanach Hernandez (deel 17)
Strobl (deel 18)
Gattino (deel 19)
Murry (deel 20)
Diverse scenaristen
Sanoma 2007/2008
ISBN 978-90-8574-294-4 (deel 17)
ISBN 978-90-8574-303-3 (deel 18)
ISBN 978-90-8574-314-9 (deel 19)
ISBN 978-90-8574-404-7 (deel 20)
Prijs €4.95
96 pagina's
kleur (sk)
(deel 17/18)
(deel 19/20)

Uitgeverij Sanoma bracht begin dit jaar het 20e deel uit in de reeks *De grappigste avonturen van Donald Duck*, samengesteld uit *Donald Duck*-strips van telkens één auteur. Deel 17, gewijd aan werk van de Spaanse **Tino Santanach Hernandez**, bevat voornamelijk strips uit de periode 1990-2000. Hernandez (1951) wordt in het voorwoord al geïntroduceerd als een 'echte broodtekenaar', wat bij Disney niet zonder meer een negatief stempel hoeft te betekenen. Begonnen bij Studio Bardon en later werkend voor Tello in Barcelona (waar vele Disney-producties vandaan komen voor de Deense uitgever Gutenberghus) tekende Bardon al ruim 400 stripverhalen met vrijwel alle Disney-karakters. Bewonderenswaardig, maar beslist ook 'dertien-in-een-dozijn'.

Een interessantere 'broodtekenaar' is **Tony Strobl** in deeltje 18 (1915-1991), die samen met *Superman*-bedenkers Siegel en Shuster nog aan de academie studeerde. Strobl begon zijn carrière bij Disney als *inbetweener* en werkte aan *Fantasia*, *Dombo* en *Pinocchio*, maar was vanaf 1947 als striptekenaar exclusief verbonden aan uitgeverij Western Publishing. Strobl tekende soms tot vier pagina's op een dag en was één van de meest productieve Disney-studiotekenaars, maar hij werkte ook aan strips van *Bugs Bunny* of *Woody Woodpecker*. Strobl's tekenstijl is beslist herkenbaar, vooral voor die lezers die met deze strips groot zijn geworden in de jaren 1960 en 1970: de wat dunne snavels en scheelkijkende eenden zijn typisch Strobl, alhoewel in deze verzameling slechts vier lange verhalen zijn opgenomen die hoofdzakelijk recent zijn gepubliceerd: geen echte toevoeging voor de verzameling van de nostalgische liefhebber.

Deel 19 is een toevoeging aan deze reeks met werk van een jonge tekenaar, **Wanda Gattino** (1969). Gattino's werk heeft een echte Carl Barks-look, maar de echte kenner herkent de stijl en *schwung* van de in 2005 overleden Daniel Branca. Niet verbazingwekkend: Gattino begon in 1990 bij de Jaime Diaz Studio en maakte strips voor vele Disney-uitgaven, maar ook voor Warner, Hanna-Barbera en filmstripreeksen als *Darkwing Duck* en *DuckTales*. Gattino ging daarna in de leer bij Branca en tekent nu vanuit Spanje exclusief voor de Deense uitgever Egmont. Gattino lijkt soms wel de reïncarnatie van Branca: pagina's vol actie en zeer veel expressie in lichaamshouding en gezichtsuitdrukkingen. De verhalen zelf zijn niet altijd even opmerkelijk, maar Egmont weet blijkbaar goed wanneer een scenario in goede handen is bij Gattino.

Bij het 20e deel in deze reeks is het de beurt aan **Paul Murry** (1911-1989), een opmerkelijke èn aardige keus om in dit album enkele van zijn *Donald Duck*-verhalen te bundelen: de meeste lezers kennen Murry namelijk vooral van zijn vele *Mickey Mouse*-verhalen, die met name in de late jaren 1970 en begin jaren 1980 in *Mickey Maandblad* te lezen waren. Murry werkte vanaf 1946 bijna veertig jaar lang voor Western Publishing en tekende gewoon alles wat het label 'Disney' droeg. Al het *Duck*-werk van Murry in dit album komt uit de jaren 1950 en is op een enkele uitzondering na vanaf 1980 in

ADVERTENTIE

AKIM
Stripantiquariaat

groot in keuze(meer dan 40.000 eenheden)
nieuw/gebruikt en antiquarisch

p/a Ulgersmaweg 14 te Groningen
www.stripantiquariaat.nl

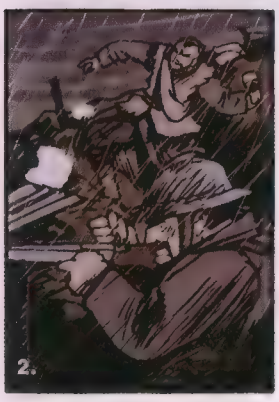

1. Aan de Duitse kant. Franse loopgraven staan bekend om hun slechte voorzieningen: ondiepe greppels met weinig of geen versterkingen. De dugout in de strip en de loopgraven er om heen zien er heel luxe – Duits – uit. Maar het zou kunnen dat deze locatie was veroverd op de Duitsers, die wel uitblonken in comfortabele schuilplaatsen met *bier und schnapps*.

2. Steelgranaten staan bekend als typisch Duits. De Fransen hadden ook wel zoiets, maar op de tekening is de gelijkenis met een *Stielgranat* wel erg groot.

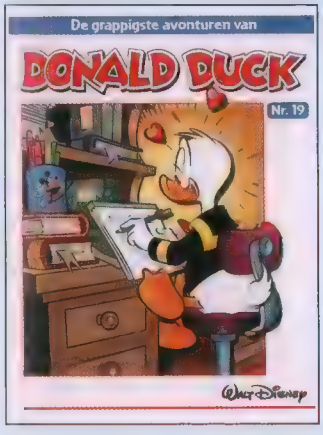

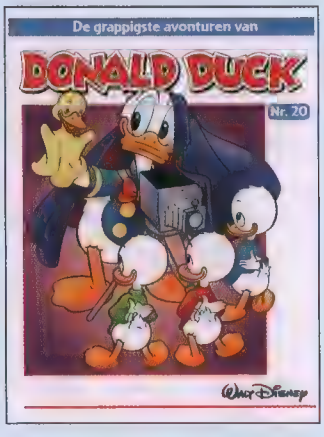

Nederland gepubliceerd. Scenaristen zijn bij deze verhalen volstrekt onbekend, en Murry's versie van de Duck-familie is zeer herkenbaar als de 'bolle ogen/vette snavel'-variant. Leuk om ze weer eens te lezen, maar de typische Murry-schurken, vaak met lange snuiten en extravagante snorren onder foute petjes, doet toch sterk terugverlangen naar de exotische, avontuurlijke *Mickey*-verhalen.

Dat geldt eigenlijk voor veel van al deze broodtekenaars: de Murry's en Strobls van deze wereld verdienen misschien geen linnen kaft met leeslint in een cassette, maar 96 willekeurig gekozen pagina's onder het algemene label 'De grappigste avonturen van' doen deze vaak toch interessante tekenaars eigenlijk tekort. Laat staan de vele lezers voor wie dit werk tot op de dag van vandaag nog kwaliteit en amusement biedt... De frequentie van deze reeks (gemiddeld vier albums per jaar) helpt bovendien niet om wat extra kastruimte voor deze auteurs in te ruimen, en de gemiddelde supermarkt- en kiosk-koper zal die 'speciale tekenaar' geen zier interesseren. Maak dan iedereéén blij: die oud-collega's van Tony Strobl, Siegel en Shuster hebben méér geluk bij DC Comics die 500 pagina's ouwe *Superman*-meuk in één dikke kaft propt voor minder dan $12 (*Showcase Presents*). Weg met die traditionele, afgemeten stripboek-formats: we want more! PvC

ADVERTENTIE

Voor strips, boeken, originele tekeningen, autofolders, stripverzamelobjecten en veel meer kijk je op www.profbarabas.nl
Nu vele Suske en Wiske-items in onze webwinkel!
-MAU-

Prof Barabas

Met spoed gezocht: mooie stripverzameling. Barabas biedt u een eerlijke en goede prijs!! Mail ons op info@profbarabas.nl of bel 06-16110888

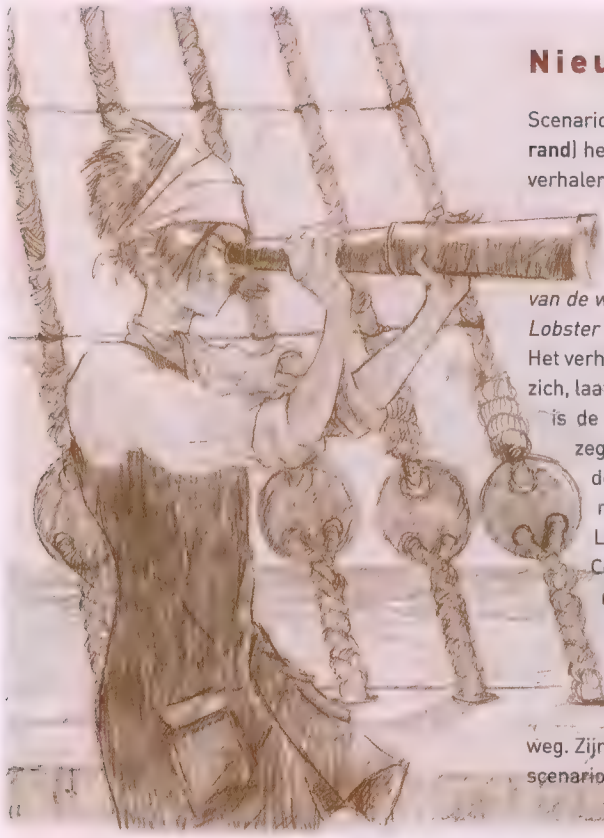

Nieuw genre voor Corbeyran

Scenarioschrijver **Corbeyran** (pseudoniem van **Eric Corberand**) heeft een inmiddels indrukwekkende hoeveelheid stripverhalen achter zijn naam staan waarvan nog lang niet alles vertaald is in het Nederlands. Meest recent kennen we hem van *Linkerhanden* en *Imago Mundi*; eerder waren er *De klauwen van het moeras* en *De bodem van de wereld*. Met *De wonderbaarlijke avonturen van Nelson Lobster* voegt hij een opmerkelijke reeks toe aan zijn oeuvre. Het verhaal, met elementen van *De baron von Münchhausen* in zich, laat zich niet gemakkelijk vergelijken met eerdere series. Hoofdpersoon is de correcte maar ook opschepperige Nelson Lobster, volgens eigen zeggen zeeman en avonturier die alles wel gezien heeft. Hij wordt benaderd door een mysterieuze Aziatische dame die alles over zijn avonturen wil weten, waaronder die van zijn bezoek aan het eiland van de Lestrygonen waarvan niemand ooit levend is teruggekomen.

Corbeyran splitst de verhaallijnen in twee gedeelten. Eén waarin we meekijken met de avonturen van Lobster en één waarin hij zich met zijn nieuwe gaste onderhoudt. In tegenstelling tot Corbeyran maakt striplezend Nederland voor het eerst kennis met tekenaar **Florent Calvez**. Zijn stijl oogt soms amateuristisch en af en toe neemt het gebruik van de computer te veel van de sfeer van de tekeningen weg. Zijn karikaturale toepassingen passen wel weer goed bij de toon van het scenario. TdK

De wonderbaarlijke avonturen van Nelson Lobster 1: Het eiland van de Lestrygonen

Calvez & Corbeyran
Daedalus 2008
ISBN 978-90-8810-037-6
Prijs €15,95
56 pagina's
kleur (hk)

Ontstaan uit nostalgisch verlangen

Vanaf medio jaren 1970 tot aan 1982 verschenen zeven albums van Lowietje, een stripfiguur uit weekblad *Eppo*. Het pientere mannetje is in alle verhalen samen met de trouwe butler Jacob voortdurend bezig zich te beschermen tegen zijn op zijn fortuin beluste tante Doortje en haar klunzige helpers Teetje en Toffel. De reeks is door zijn onschuldige insteek vergelijkbaar met soortgelijke stripjongetjes zoals *Steven Sterk* of Bollie uit *Bollie en Billie*, al heeft de serie nooit het succes van de reeks *Sammy*, eveneens van **Berck** (pseudoniem van **Arthur Berckmans**) bereikt.

De laatste verhalen uit *Eppo* vonden echter geen weg meer naar een album en Arcadia maakt nu één van deze omissies uit nostalgisch verlangen goed. *De zaak Goldenmeyer* dateert uit 1982. Vreemd genoeg ontbreekt in het album een vermelding over de voorpublicatie. Voor de rest is het een fraai verzorgde uitgave. De achterzijde is qua vormgeving een rechtstreekse knipoog naar hoe Lombard zijn albums uitbrengt. TdK

Arcadia Archief 1: Lowietje: De zaak Goldenmeyer

Berck
Arcadia 2008
ISBN 978-90-76926-53-7
Prijs €19,95
48 pagina's
zwart/wit (hk)

[E N V E R D E R]

Alexander de Grote (Torton/Maingoval, Casterman). Verstripping door Jean Torton en François Maingoval van het leven van Alexander de Grote in *Alex*-stijl. Valt niet tegen. RS

Appie Happie A14/A15: Bloed aan de Puck (Bruynesteyn, Stripstift). Terug naar 1972, hatsikidee, poppullupee. Gedateerd en oubollig (wie kan Pierre Bamberger nog thuisbrengen?) Leuk voor de verzamelaar. Okidoki. TL

Black Op 4 (Desberg/Labiano, Dargaud). Intelligent spionageverhaal. De CIA, KGB en de Russische maffia spelen kat en muis met elkaar. Jammer alleen van de houterige tekeningen en emotieloze expressies MvM

Boeddha 8: Jetavana (Tezuka, L). Knap sluitstuk van dit epos. Strip met literaire kwaliteiten die alle delen lang blijft boeien. TdK

Het complot – Het verborgen verhaal achter de protocollen van de wijzen van Zion (Eisner, Atlas). Will Eisner (1917–2005) voltooide dit indrukwekkende album – over een antisemitische complottheorie die eind 19e eeuw is ontstaan – vlak voor zijn dood. In *Stripschrift 371* stond al een bespreking van deze striproman. Nu – drie jaar later – is er dan eindelijk de Nederlandse vertaling. Met de 'Eisner-bibliotheek' van Atlas, waarin naast *Het complot* alleen *Een contract met God* is verschenen, vlot het nog niet erg. De uitgeverij beweert dat *Fagin de jood*, na jaren van vertraging, ook nog het licht ziet in 2008. RS

De beste verhalen van Donald Duck 133: Als Lokeend (Barks, Sanoma). Laten we hopen dat dit niet écht het laatste deel is. Wie weet duiken er ooit, vanaf een stoffige zolder, nog meer verhalen op van Barks' hand. LdM

Het einde der tijden 3: Als de laurier weer groen wordt (Ersel/Ruellan, Glénat). Na drie jaar wachten eindelijk het slotdeel. Ondanks een matig slotakkoord toch interessant vanwege de prachtige landschapstekeningen van Ersel. TdK

Fruits basket 2 (Takaya, Glénat). Weeskind Tohru is ingetrokken bij de mysterieuze familie Sohma. In Japan en Frankrijk is deze 'shojo manga' (meisjesstrip) razend populair. Maar *Fruits basket* is geen makkelijk leesbare strip door de complexe relationele verhoudingen en dialogen. RS

I.R.S. 10: De loge van de moordenaars (Vrancken/Desberg, Lombard). Vrancken hanteert een tè strakke tekenstijl om echt *schwung* in een album te brengen dat ook nog eens bouwt op een matig scenario. TdK

Islandia 3: Het spoor van de tovenaar (Védrines, Dargaud). Jacques' queeste komt ten einde. (V)aardig getekend, maar niet onderscheidend. LdM

De avonturen van K3 16: Kusjes van Miss Kiss (Roelens/Van de Voorde/Ruysbergh, Diversimedia). De Belgische meidengroep K3 kent ook in Nederland onder kinderen een grote aanhang. Vreemd genoeg laat de verspreiding van de stripversie te wensen over. Tekenaar Patriek Roelens werd ditmaal bijgestaan door Daniel van de Voorde, op scenario van Jan Ruysbergh. RS

Korrigans 4: De heer van de chaos (Civiello/Mosdi, Daedalus). Slotdeel van deze reeks. Wederom gedetailleerd tekenwerk en prachtige inkleuring. LdM

Marmelade Boy 1 (Yoshizumi, Glénat). Tienermanga

Intriges en drama dragen financiële thriller

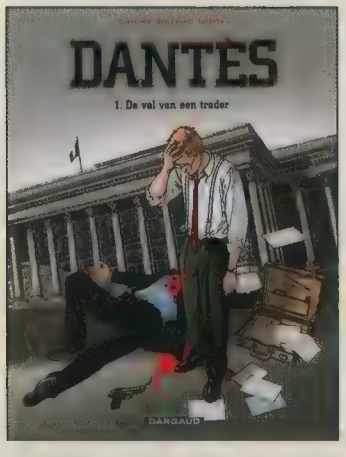

Parijs 2000. Ineens was hij nadrukkelijk aanwezig in de publieke ruimte en de wereld van het grote geld, het beurswezen en de handel in aandelen. Steenrijk en omgeven door een fluïdum van mystiek, Christopher Dantès. In de geplande zevendelige reeks, die losjes is gebaseerd op de 19e-eeuwse bestseller van Alexandre Dumas, *De graaf van Monte Christo*, zal Dantès zorgvuldig wraak nemen op degenen, die in 1988 verantwoordelijk waren voor zijn ondergang op de beursvloer in het financiële hart van de Franse hoofdstad.

Via een uitgebreide flashback worden de motieven van zowel zijn meerderen als van zijn vermeende vriendenkring onbarmhartig blootgelegd. In dit bloedserieuze verhaal van **Pierre Boisserie** en **Philippe Guillaume** is de wankelmoedige hoofdpersoon prominent aanwezig in sterke en zwakke momenten. De andere spelers in dit financiële spel blijven in dit eerste deel van de reeks veelal onderbelicht. In de realistische tekenstijl van **Erik Juszezak** is opvallend weinig ruimte voor filmische decors; de sullige hoofdpersoon is in een constante dialoog verwikkeld met allerlei personages. Toch zijn de intriges en het drama op de beursvloer bijzonder genoeg om deze financiële thriller te dragen. RB

Dantès 1: De val van een trader

Juszezak & Boisserie & Guillaume
Dargaud 2007
ISBN 978-90-6793-966-9
Prijs €5,25
56 pagina's
kleur (sk)

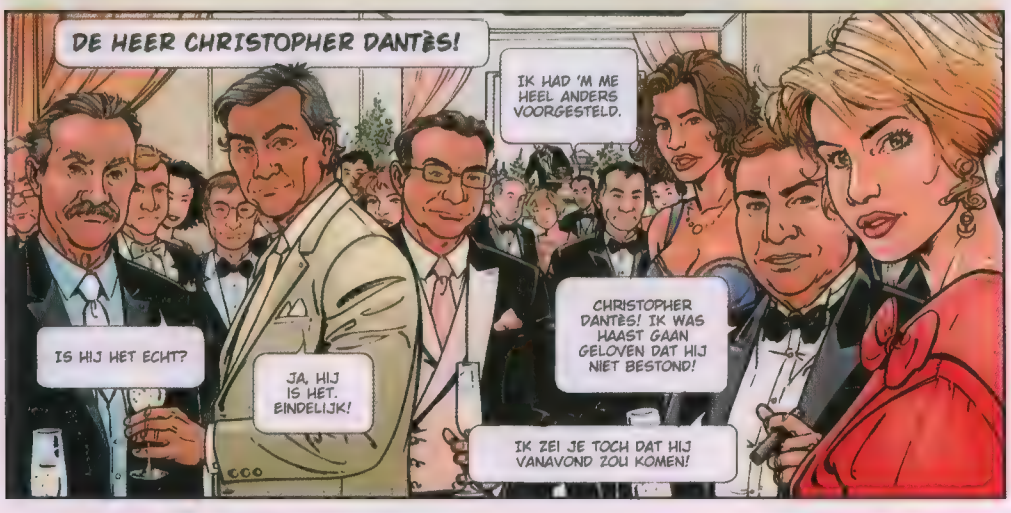
DE HEER CHRISTOPHER DANTÈS!
IK HAD 'M ME HEEL ANDERS VOORGESTELD.
IS HIJ HET ECHT?
JA, HIJ IS HET. EINDELIJK!
CHRISTOPHER DANTÈS! IK WAS HAAST GAAN GELOVEN DAT HIJ NIET BESTOND!
IK ZEI JE TOCH DAT HIJ VANAVOND ZOU KOMEN!

met mierzoete nasmaak. Niet altijd even geloofwaardig, maar wel een leuk tussendoortje. LdM

Melisande 16: Magisch ballet (Clarke/Gilson, Dupuis). Leuke heksenstrip van Frédéric Seron, alias Clarke, en François Gilson. Dupuis bracht de strip een tijdje rond Halloween uit, maar is daar van afgestapt. RS

One Piece 3: Alleen maar schijn (Oda, Glénat). Niet onaardige piratenmanga met opmerkelijk uitgedoste personages met bovenaan de clownpiraat Kapitein Baggy. TdK

Papyrus 30: Het orakel (De Gieter, Dupuis). Meubilair. Maar wel van het degelijke soort waar de sleet nog niet in zit. RS

Pema Ling 4: Een legende wordt geboren (Bess, Dupuis). Nieuw deel van deze fraaie Tibet-avonturenstrip. Georges Bess – een Fransman die lange tijd in Zweden heeft gewoond – is een striptekenaar voor fijnproevers. RS

Piet en Riet van de Buis 4: Dom dom dom (De Kort, L). Hoe lang blijft een TV-titel vers? 79 keer doorbladeren, 26 keer glimlachen, 17 keer fronsen, 3 keer dubbelliggen. TL

De roos en het kruis 2: Magister Dagelius (Jarry/Richemond/Critone, Deadalus). Johan is in de leer bij een alchemist. Taalgebruik is hier en daar erg stijf, maar de strip blijft wel boeien. LdM

Spaanders (De Heij, Divina). Tweede bundel van de pornostrips waarmee Fred de Heij de lezers van *Penthouse/ Playhouse Comix* ook humoristisch aan hun trekken liet komen. Frans en Suzanne, echtpaar van middelbare leeftijd, neuken er wederom flink op los, aangevuld met een langer verhaal over een sekscircus en de *sales pitch* voor de schilderijen van De Heij. Voor de, *eh*, liefhebber. JM

Stoppeltje 3: Protest in de moestuin (Bailly/Fraipont, Dupuis). Lief tekstloos boekje. Door heldere vormen en kleuren erg geschikt voor jonge striplezers vanaf 3 jaar. LdM

Zilveren maan boven Providence 2: God bij de wortel (Herenguel, Glénat). Slotdeel van een tweeluik. Prettige mix van fantasy en alledaagse western-dorpbeslommeringen. Jammer alleen van die foeilelijke lettering in combinatie met het omslag. TdK

ADVERTENTIE

TE KOOP OP DE STRIPDAGEN!

€ 7,50

€ 16,95

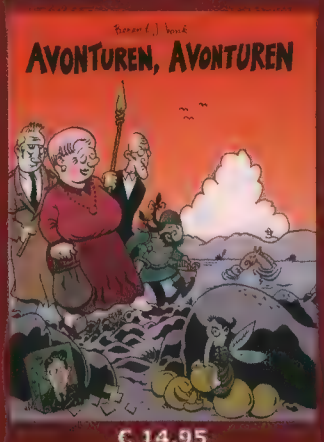

€ 14,95

€ 8,95

Deze boekjes én meer zijn allemaal te koop bij de stand van UITGEVERIJ CATULLUS

www.foksuk.nl

Fantasystrip met Matrix-trekjes

Er zijn twee werelden waarvan de ene niet weet dat de andere er deel van uit maakt. Nu is dit gegeven al niet origineel, maar als je dan ook nog Trinity vervangt door Eireann, sentinels door feeën in bollen en de Smith-klonen door MI-10 agenten, plus dat je kiest voor een achtervolging op een snelweg, een almachtige die de stad overziet vanuit zijn hoge vesting en een sprookjesvolk dat ver ondergronds leeft, dan weet je waar scenarist **Sebastien Latour** zijn inspiratie vandaan heeft. Uiteraard weet 'de uitverkorene', Nigel, nog niet dat hij de verborgen wereld kan redden. Hij behoort namelijk tot de Djinns die eeuwen geleden een strijd met de mensen voerden in het oude Byzantium tegen het kwaad.

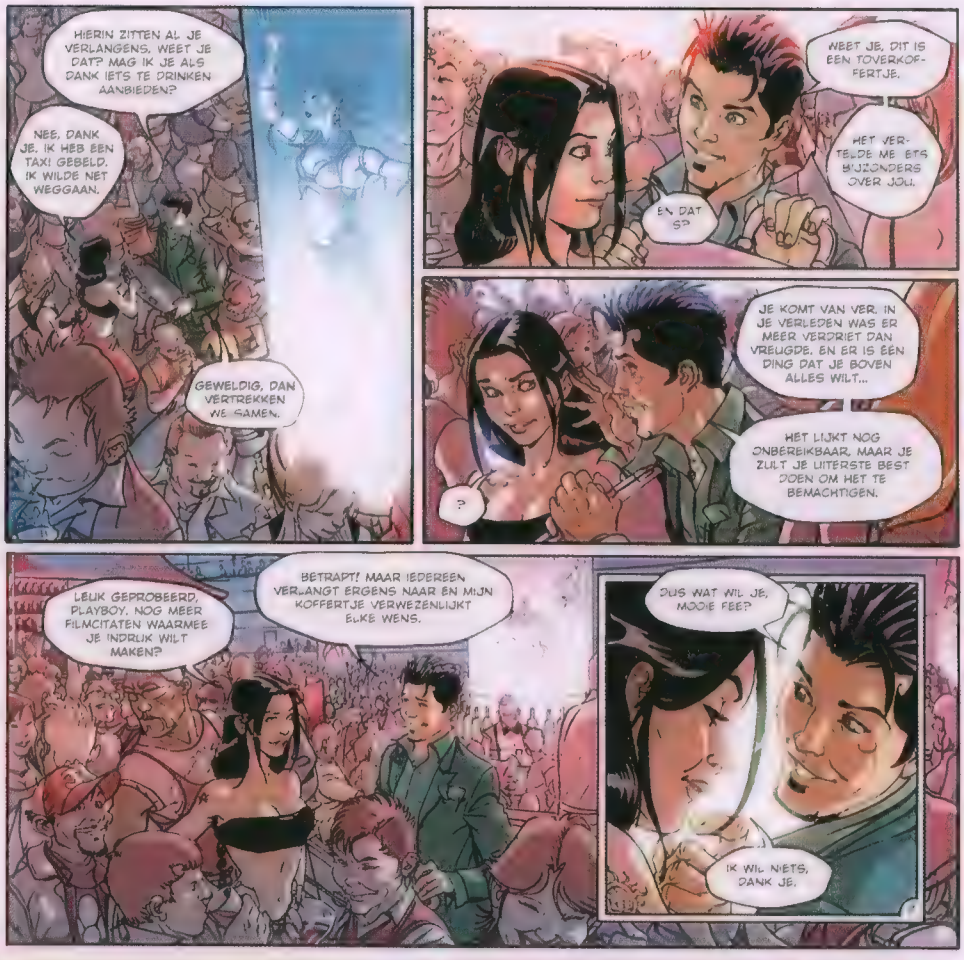
HIERIN ZITTEN AL JE VERLANGENS. WEET JE DAT? MAG IK JE ALS DANK IETS TE DRINKEN AANBIEDEN?
NEE, DANK JE. IK HEB EEN TAXI GEBELD. IK WILDE NET WEGGAAN.
GEWELDIG, DAN VERTREKKEN WE SAMEN.
WEET JE, DIT IS EEN TOVERKOFFERTJE.
HET VERTELDE ME ETS BIJZONDERS OVER JOU.
EN DAT S?
JE KOMT VAN VER. IN JE VERLEDEN WAS ER MEER VERDRIET DAN VREUGDE. EN ER IS ÉÉN DING DAT JE BOVEN ALLES WILT...
HET LIJKT NOG ONBEREIKBAAR, MAAR JE ZULT JE UITERSTE BEST DOEN OM HET TE BEMACHTIGEN.
?
LEUK GEPROBEERD, PLAYBOY. NOG MEER FILMCITATEN WAARMEE JE INDRUK WILT MAKEN?
BETRAPT! MAAR IEDEREEN VERLANGT ERGENS NAAR EN MIJN KOFFERTJE VERWEZENLIJKT ELKE WENS.
DUS WAT WIL JE, MOOIE FEE?
IK WIL NIETS, DANK JE.

Giulio De Vita weet het in ieder geval allemaal mooi weer te geven in *Wisher*. Al vond ik zijn *James Healer* meer potentie hebben om uit te groeien tot een succesvolle reeks, want daarin zat meer originaliteit, maar die liep helaas stuk op ruzie met scenarist Yves Swolfs. Zijn nieuwe serie ontbeert nog echte verrassingen en onverwachte wendingen. Eén foutje maakt hij wel door op de eerste twee bladzijdes bij Nigel al de ketting te tekenen die hij even later pas kreeg. MvM

Carnavaleske optocht van gedegenereerden

Het tweeluik *Billy Wild* is een experimentele westernstrip, zeker voor uitgever Saga. Maar de strip is in hun nieuw opgestarte collectie *En noir* op zijn plaats. De serie is grotesk, karikaturaal en met inktzwarte penstreken opgetekend. Mensen zijn bij tekenaar **Guillaume Griffon** te lang en te groot en hebben een teveel aan tanden. Het scenario van **Eric Lasnel (Céka)** is echter bloedserieus en dramatisch van opzet. Het maakt de carnavaleske optocht van debielen en gedegenereerden een stuk dragelijker.

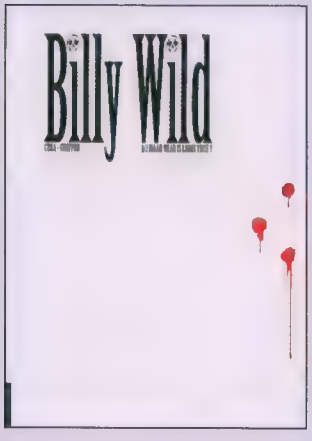

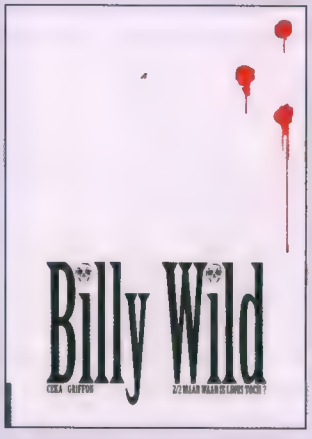

Hoofdpersoon Billy Wild bezit dankzij een rondtrekkende en geheimzinnige dokter Linus een onoverwinnelijke macht. Het maakt Billy van een schuwe en gepeste jonge slungel tot de meest gevreesde *gunman* in de omgeving. Het drankje dat hem zo machtig maakt raakt echter op en Billy moet op zoek naar Linus voor een verse voorraad. Dan blijkt dokter Linus niet zo maar een weldoener te zijn. Zonder de clou weg te geven... deze is uiteindelijk toch wel wat aan de magere kant.

De omslagen van de strips, grotendeels hagelwit met drie bloedende schotwonden, zijn fraai. De rode bloedsporen zijn de enige kleuraccenten die in de boeken te zien zijn. Wel kun je je afvragen waarom niet is gekozen voor bundeling van het verhaal in een mooie harde-kaft-uitgave. TdK

Billy Wild 1: Maar waar is Linus toch? 1
Billy Wild 2: Maar waar is Linus toch? 2

Griffon & Céka
Saga 2008
ISBN 978-90-8552-026-9 (deel 1)
ISBN 978-90-8552-031-3 (deel 2)
Prijs €7,95
48 pagina's
zwart/wit (sk)

ADVERTENTIE

EENMALIGE VERKOOP VAN EEN UNIEK ARCHIEF

SUSKE & WISKE

Originele tekeningen, inkleuringen, films,
Merchandising, publishing en promotiematerialen

Verder wordt er te koop aangeboden

DON LAWRENCE — LUCKY LUKE — UITGEVERIJ DUPUIS

ROBERT & BERTRAND — SMURFEN — PINK PANTHER

ASTERIX EN OBELIX — POPEYE — MARVEL COMICS

Kijk voor informatie op **www.characterlicensingshop.nl** of
bezoek onze stand op De Stripdagen in Houten

Meeste producten uniek of in een zeer beperkte oplage

Variety Productions B.V.

ADVERTENTIE

MOOIE PARELS, FIJNE PARELS

Vanaf 27 september

- *Professor Pi 1* door Bob van den Born
- *Olga Lawina 1* door Martin Lodewijk, Willem Vleeschouwer en Ruud Straatman
- *Adolphus 3* door Henk Backer

www.stripstift.nl

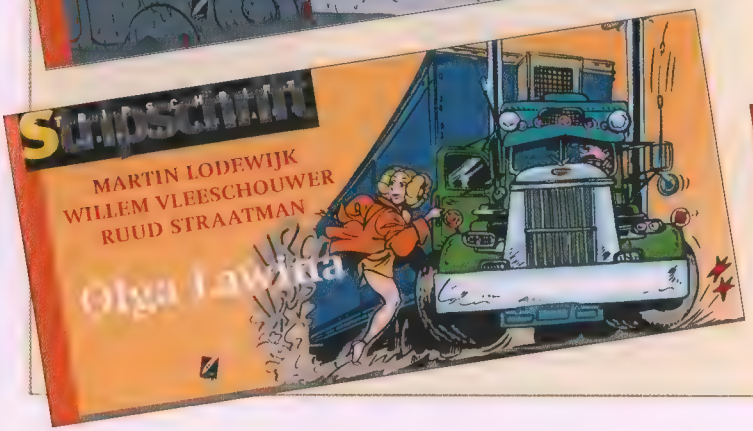

Cultureel erfgoed voor
€9,95 per deeltje

AGENDA

AANVULLINGEN? VERTEL HET ONS! STUUR NIEUWS OVER BEURZEN, TENTOONSTELLINGEN OF ANDERE INTERESSANTE STRIPEVENEMENTEN AAN AGENDA@STRIPSCHRIFT.NL OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

- ***t/m 26 oktober*** *Expo 'Betreden op eigen risico', met spotprenten uit de eigen collectie uit de jaren 1970, 1980 en 1990, Historisch Centrum Het Markiezenhof, Steenbergsestraat 8, Bergen op Zoom, info: (+31) (0)164-277077 of www.markiezenhof.nl*
- ***t/m 16 november*** *Expo 'Eendracht maakt Smurf – 50 Jaar Smurfen', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***27 en 28 september*** *De Stripdagen, Euretco Expo Center, Meidoornkade 24, Houten, info: (+31) (0) 6-22408450 of www.stripdagen.nl*
- ***4 en 5 oktober*** *Opendeurweekend met stripmarkt, met onder anderen Steven de Rie, 't Vlaams Stripcentrum, Bomsesteenweg 337, Wilrijk, België, info: (+32) (0)3-5603753 of www.vlaamsstripcentrum.be*
- ***4 en 5 oktober*** *18e Hasseltse Strip- en Cartoontweedaagse, Zaal De Foyer, Capucienenstraat 10, Hasselt, België, info: (+32) (0)11-210918 of www.stripbeurshasselt.be*
- ***11 en 12 oktober*** *Facts 2008, ICC, Gent, België, info: (+32) (0)3-5603753 of www.facts2008.be*
- ***11 en 12 oktober*** *Stripfestival van Brussel, Stadhuis Sint-Gillis, Maurice van Meenenplein 39, Brussel, België, info: www.comicsfestivalbelgium.be*
- ***12 oktober*** *Strip-, platen-, cd- en dvd-beurs, Koninklijk Ateneum, Schoolstraat 1, Aarschot, België, info: (+32) (0)473-351178 of www.stripskoper.be*
- ***1 november*** *Strip- en dvd-beurs, Sonybel Studio's, Impulsstraat 5, Heist o/d Berg, België, info: (+32) (0)473-210163 of www.stripskoper.be*
- ***9 november*** *1e Stripbeurs Sint-Truiden, Sporthal van KCST, Diesterstraat 1, Sint-Truiden, België*
- ***18 november 2008 t/m 22 februari 2009*** *Expo 'De nieuwe kinderstrip', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32) (0)2-2100433 of www.stripmuseum.be*
- ***28 februari en 1 maart 2009*** *Stripbeurs Breda, Racketcentrum Breda, Terheijdenseweg 500, Breda, info: www.stripbeursbreda.nl*
- ***8 maart 2009*** *12e Leuvense Stripbeurs, Zaal Redingenhof, Redingenstraat 90, Leuven, België, info: (+32) (0)16-236597*
- ***28 maart 2009*** *11e Oost-Nederlandse Stripboekenbeurs, Broerenkerk, Achter de Broeren 1, Zwolle, info: www.oostnederlandsestripboekenbeurs.nl*

Cartoons in Het Markiezenhof

Nog tot 26 oktober is in Het Markiezenhof in Bergen op Zoom de tentoonstelling *Betreden op eigen risico* te bezoeken. Deze tentoonstelling biedt een overzicht van een collectie nieuw verworven politieke spotprenten van ondermeer Kafak, Willem Vleeschouwer en Fritz Behrendt. Duitser Fritz Behrendt (Berlijn, 1925) vluchtte in 1937 met zijn ouders naar Nederland. Na de Tweede Wereldoorlog ging hij naar Joegoslavië om mee te bouwen aan het socialisme. Daar bezocht hij ook de kunstacademie. Toen hij in 1949 naar Oost-Duitsland ging om daar de *Freie Deutsche Jugend* te organiseren, werd hij gearresteerd op verdenking van Titoïsme en enige tijd gevangen gezet. Na zijn vrijlating in 1950 besloot hij zijn ervaringen en inzichten gestalte te geven in politieke prenten. Beginnend in het weekblad *Kerempuh* (Joegoslavisch), *Vrij Nederland* en *Arbeid* ging zijn carrière razendsnel; binnen een vijftiental jaren waren zijn tekeningen te zien in *Algemeen Handelsblad*, *New York Times*, *Time Magazine*, *Punch*, *Der Spiegel* en *New York Herald Tribune*.

KAFAK

Kafak, pseudoniem van Eddy Greidanus (1946-2000), tekende vanaf 1978 voor het communistische dagblad *De Waarheid*. Kafak was een studentikoos type met rijke ouders die voor de charme van het communisme viel. Die hang naar links en zijn afkeer van het kapitalisme zijn veelvuldig onderwerp in zijn tekeningen.

Willem Vleeschouwer (ook wel WéVé) werkte incidenteel voor *De Waarheid* en kennen we ook vanwege zijn strips *De wonderbaarlijke reis van Jacobus Maneschijn en Sientje Zeester*, *Duppie* en het tweedelige verhaal *De wraak van Dikke Ong* en *Stront aan de knikker*. Verder bevat de tentoonstelling prenten van de Anti Vredesbeweging die in de jaren 1980 een tegenreactie vormde tegen de vredesbeweging die in hun ogen veel te veel (media)aandacht kreeg en is een deel van de expositie, die met scabreuze cartoons, alleen via een kijkgat in een kijkdoos waar te nemen. Deze prenten zijn niet te koppelen aan een specifieke politieke gebeurtenis maar zijn seksueel getinte cartoons opgetekend als weerzin tegen de rechtse machthebbers in de jaren 1970. Omdat hier zelfs voor deze tijd behoorlijk heftige afbeeldingen te zien zijn, heeft het Markiezenhof besloten deze afgeschermd aan te bieden. Tot slot zijn ook de negentig genomineerde inzendingen van de BeNeprijs 2007 te zien. Die prijs is inmiddels uitgereikt aan de Belgische cartoonist Zak (pseudoniem van Jacques Moeraert) voor zijn cartoon *Zee*.

TdK

Meer info: zie agenda

ADVERTENTIE

STRIPWINKEL
WONDERLAND

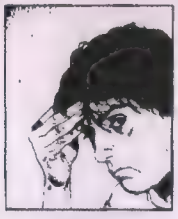

wonderland productions

Paardsdemerstraat 19
3500 HASSELT
✆ 011/22 82 00

→ HET VAK

DEZE RUBRIEK IS BESTEMD VOOR MUTATIES IN HET ROERIGE STRIPWERELDJE, ALSMEDE VOOR MELDINGEN VAN OVERLIJDEN. FUNCTIEWIJZIGINGEN, WISSELINGEN VAN UITGEVER OF DISTRIBUTEUR, VERHUIZINGEN... HIER LEEST U ER ALLES OVER. STUUR MUTATIES AAN **HETVAK@STRIPSCHRIFT.NL** OF NAAR POSTBUS 84206, 3009 CE ROTTERDAM.

>WAARHEEN?

Jacques Martin (*Alex, Lefranc*) nam tijdens het stripfestival van Middelkerke Het gouden potlood in ontvangst. Behalve deze hoofdprijs waren er ook nog prijzen voor de beste nieuwkomer – de Rookie 2008 –, en die ging naar Charel Cambré (*De Pfaffs, Jump*). Ook de oude garde werd niet vergeten, De Tijd van Toen, een prijs waarmee de organisatoren een verdwenen strip opnieuw tot leven willen wekken, ging naar Jeff Broeckx (*Gaston en Leo, Dag en Heidi* en tegenwoordig nog actief met *Klein Suske en Wiske*).

Op 21 juli ontving **Hans Matla** de MTVC-award 2006 uit handen van bestuurslid Henk Arends. Matla kreeg de prijs vanwege de fraaie uitgave van de *Tom Poes*-verhalen uit *Donald Duck*. Dit najaar verschijnt deel 20 van deze imposante reeks. Aansluitend zullen ook de verhalen die Dick Matena maakte dan nog verschijnen in een extra band 21.

Stripboekenbeurs Rijswijk heeft een nieuwe locatie gevonden. In het weekend van 28 februari en 1 maart 2009 biedt de organisatie onder de naam **Stripbeurs Breda** haar standhouders, tekenaars en bezoekers onderkomen in Racketcentrum Breda. Binnenkort wordt er op *www.stripbeursbreda.nl* meer info verstrekt.

De Vlaamse Onafhankelijke Stripgilde (VOS) maakte recent haar nominaties voor haar jaarlijkse prijs, de **Stripvos** bekend. De Stripvos is voor een persoon of vereniging die het stripverhaal op een positieve manier in de kijker heeft gezet. De vijf genomineerden zijn: *Man bijt hond* (met de stripvoorleesrubriek *De lustige lezertjes*), Jan Smet (grondlegger stripfestival Strip Turnhout en de Bronzen Adhemar), *Stripelmagazine* (verzorging van een wekelijkse stripmagazine via het web), Strips met een Hart (jaarlijkse organisatie van een stripbeurs voor het goede doel) en Vlaams Fonds voor de Letteren (toekenning subsidies aan jonge stripauteurs).

ADVERTENTIE

Yendor
STRIPWINKEL

Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel 010 - 433 17 10
Fax 010 - 411 38 54

>WAARVOOR?

Op 25 juni overleed **Gerard Roord** op 87-jarige leeftijd. Roord startte in 1957 in Nederland met de vanuit de Verenigde Staten overgewaaide *Illustrated Classics*, stripbewerkingen van beroemde romans in tijdschriftvorm. Roord bouwde een eigen verkoop- en distributienetwerk op waarmee hij de Classics massaal aan de man wist te brengen. In de jaren 1960 verbreedde Roord zijn stripaanbod met reeksen als *Sherrif Classics*, *Strijd Classics*, *Tarzan*, *Spinneman*, *Binkie*, *Tex Willer* en *Pony Club*. Ook haalde hij *Mad Magazine* naar Nederland.

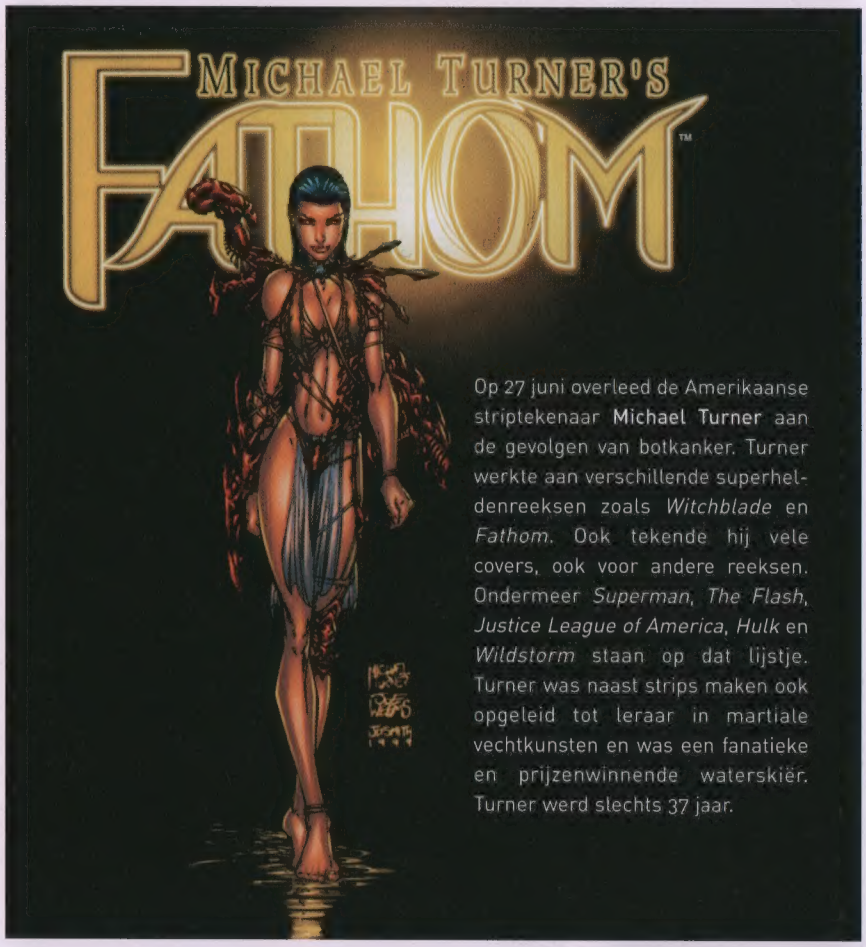

Op 27 juni overleed de Amerikaanse striptekenaar **Michael Turner** aan de gevolgen van botkanker. Turner werkte aan verschillende superheldenreeksen zoals *Witchblade* en *Fathom*. Ook tekende hij vele covers, ook voor andere reeksen. Ondermeer *Superman*, *The Flash*, *Justice League of America*, *Hulk* en *Wildstorm* staan op dat lijstje. Turner was naast strips maken ook opgeleid tot leraar in martiale vechtkunsten en was een fanatieke en prijzenwinnende waterskiër. Turner werd slechts 37 jaar.

Illustrator **Marits Rietdijk** is op 27 juni overleden. Rietdijk (Den Haag, 1920) was grafisch kunstenaar tot 1946 in de zaak van zijn vader. Aansluitend werkte hij daarna als freelance illustrator, schilder en striptekenaar. Hij tekende strips en cartoons zoals *Barend Balhoofd*, *Manus Onverstoorbaar* en *Baron Gas ter Planck*. Hij publiceerde daarmee ondermeer in tijdschriften zoals *Motor*, *Fietsmotor*, *De Kampioen* en *Gute Fahrt*. Ook ontwierp hij boekomslagen en illustreerde hij boeken zoals *De mooiste verhalen uit 1001 nacht* en *De bijbel in 't kort*. Marits Rietdijk werd 88 jaar.

Op 16 augustus overleed **Carlos Meglia**. Deze Argentijn was de tekenaar van *Cañari* op scenario van Didier Crisse. In het Nederlandse taalgebied kennen we hem daarnaast nog van *Irish Coffee* waarvan begin 1990 twee delen verschenen bij uitgeverij Arboris. Hij werkte hierbij samen met zijn landgenoot Carlos Trillo. Ver daarvoor al, in de jaren 1970, maakte hij illustraties en tekeningen voor uitgeverij Record, deed hij illustratiewerk voor boeken van dichter Martin Fierro en publiceerde hij in bladen zoals *Billiken* en *El Grafico*. Ook werkte hij later (jaren 1980) voor de Hanna-Barberastudio's (*The Flintstones*, *Scooby Doo*) om daarna naar Spanje te verhuizen en voor Dark Horse, DC en Marvel mee te tekenen aan verschillende series zoals *Star Wars*, *Crimson*, *Monsterworld* en *Elektra*. De aan de gevolgen van een hartaanval overleden Meglia werd 50 jaar.

EEN AVONTUUR OP GROTE HOOGTE

BOVEN DE WOLKEN

Een barre winter in 1933 – twee piloten ontmoeten elkaar op de hellingen van de Andes. Voor Pierre, een Fransman, en Allan, een Amerikaan, is dat het begin van een lange vriendschap waarbij ook rivaliteit om de hoek komt kijken. Hun passie voor de luchtvaart verbindt ze. Maar wat er op de grond gebeurt, drijft ze uit elkaar. In de lucht vechten ze hun duel uit.
In de lucht, ver boven de wolken...

LUCHTVAARTEPOS IN TWEE DELEN

SILVESTER

www.silvesterstrips.nl

WINNEN

De Hulk heeft al vele optredens achter de rug, zowel in strips als in live-action- en animatiefilms op televisie en in de bioscoop. De meest recente is die met Edward Norton als Dr. Bruce Banner. Kortgeleden verscheen het eerste deel van de animatieserie uit 1996 op DVD. In samenwerking met distributeur Pias stelt *Stripschrift* drie van deze DVD's ter beschikking aan goede inzenders van het antwoord op de vraag:

De Hulk is niet altijd groen geweest.
Welke kleur had de Hulk oorspronkelijk?

Stuur het antwoord vóór 30 oktober naar
Hulk-prijsvraag
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
of naar winnen@stripschrift.nl

Bij meer dan drie goede oplossingen zal er worden geloot. De winnaars maken we in een volgend nummer bekend. Maximaal één inzending per adres en discussiëren over de uitslag doen we natuurlijk niet.

Uitslag Arcadia-prijsvraag *Stripschrift 393*:
Wij vroegen wat de auteurs André Benn, Jan Bosschaert, René Follet en Marc Hardy, in relatie tot Arcadia gemeen hebben. Het antwoord bleek niet zo eenvoudig: deze vier tekenaars hebben bij Arcadia een album uitgebracht in de collectie *Buitenreeks*, een cadeautje van de uitgever voor hen die intekenden op de gehele jaargang van de jaren 2000 tot en met 2003. Wij mogen de volgende personen die ons het juiste antwoord stuurden het Arcadia Jubileumboek sturen: **Dirk Deglinne** (Zoutleeuw, België), **Ron van Loon** (Rotterdam) en **Erik de Wit** (Amsterdam). Gefeliciteerd!

HARRY'S POSTZEGELHOEKJE

Raymond Macherot (1924) maakte vanaf 1954 elf verhalen van *Chlorophyl*. De hoofdrolspelers zagen er aaibaar uit, maar de wereld waarin ze leefden – vol satire en dreiging – was dat allerminst. Misschien was dat wel de belangrijkste reden dat de reeks nooit een enorm commercieel succes werd. Een artistiek succes was het wel. Vanaf 1963 namen andere tekenaars de strip van Macherot over. Het deed de strip geen goed. Macherot startte ondertussen nieuwe strips als *Clifton* en *Snoesje*. Stripminnend België zal zich desondanks Macherot vooral blijven herinneren vanwege *Chlorophyl*. HW

Land van herkomst:
België
Jaar van uitgifte:
1996
Cataloguswaarde:
€0,80

STRIP SCHRIFT

Jaargang 40
Nummer 6 (395)
Oktober 2008

's Werelds oudste stripinformatieblad verschijnt 8 maal per jaar en wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie.

Redactie
Teus de Kruijf, Arco van Os, Dik Rondeltap, Rik Sanders

Medewerkers
Tijs Bagchus, Olav Beemer, Ben Bits, Ruud Booms, Pieter van Cleef, Gaarmans, Erik van der Hoeven, Oscar Langerak, Taco Lemstra, Willard Mans, Michel van Merriënboer, Jeroen Mirck, Laura M.C. de Moor, Kees Ribbens, Erwin Suvaal, Rudy Vrooman, Harry Wibier

Omslag
© 2008 Joker édition/Dany/Boemerang

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e redactie@stripschrift.nl

Abonnementen
Een abonnement omvat 8 nummers en wordt daarna telkens stilzwijgend verlengd.
Eventueel gemiste nummers zijn te bestellen via onze Back Issue Service.

Maak het juiste bedrag over op girorekening 9347590 ten name van Stichting Uitgeverij Stripstift te Rotterdam.
Nederland €44,00
België €46,50
Other countries €60,50
IBAN NL56 PSTB 0009 3475 90
SWIFT/BIC PSTBNL21
Bedragen zijn inclusief 6% BTW
Opzeggingen schriftelijk richten aan de uitgever, uiterlijk twee nummers voor het aflopen van het abonnement.

Reprorecht
Het overnemen, maar ook het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie.

Materiaal
Ongevraagd toegestuurd materiaal wordt niet geretourneerd.
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs.

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met de uitgever, of e-mailen naar adverteren@stripstift.nl

Druk
Printec Offset, Kassel, Duitsland

Uitgever/Distributie Nederland

STRIPSTIFT

Stichting Uitgeverij Stripstift
Kleine Beer 467
3067 ZW Rotterdam
t 010-2201063
f 010-4210608
e uitgever@stripstift.nl
w www.stripstift.nl
KvK Rotterdam 24335843

Distributie België
Pinceel, Leuven
AMP, Brussel

Stripschrift wordt uitgegeven in opdracht van Het Stripschap. Leden van Het Stripschap krijgen €1,25 korting op de abonnementsprijs.

ISSN 0165-845X

http://www.catawiki.nl

catawiki

Catalogus | Mijn Verzamelingen | Mijn Shop | Mijn Profiel

Lombard Collectie | Zoek

Let's build the best collector's catalog *together*

Het geheim van de Zwaardvis
1950 € 650,00

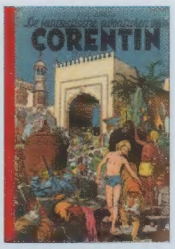

De fantastische avonturen
1950 € 650,00

De nieuwe avonturen
1952 € 350,00

Geheim van de Zwaardvis II
1953 € 600,00

Het geheim van de Grote
1954 € 400,00

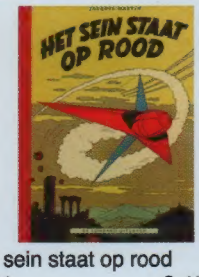

Het sein staat op rood
1954 € 400,00

Tegen de Onzichtbare
1954 € 400,00

De Kat zit in de zak
1954 € 400,00

De Grote Pyramide II
1955 € 400,00

Doorbraak naar het westen
1955 € 350,00

Het eigenaardige geval van
1955 € 400,00

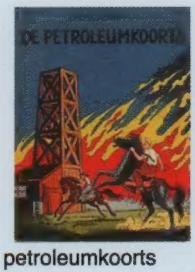

De petroleumkoorts
1955 € 350,00

Het gele teken
1956 € 650,00

Kid Ordinn komt in opstand
1956 € 350,00

De onversaagde
1956 € 350,00

Bij de roodhuiden
1956 € 275,00

De zonderlinge Casy Moto
1956 € 275,00

Tegen de zwarte ratten
1956 € 200,00

De samenzweerders
1956 € 200,00

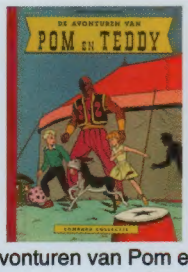

De avonturen van Pom en
1956 € 150,00

De raadselachtige mr. Barelli
1956 € 200,00

De Witte Ruiter
1956 € 150,00

De gouden sfinx
1956 € 300,00

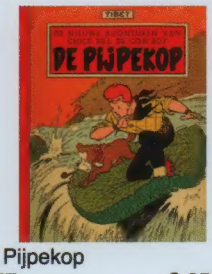

De Pijpekop
1957 € 250,00

Geen salami voor Philomeen
1957 € 250,00

www.catawiki.nl
kom naar onze stand op de Stripdagen

- stripcatalogus (110.000 titels)
- beheer je eigen verzameling
- je eigen webwinkel
- ontmoet mede-verzamelaars
- is en blijft 100% gratis

N.B. Deze cataloguswaarden gelden voor eerste drukken in goede staat. Zie de website voor strips in andere drukken en condities.